

STAATSARCHIV MÜNSTER

Mscr. VII

Nr. 5201

conuincat. ubi dicitur. Quod ubi dicitur. propria suffragia

VERBA HIERON

Abbasque magister dicitur. etiam inuirta

orum greges. et ducuntur sequuntur

et dicitur. Quod ubi dicitur. sequuntur

Imperator. unus. Index unus

ut dicitur. ut dicitur. est duos fratres simul

regi. ut dicitur. a patricio. dedicatio

belli gesserunt. Singuli

antiqui dicitur. unus ordo ecclesiasticus. suscitatio

unus gubernator. Indomo. unus domus

inquamuis grandi exercitu. unus signum

et ne plura replicando fastidium

legenti faciam. phet omnia ad illud tendit oratio.

ut doceam te non tuo arbitrio dimitendum. sed iure

re debet. in monasterio sub unius disciplina. par

confortioque. ut dicitur. ut dicitur. de cal. hom. dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. illi dicitur man

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

suetudinem. Non facias quod uis. comedat.

quod iubetis. habeat quantum accepit. uideat

quod dilatum operis tui per istam psoluas subiciat cui

non uis. lassus ad stratum uenit.

Ambulansq. dormientes. et necdum expleto sermone

surgete compleant. Dicat psalmus in ordine tuo

in quo non dulcedo uocis. sed mentis affectus querit

scribit de apostolo. psalmam spu. psalmam commemorat

et cantantes in cordibus uis. Legentat enim esse pre

ceptum psallite sapienter. Seruus fratris. hospiti

tum laus et p. passus in uariam taceat.

Expositum in uis. ut dicitur. diligat in paren

tem. credat tibi saluare. quicquid ille precepte

res demerit. loquuntur iudices. cuius officium est

obedire et implere que iussa sunt. dicente moyses.

Audi israel. ecce.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur. ut dicitur.

xxvi sol epn t in manu iuret
x Si prehenderit et ita in aqua pro
iuret cxx sol epn t cu xi iuret

x Si unguentum unum excusserit. cxx sol
epn. Si ambo i. cccc xl sol epn.

Similit de una aure t amb; si surdus
efficitur. Similit de naso si abscessum
fuerit. ccc xx sol epn. Similit de
manib; de pedib; Testiculus si unum
abscessum fuerit. ccc xx sol. Si ambo
i. cccc xl sol eponat.

xii Si auricula t oculus t nasu t manus
t pes ita percussa manca loco reman
serint t pependerit medietatem
supradicta compositionis exolvat
Si movere ipsu membru possit
quarta parte componat.

xiii Pollex totus abscessus. ccc lx sol epn.
Si dimidius. c lxxx sol epn. Si minimus

totus. ccc xl sol. Si unum digiti membrum
lx xx. Si duo membra. c lxxx. Si unum
ut sup. si index. c lxxx. et si unum
membra t tunc pars totus unum
medius et medicus ut p. cxx sol
et p membra eoru ut decetere du
tum est. Pollex pedis medietate
licis manus componatur. Tres
culi medii medietate compositionis
medici et medii digitoru componat.
Minimus articulus medietate uni
us detribus articulis epn.

xiiii Qui nobilem occiderit. i. cccc xl
sol epn. Ruoda dicitur apud
saxones cxx sol et in prenu. cxx sol

xv Quicquid de superioribus factis
in femina committitur. si virgo
fuerit dupliciter componatur.
si iam enixa simpliciter componat.

xvi Litus occisus. cxx sol epn. multa uero uulneru eius. p omnia duodecima parte minor. quā nobilis hominis sol utat autē sol maiori t sinegat sua manu xii iure. si in turba t sedici one fuerit occisus. componatur ab eo cui mors ei. imputatur t sacra mento xii hominū negetur.

xvii Seruus a nobili occisus. cxxu sol epn. t tribus iurantibus negetur a libero t lito pleno sacramento negetur.

xviii Litus si p uisū t consiliū domini sui hominē occiderit ut putanobile dominus compositionē p soluat t fūdā portet. si autē absq. conscien tiā domini hoc fecerit. dimittatur a domino. et uindictetur in illo. et alius vii ē sanguines eius a propin quis occisi. et dominus liti se in hoc

consciū non ēē. cum xi iuret.

xviiii Si mord dotum quis fecerit componatur primo in simplō iuxta condicione suā cuius multe pars tertia a proximo ei. qui facinus ppetrauit. componenda est. due uero partes et ab illo et in sup octies ab eo componatur et ille ac filius solisint fūdosi.

xx Si nobilis nobile extra solū uendide rit. et reducere non potuerit. con ponat eū ac si occidisset. si uero reduxerit eū emendet ei iuxta qd placitare potuerit. si autē ille sua sponte reuersus fuerit medie tate ueregildi ei. componat. de muliere simit.

xxi Qui in ecclā hominē occiderit t aliquid furauerit t eā effregit t sciens p iurauerit capite pūctur.

- xxii Qui nesciens perauerit manū suam
redimat auctor sacramenti.
- xxiii Qui homini ad ecclesiam decceta die festo
pgenti id: dominica pascha. pentecosten.
nat dñi. scē marci. scē iohannis baptiste.
scē petri. scē martini. insidias posuerit.
caiq. occiderit. capite puniatur.
Si non occiderit. tam insidias fecit. bannu
soluit dereliquis. **LEX FRANCORŪ**
- xxiiii Qui in regnū t in regē francorū t filios
eius de morte ē silatus fuerit.
capite puniatur.
- xxv Qui dñm suū occiderit. capite puniat^r.
- xxvi Qui filiū dñi sui occiderit t filiā aut
uxorē aut matrē stuprauerit iuxta
uoluntatē domini occidetur.
- xxvii Qui hominē proptē fudā in propria domo
occiderit. capite puniatur.
- xxviii Capitis damnatus nusquā habeat puer.

- si in eccliam confugerit reddetur.
- xxviiii Qui caballū furauerit. capite puniat^r.
- xxix Qui alueariū apū infra septa alterius
furauerit. capite puniatur.
- xxx Extra septa furatū. noues ē ponendū.
- xxxi Qui noctu domū alterius effodiens t
effringens intrauerit. & daorū solidorū
precium abstulerit. capite puniatur.
sibi occisus fuerit. n̄ soluitur; s̄ puniat^r;
- xxxii Qui in sereona aliquid furauerit. capite
puniat^r.
- xxxiii Qui bouē quadrimū quiduos sot ualeat
nocte furto abstulerit. capite puniat^r;
- xxxiiii Qui in rē qualicūq. ut in eduit noctu
triū solidorū precium. furto abstulerit
capite puniatur;
- xxxv Qui quid t uno denario minus tribus
solidis quis libet furto abstulerit. noues
componat quod abstulit. et p̄redo sino
bilis fuerit sot x. siliber. vi. silitus. iiii.

- et conscius simit' T: ēponit
- xxvii Qui homini in hoste t de hoste ad palatio p genti muli aliquod fecerit in triplo.
- xxviii Qui domū alterius t noctu t int' diu suo tantu ē filio uolens incendit capite puniatur.
- xxviiii Qui alteri dolose p sacramtū res p prius tollere uult duobus aut trib; de eade puincia idoneis testib; uincat' et si plures fuerint melius est.
- xl Uxorē ductur' .ccc. sol' det parentib; ei' si autē sine uoluntate parentū puella tamen ē sentiente ducta fuerit .bis .ccc. sol' parentib; ei' ēponit' Si uero nec parentes nec puella ē sensor' id: si uirapta: parentibus ei' .ccc. sold' puelle .ccxl. ēponat eiq; parentib; restituat.
- xli Pat' aut mat' defuncti filio non filie hereditatē relinquunt.

- xlii Qui mortuus uiduā reliquerit tutelā ei' filius quē ex alia uxore habuit accipiat. si forte defuerit. frat' illi defuncti. si frat' n̄ fuerit proxim' paterni generis eius consanguineus.
- xliiii Qui uiduā ducere uelit offerat tutori pretiū emptionis ei' ē sentientib; ad hoc p pinquis ei'. si tutor abnuerit. ē uertat se ad proximos ei' et eor' ē sensu accipiat illā. paratū habens pecuniā. ut tutori ei' si forte aliquid dicere uelit dare possit hoc: sold' .ccc.
- xliiiii Qui defunctus n̄ filios sed filias reliquerit ad eas omis hereditas p tinent tutela uero earū ^{de p'ncipi} fratri t proximo paterni generis deputetur.
- xlv Si uidua filiā habens nupsit filiuq; genuerit. tutela filie ad filiū quē tunc genuerit p tinent. si autē filiū habens

nupserit filiūq; genuerit. tutela filie n̄ ad
filium prius genitū sed ad fratrem patris t̄ ad
proximū ei p̄tinet

xlvi Qui filiā ac filiū habuerit et filius uxore
ducta et filium genuerit & mortuus fue-
rit. hereditas patris ad filiā filiumq; ne-
potē n̄ ad filiū p̄tinet

xlvi Dotis ratio duplex: ost falu et angari
uolunt si femina filios genuerit habeat
dotē quā in nuptiis ac cepit quā diu uiuat
filiusq; dimittat. si uero filii matre sup̄stite
moriuntur. ipsaq; post obierit. dotē pro-
ximi ei in hereditatē accipiunt. Si autē
filios n̄ habuerit. dos addantē si uiuat re-
uertatur. si defunctus: ad proximos he-
redes ei. Apud uuest falos. post quā mu-
lier filios genuerit dotē amittat. si autē
n̄ genuerit ad dies suos dotē possideat.
post decessū ei dos addantē. t̄ si deest

ad proximos heredes ei reuertatur
xlvii De eo quod uir et mulier simul con-
quesierint. mulier mediā porcionē
accipiat. hoc apud uuest falos. apud
ost falos et angarios nihil accipiat sed
ē tentā sit dotē sua.

xlviii Qui feminā ab alio disponatā rapue-
rit. ccc. sot. patri puellę. ccc. sponso
ēponat. et insup. ccc. sot. emat eā. et
sicū matre euntē in uia rapuerit.
etiā & matri. ccc. sot. ēponi.

l. Quicquid seruus aud litus iubente
domino pp̄traxerit. dominus em̄ de.

li Si seruus scelus qd lib̄ n̄ sciente
domino cōmiserit. ut puta homici-
diū. furtū. domini & pro illo iuxta
qualitatē facti multā ēponat.

lii Si seruus pp̄tratu facinore fuge-
rit. ita ut a domino ulterius in

ueniri n̄ possit nihil soluat. si domino
factū serui putetur quasi ē sententiā
sua duodecima manu iurando se
purificet.

LIII Si seruus iterū ad domino receptus
fuerit. multā p̄ illo ē ponat.

LIII Si arbor ab alio p̄ cisa casu que libet
oppresserit. ē ponat multā pleno.
uere gildo a quo arbor p̄ cisa ē.

LIV Si arbor accensa ceciderit hominēq.
oppresserit. a mane usq. ad mane. t
a uespere usq. ad uesperā ex quo ignis
accensus ē. infra hoc tēpus cidentis
hominē oppresserit ab eo qui in cen
dit arborē ē ponat. si post nihil soluat.

LVI Qui laqueū fossamue ad feras capi
endas fecerit et hec dampnū cui li
bet fecerint. qui eas fecit multā
soluat.

LVII Si animal quod libet dampnū cui libet in
tulert ab eo cui ē cōstitit ē ponat
excepta fuda.

LVIII Si fossa t laqueus ad feras capiendas p̄
parata dampnū quod libet fecerint
a quo parata sunt componatur.

LXIII Si ferrū manu elapsū hominē percusserit
ab eo cui manū fugerat ē ponat excepta fudi.

LX Quin fossam t sudē acutā sunt aliene
sepis pecus quod libet agitauerit ibiq.
ē fixū t cadens perierit multā ē ponat.

LXI Traditiones et uenditiones om̄s legitime
stabiles p̄ maneant.

LXII Nulli liceat traditionē hereditatis sue
facere p̄ter ad eccliam t regi ut here
dē suū ex heredē faciat nisi forte famis
necessitate coactus ut ab illo qui hoc
acceperit sustentet. mancipia liceat
illi dare ac uendere.

lxvii Qui terrā suā occupatā ab altero dixerit adhibere idoneis testib; p bet eā suā fuisse; si occupator contra dixerit campo di iudicet. si occupator sibi concrediderit reddat hoc quod occupavit n̄ amplius.

lxviii Libet homo qui sub tutela nobilis cuius libet erat quia in exiliū missus; si hereditatē suā necessitate coactus uendere uoluerit offerat eā primo pximo suo. si ille eā emere noluerit offerat tutori suo. t̄ ei qui tunc a rege sup̄ ipsas res constitutus; sine ille uoluerit uendet eā cui eūq; libuerit.

lxv lito regis licet uxore emere ubicūq; uoluerit. sed n̄ licet ullā feminā uendere.

lxvi Solidus; duplex unus habet duo tremisses quod; bos anniculus xii mensiu t̄ ouis eū agno. Alter sot. iii. tremisses id; bos xv mensiu

maiori solido alie ē positiones minori hominū dia ē ponuntur.

Quadrimus bos duo solidi. Duo boues q̄b; arari potest. v. solidi. Bos bonus. iii. sot. Vicia eū uiculo solidi duo & semis. Vitulus anniculus sot. i. Ouis eū agno et anniculus agn' ei sup̄ adiunct' sot. i.

D I A L O G I B U S ;

Hereditatē defuncti filius n̄ filii suscipit. Si filiū habuit qui defunctus; ad filiū pecunia & mancipia. Terra uero ad pximū paterne generationis ē sanguineū ptinet. Si autē nec filiū n̄ habuit soror ei pecuniā & mancipia. Terrā pximus patne generationis accipiat. Si autē nec filiū nec filiā neq; sororē habuit sed matrem tantū sup̄ sitē reliquid; qd̄ filia t̄ soror debuer' mat' suscipiat id; pecunia & mancipia. Quod sine filiū nec filiā

nec sororē aut matrē dimisit supstites
 pximus qui fuerit patris generatio
 nis heres ex toto succedat tā in pecunia
 atq; mancipiis quā in terra. Ad quē eūq;
 hereditas tē puenit ad illū uestis
 bellica idē lorica. et ultio pximi et
 solutio leudis debet puenire;

Mater moriens filio terrā. mancipia.
 pecuniā. dimittat; filio uero. spolia
 colli idē murenulas. nuscas. monilia.
 maures. uestes. armillas. t. quicquid
 ornamenta propriū uidebat habuisse;
 Si filiū nec filiā habuerit. sororē uero ha
 buerit. sorori pecuniā et mancipia.
 proximo uero patris generis terrā relinquat.
 Usq; ad quintā generationē patris genera
 tio succedat. Post quintā aut. filia ex
 toto siue de patris. siue de matris parte in
 hereditate succedat. et tunc demū hereditas

ad fulum alancea transeat

D E F U R T I S

Qui gregē equarū in partico fura
 tus fuerit in triplū ē ponat

Sicut foris gregē commouit. qd equo
 fuerit tot capita. cōmotionis multā
 componat. & qd abstulit. tot in tri
 plū componat

Hoc deserto. bouē. uacca. oue. porco.
 iudicatu est

Qui serofas in cū uerit qd dicunt
 son est furatus: in triplū ē pon. et
 delaturā sold. xii. & infreda totidē.

Qui ornamenta muliebria. qd rē do
 dicunt furtu abstulerit. in triplū
 compon. delaturā. xii. sol. & infreda sunt.

Homō in furtu occisus nō soluat sed si p
 ximus eius dixerit innocentē occisum.
 capō eū conprobet innocentē. t. xii.

hominū sacramētā furē credi iuste occisū.
 Qui hominē liberū infra patriā uendi
 derit soluat eū quasi occisū & infredā sot xii.
 Qui liberū extra solū uendiderit soluat
 eū sim & infredā sot x. si m de femina.
 Qui liberū ligauerit. x. sot. epn.
 Qui ad alingū. xxx. sot. si negat eū x. iura.
 aut eū po decernat.

O I N C E N D I O
 Quidomū alterius noctū incen
 derit damnū triplo sicut. et
 infredo sot. lx. aut si negat eū xi
 iuret aut campo decernat.
 In omni rē furtu ablata si sciret
 componenda: dixerit capitale. peius
 tē quā qd ablatū: iuret debitor solus
 peius n̄ oē qd offert illo qd abstulit.
 & ita soluat secundū legē.
 Seruus adomino p̄ manu missionem

libtate donatus. si occisus fuerit. lxxx.
 sot epn t quicquid ei solui debeat me
 dietas compositionis. liberi hominis soluat.

O I N R A P T U
 Qui liberā feminā rapuerit. reddat
 eā cū sot. cc. & quicquid eū extulerit
 restituat addens ad unū quāq. rē sot. v.
 Si libera femina sine uoluntate patris
 aut tutoris cuiuslibet nupsit. p̄dat omne
 substantiā quā habuit t̄ habere debuit.
 Qui feminā nobile uirginē n̄ dū parien
 tē occiderit. de sot. epn. si pariens erat.
 ter. de sot. si uā parere desit. de sot.
 Qui liberā n̄ parientē occiderit. bis. lxxx.
 & vi. sot. & duos tremisses epn. si pariens
 ē. de sot. si uā desit. cc. sot epn. sunt de
 diuidis raptu t̄ interfectione iudicatū.
 Qui alterū intra septa propria occiderit
 in triplū epn. t̄ quicquid damni

ibi comiserit tripliciter emendet.
Qui nolens sed casu qd libe' homine
vulneravit t occiderit. e' positione
legitima soluat.

Siquadrupes damnū qd libet fecerit
possessor p qualitate damni t e' positio
ne soluat. t sacramentū iura.

DE MINORIBUS CAUSIS;

Quicquid homo alteri fecerit qd in
iustū factū dicit. x. sot e' pñ. aut eū
v. iura. libero homini liceat heredi
tate suā cui voluerit tradere.

Si mulier maritū uenēficio dicatur
occidisse. t dolo malo ad occidendū p
didisse. pxim' mulieris cāpo eā innocen
tē efficiat. aut si cāpionē n̄ habuerit
ipsa cecl. uiii. uomeres ignitos exami
nanda. mittatur.

Ad uob; sot usq; ad maximā compositionē

in furto. & uulnerib; campus iudicet.
Quidomū alterius collecta manu ostilit
circū dederit. triū primorū qui fuerint.
unusquisq; sot. lx. e' pñ. & rei simt.

Deceteris qui eos secutis. sot. x. unusq;
e' in bannū regis. sot. lx.

Si seruus liberā feminā rapuerit. domin'
e' positionē soluat. x. si occisa fuisset.

Omne damnū qd seruus fecerit. domin' emendat.

Qui quadrupera alterius in sepē cuiuslibet.
seu fossā minauerit. ibiq; t mortua fu
erint. t dampnū aliqđ ptulerint. is qui
eaminauit. dampnū emendat.

Si homo laqueū t pedicā t qd libe'
machinamentū at capiendas feras in
silua posuerit. ibiq; pecus t uimentū alteri
us captū t mortuū fuerit. qui machina
mentū fecit. dampnū emendat.

LEX THVRINGORVM;

Siquis adalingū occiderit. de. sot. ē ponat.
 Qui liberū occiderit. cc. sot. ē pon. & de utroq.
 si negauerit cū xi. iuret. aut in campū ex
 eat utrū ille uoluerit. ad quē causa ptina.

Qui seruū occiderit. xxx. sot. ē pñ. aut si
 negauerit. cū quinq. iuræ.

Qui adalingū ictu percussit. xxx. sot. ē pñ.
 aut si negauerit. cū v. iuret.

Qui liberū. x. sot. ē pñ. aut cū. v. iuræ.

Sanguinis effusio adalingi. xxx. sot. ē pñ.
 aut cū. vi. hominū sacramentonegetur.

Liberi hominis. x. sot. aut vi. hominū
 sacramentonegetur.

Os fractū adalingo. xc. sot. ē pñ. aut duo
 deci hominū sacramentonegetur.

Liberi. xxx. sot. ē pñ. aut vi. hominū
 sacramentonegetur.

Corpus trans punctū. similiter. Effusio.

Coxa. et brachiū trans punctū ut sanguis

Oculus unus t.ambo excussi adalingo. ccc.
 sot. componat.

Liberi. c. sot. aut si negat. xi. hominū.
 sacramentonegetur.

Nasus abscisus. simit. Auris. simit. Lingua. simit.
 Os. anus t. pes abscisus. simit. aut si manca
 pependit. medietas componatur.

Qui adalingo unū t.ambos testiculos ex
 cussit. ccc. sot. ē pñ.

Si libero. c. sot. ē pon. t. iure. ut superius.
 Si uectem. simit.

Qui pollicē absciderit. xxxvii. sot. &
 tremissem. con pñ.

Si iudicē & in pudicū. simit.

Si medicū & munitū. simit.

Articulus pedis abscisus. ut os fractū ē pñ.

Vultuū. l. sot. ē pñ. t. cū. vi. iuræ.

Qualiū percussit ut sardus fiat. adalingo. ccc.

Liberi. c. sot. ē pñ. t. cū. xi. iuret. ; l. sot. ē pñ.

28
Anno ab incarnatione dñi n̄i ihu x̄p̄i de
xciiii. et xxx. ac xxv. Imperante domino
carlo precellentissimo rege. Conueni-
entib. in unū aquis palatii in eius obsequio
uenerabilibus ep̄is et abbatibus. seu inlustri-
uiris comitibus. v. k. nouemb. simulq.
congregatis saxonibus de diuersis pagis
tam de uuester falis et angariis quā de
osterfalibus omnes unianimiter consen-
serunt aptificauerunt. ut de illis capi-
tulis p̄ quibus franci si regis bannum
transgressi sunt solidi lx componunt.
similiter saxones soluent. si aliquid
contra ipsos bannos fecerint. Hec sunt
capitula. Primum ut ecclesie uidue or-
phanæ et minus potentes iustam et qui-
etampacem habeant et ut raptum et
furtum nec incendium infra patriam
quis facere audeat presumere. et de

29
exerciti nullus sup bannum domni regis
remanere p̄sumat. Si quis supradicta
uii capitula transgressus fuerit saxonessimi-
liter ut franci lx solidi componant. iiii.
Item placuit omnibus saxonibus ut ubi
cumq. franci secundum legem solidi xv.
soluere debent ibi nobiliores saxones solidi
xii. Ingenui. u. liti. iiii. componant. iiii.
Hoc etiam statutum est ut qualiscumq.
causa infra patriam cum p̄p̄riis uicariis
bus pacificata fuerit ibi solito more ipsi pa-
ganenses. solidos xii. p̄thentis ne recipiant
et p̄ uargida que iuxta consuetudine
eorum spoliabant facere hoc concessu
habeant. si autem in presentia missorum
regalium cause definitæ fuerint p̄ iam
dicta uargida supra scriptos solidi xii
ipsi paganenses habeant concessos et p̄ hoc
quia missus regalis ex hac re fatigatus fuerit.

alios xii solid. inde recipiat ad partem regis
 si autem ipsa causa ad palatium in presentia
 regis ad definiendum fuerit pducta tunc
 utriq. solidi xii l. est p uargida et quia uici
 nis debuit componere eo qd infra patriam dif
 finita ratio non fuerit. Ad partem regis faciat
 componere q. s. solidi xxiiii nam si fuerit
 aliquis qui in patria iuxta q. sui conuicini in
 dicauerint seque pacificare noluerit et ad
 palatium p huius rei causa uenerit et ibi ei fuerit
 iudicatum q. iustum iudicium iudicassent
 in prima uice ut supra dictum est solidos xxiiii
 ad partem regis componat et si tunc inde rediens
 se pacificare et iustitiam facere renuerit et iterū
 p ipsa causa ad palatium fuerit conuocatus et di
 iudicatus bis xxiiii sol. componat si uero correp
 tus tertia uice p ea dēmit ad palatium rēmea
 uerit triplum compositione ex inde faciat ad
 partem regis. ¶ Siquis de nobilibus ad pla

In nomine domini Amen
 placitum mannicus uenire contempserit
 solid. iiii. componat Ingenium l. i. VI. De
 presbiteris statuerunt q. si aliquid eis aut eo
 rum hominibus quis contrarium facere
 aut tollere presumpserit contra iustitiam
 omnia in duplum restituat ei et componat
 VII. De missis regis constituerunt ut si ab eis
 aliquis interfectus euenerit in triplum ei com
 ponere debeat qui hoc facere presumpserit
 similiter quicquid aut eorum hominibus
 factum fuerit omnia tripliciter faciant restau
 rare. et secundum eorum euuā. componere
 VIII. De incendio conuenit q. nullus infra pa
 triam presumat facere ppter iram aut inimi
 citiā aut quālibet maliuolā cupiditatē excepto
 qui rebellis fuerit qui iustitiam facere noluerit
 et aliter districtus esse non poterit et ad nos ut
 in presentia nra iustitiam reddat uenire dis
 pserit. Condicto commune placito simul

ipsi pagenses ueniant et si unanimitet con-
 senserint p[er] distinctione illius ^{causa} in cen-
 datur tunc de ipso placito **C**ommune
 facto secundum eorum euuam fiat pactum. et non
 qualibet iracundia aut malivolam inten-
 tione nisi p[er] distinctione n[on] sialiter quis
 incendium ausus facere fuerit sicut supe-
 rius dictum est solidi lx componat. **V**ultem
 placuit ut quando quidem uoluit dom-
 nus rex p[ro]pter pacem et p[ro]pter malum re seu
 bannu[m] fortior e[st] statuere una cum consensu
 francoru[m] et fidelium saxonum secundum q[ui] pla-
 cuerit iuxta q[ui] causa exigit et oportunitas
 fuerit lx multiplicare in duplum et solidi
 c siue usq[ue] ad mille **o**ponere faciat multa ^{scilicet} ^{reconu}
 qui transgressus fuerit. **x**. De mule factorib[us].
 qui uitupere. secundum euuam saxonum incur-
 rere debent placuit omnibus ut qualis
 cumq[ue] ad regiam potestatem **o** fugium fere

rit ut in illius sit potestate utrum reddatur
 aut una cu[m] consensu eorum habeat licentiam
 ipsum male factorem et secum omnia sua
 foras patriam facere et infra ^{alia} regna collocare
 et habeant ipsum quasi mortuum. **x** illud
 notandum est quod trioles debent solidi esse
 saxonum id est bouem annuolu[m] utriusq[ue] sexus
 autum in tempore sicut mittitur pro uno
 solido similiter et uernum tempus quicunq[ue]
 et aliqua exit et de inceptis quantum ^{et} inuise-
 rit tantum in precio crescat. **D**e uero bor-
 trinis pro soldo. i. scapilos xl. donant. et desi-
 gale. xx. septem trionules et solidum scapi-
 los xxx de auena et sigale xv. mel uero pro
 solido. et media donant septem trionules
 autem uicla **o** rdeu[m] mundum sicut
 et sigale pro. i. solidi donent in argento xv.
 et in de speciebus ad istu[m] p[ro]ciu[m] o[mn]e estimationem,

INCIPIT IN CAPITULA QUE LEGIBUS ADDENDAS QUE ET MISSIET

COMITES HABERE ET CETERIS NOTA FACERE DEBENT DE HONORE ECCLESIAE

Siquis aut ex leui causa aut sine causa hominem in ecclesia interfecerit de iura componat et si foris rixati fuerint. et unus alterum in ecclesiam fugerit et ibi se defendendo eum interfecerit si huius facti testes non habuerit cum xii coniuatoribus legitimis per sacramentum affirmet se defendendo eum interfecisse. et post hec de se tot. ad partem ecclesie quam illius sanguis polluerat. et in supbannum nostrum soluere cogatur. Si uero qui interfectus est absque compositione iacerat. ac deinde interfector secundum iudicium canonicum congruam facinori quod admisit poenitentiam accipiat; si proprius seruus hoc commiserit. iudicio a quo feruentis examinatur utrum hoc sponte an defendendo fecisset; et si manus eius exusta fuerit interficiatur. Si autem non fuerit

dominus eius iuxta uirgildus illius est ad ecclesiam persoluat aut ipsam seruam eidem ecclesie tradat.

De ecclesiastico et fiscalino et beneficiario seruo uoluntarie occiso uirgildus eius pro eo componatur. Altera uice ipse seruus ad supplicium tradatur.

heres tamen liberi hominis qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus ad legitimos heredes illius perueniat; si in atrio ecclesie cuius porta reliquus sanctorum consecrata est. huiusmodi homicidium perpetratum fuerit. simili modo emendetur uel componatur. si uero porta ecclesie non est consecrata eodem modo componatur quod in atrio committitur sicut componi debet quod in unitate uiolata committitur. *DE INIURIIS SACERDOTUM IN ECCLESIS FACTIS*

Sanguinis effusio in ecclesiis facta cum fuisse si per fuerit triplo componatur. duas partes eidem pro tertiam profredo ad ecclesiam. In supbannus nostris similiter de diacono iuxta compositionem eius in triplo cum banno nostro componatur. De sub dia.

cono simpliciter triplo secū suam conpositionem
 et de unius cuiusq. ordinis clerico secū suam
 conpositionem tripulum p̄soluatur et insup̄ ban-
 nus n̄r. similiter et de ictu sine sanguinis effu-
 sione de unius cuiusq. ordinis clerico secū suam
 conpositionem triplo. et bannus n̄r. et qui non
 habet unde ad p̄ctam p̄soluat. tradat se in
 seruitium eidem ecclesie usq. debitum totū
 p̄soluat. *DE UIDIUIS ET PUPILLIS ET PAUPERIB;*

Vt quando cumq. in mallum ante comitem
 uenerit. Primo eorum causa audiatur et desi-
 niatur. et si testes p̄ se ad causas suas querendas
 habere non potuerint uel legem nescierint co-
 mes illos uel illas adiuuet dando eis talem ho-
 minem qui rationem eorum teneat uel pro
 eis loquatur. *DE PARTU UIDIUARIU.*

Qui uiduam intra primos xxx dies uiduita-
 tis sue uel inuitam uel uolentem sibi copulauerit
 bannum n̄r. id est lx solidi in triplo conponat

et si inuitam eam duxit legem suam ei conponat
 illam uero ulterius non adtingat. *DE HOMINE AGENTE PENITENTIAM FACTO.*

Qui hominem publicam penitentiam agentem
 interfecerit. bannum n̄r. in triplo conponat
 et uirgildum eius proximis p̄soluat. *VI QNISHO
 MOLIBER POTESTATĒ HABENT QVO VOLERIT RES SUAS DARE PSALUTE ANIMÆ SUE.*

Si quis res suas pro salute anime sue uel ad aliquem
 uenerabilem locum uel propinquo suo uel cui
 libet alteri tradere uoluerit. et eo tempore in-
 tra ipsum comitatum fuerit in quo res ille con-
 positę sunt. legitimam traditionem facere
 studeat; quod si eodem tempore quo illas tradere
 uult. extra eundem comitatum fuerit. Id est
 siue in exercitu siue in palatio. siue in alio quoli-
 bet loco. adhibeat sibi uel de suis pagensibus
 uel de alius qui eadem lege uiuant qua ipse uiuit
 testes idoneos uel si illos habere non poterit
 tunc de alius quales ibi meliores inueniri possint
 et coram eis rerum suarum traditionem faciat.

et fide iussoreſ uelutur donec qui ei quillam tradi
 tionem accipit ueluturam faciat. et postquam
 hec traditio facta ita fuerit. heres illius nullam de pre
 dictis rebus ualeat facere repetitionem. Insuper ipse
 pſe fide iussionem faciat eiusdem ueluturæ. Ne
 heredi ulla occasio remaneat hanc traditionem
 inmutandi. sed potius necessitas incumbat illam
 pſficiendi. et si nondum res suas cum coheredibus
 suis diuisas habuit. non ei hoc sit impedimento.
 sed quo heres eius si sponte noluerit. aut pſ comite
 aut pſ missum eius distringatur ut diuisionem
 cum illo faciat. ad quem defunctus hereditatem
 suam uoluit puenire. & si cui libet ecclesie eam tra
 dere rogauit. coheres eius eam legem cum illa ec
 clesia. de pre dicta hereditate habeat quam alio
 cum coherede suo habere debeat. et hoc obserue
 tur erga patrem et filium et nepotem usq. ad an
 nos legitimos. Postea ipse res ad muniam
 ipsius ecclesie redeant. **DE HOMICIDIIS. PHIBENDIS.**

Quicumq. hominem aut ex leui causa aut sine
 causa interfecerit. uirgil dum eius his ad quos
 ille pſinet componat. Ipse uero pſt talem presup
 tionem in exilium mittatur ad quantum tem
 pus nobis placuerit. res suas tamen non amittat.

QUI IN COMPOSITIONE UIRGILII DIXERINT DEBEANT.

In compositionem uirgilii uolumus ut eadem
 que in lege continentur excepto accipere et spata
 quia pſt illa duo aliquotiens pſurium committi
 tur quando maioris pretii quam illa sint esse
 iurantur. **DE RAPTU ALIARUM SPONSARUM.**

Si quis sponsam alienam rapuerit aut patri eius
 aut ei qui legibus eius defensor esse debet. cum
 sua lege eam reddat. et quicquid cum ea tulerit.
 semotim unam quaque rem secſ legem reddat.
 et si hoc defensor eius pſpetari consenserit. et ideo
 raptori nihil querere uoluerit. comes singularit
 de una qua re fſeda nra ab eo exactare faciat.
 sponso uero legem suam componat. et in super

bannum nrm̄. Idē. lx soluat. uel in pre-
sentiam nr̄am comes cum aduenire faciat
et quanto tempore nobis placuerit in exilio
maneat. et illam feminam non ei liceat habere.

XDE FALSIS TESTIB; CONUINCENDIS.

Siquis cum altero de qualibet causa contenci-
onem habuerit et testes contra eum p̄ iudici-
um p̄ ducti fuerint. si ille eos falsos esse suspicatur
liceat ei alios testes quos meliores potuerit con-
tra eos opponere. ut ueracium testimonio
falsorum testium p̄ uersitas superetur; qd̄ si
ambę partes testium ita inter se dissenserint
ut nullatenus una pars alteri cedere uoluerit.
eligantur duo ex ipsis id est ex utraq; parte
unus qui cum scutis et fusibus in ^{campo} eam decertent.
utra pars falsitatem uera ueritatem suo testimonio
sequatur. et campioni qui uictus fuerit p̄pter
p̄urium qd̄ ante pugnam commisit dextra
manus amputetur. Ceteri uero eiusdem partis

testes quia falsi apparuerunt manus suas redimant
Cuius compositionis duę partes ei contra quę
testati sunt dentur. tertia p̄ freda soluatur.
et in seculari quidem causa huiusmodi testiũ
diuersitas campo conprobetur. In ecclesiasticis
autē causis ubi de una parte seculari de altera uero
ecclesiasticum negotium est idem modus obser-
uetur. ubi uero ex utraq; parte ecclesiasticum
fuerit rectores earundem ecclesiarũ si se familia-
riter pacificare uelint licentiã habeant.
si autem de huiusmodi pacificatione inter
eos conuenire non possit. ad uocatio eorum
in mallo publico ad presentiam comitis ueniant.
et ibi legitimis terminis eorum contencio-
nibus inponatur. testes uero non aliunde
querantur de qualibet causa. nisi de ipso comi-
tatu in quo res unde causa agitur posite sunt.
quia non est credibile ut uel de statu homi-
nis uel de possessione cuiuslibet per alios

melius rei ueritas cognosci ualeat. quam p
illos qui uiciniores sunt. si tamen contentio
q̄nter eos exorta est in confinio duorum comi
tatum fuerit licet eis de uicina centena adia
centis comitatus ad causam suam testes habere.

X DE PROPRIO IN BANNUM MISSA

Cuius cō q̄ hominis proprietatē ob crimen aliquod
a beo cōmissum in bannum fuerit missa. et
ille recoḡnita ne iustitiam faciat uenire
disculerit. annūq̄ ac diē in eobanno
illam eē p̄ferit ulterius eam non adquirat.
sed ipso fisco n̄ro societur. Debitum uero q̄ dis
cuius ea fuit soluere debuit p̄ comitem ac mi
nistros eius iuxta p̄timationem damni de rebus
mobilibus q̄ in eadem proprietate inuentę fu
erint. his quib. idem debitor fuit exsoluatur.
q̄ si rerū mobilium ibidem inuentarum
quantitas ad compositionem non sufficerit. de
immobilibus suppleatur. & q̄ sup fuerit sicut

dictum est fiscus n̄r possideat. si nihil sup con
positionem remaneri potuerit. totum in illam
expendatur. si autē homo ille nondum cum
suis coheredibus proprium suum diuisum habuit.
conuocet eos comes et cum eis legitimam diui
sionem faciat. et tunc sicut dictum est pa. tem
cui fisco n̄ro addicat. et compositionem de ea iuxta
modum superius comprehensum. h̄ra ad quos
illa legibus p̄tinet exsoluat. q̄ si non de aliarē.
sed de se ipsa proprietate que in bannum missa
fuit. ac p̄ hoc in n̄rā potestatem redacta est fuerat
interpellatus. Comes in cuius ministerio tam eē
confiterit. hoc ad noticiam n̄rā p̄ferre curet.
ut nos eandem proprietatem que secū supradic
tum modum in n̄rū dominium redacta est.
p̄ p̄cepti n̄ri auctoritatem iuset potestatem
hominis que eam que rebat si sua eē debet faciamus
peruenire. **XII DE COMINI** Siquis de statu suo id est
delibetate uel de hereditate compellendus est.

est iuxta legis constitutionem manniatur.

De ceteris uero causis unde quis rationem est redditurus non manniatur. sed p̄ comitem banniatur. et si post unam et alteram comitis admonitionem aliquis ad mallum uenire noluerit. rebus eius in bannum missis. uenire et iustitiam facere compellatur.

DE FAIDIS COHERCENDIS.

Si quis aliqua necessitate homicidiū commiserit: cogente comite in cuius ministerio res perpetrata est et compositionem soluere et fidei sacramentum pacificari faciat; qd̄ si una pars ei ad hoc consentire noluerit. id est aut ille qui homicidiū commisit. aut is qui compositionem suscipere debet. faciat illū qui ei contumax fuerit ad presentiam nr̄am uenire. ut eum ad tempus nobis qd̄ placuerit in exilium mittamus. donec ibi castigetur. ut comitis suo inobediens ulterius esse n̄ audeat.

dānū.

et maius non a dere scatur in de **UBI SACRAMENTA INGRANDASINT.**

Ubi antiquitus consuetudo fuit de libertate sacramenta ad hram ire t̄ iurare ibi mallum habeatur et ibi sacramenta iurentur. mallus tam̄ neq̄ in ecclesia neq̄ in attio eius habeatur. minima uero placita com̄ siue intra suā potestatem uel ubi impetrare potuerit habeat. uolumus itaq̄. ut domus a comite in loco ubi mallum tenere debet constituatur. ut propter calorem solis et pluuiam. publica utilitas non remaneat. **DE HIS QUAE DE FURTO**

Si liber homo de furto accusatus fuerit **ACCUSATI FURTI.** et res proprias habuerit in mallo ad presentiam comitis se adramiat. et si non habet res. fidei iussores donet. qui eum ad hram ire et in placitū adduci faciant. et liceat ei prima uice p̄ sacramentum sec̄d̄ legem. donec res si potuerit; aut si alia uice duo uel tres eum ^{de furto} accusauerint. liceat ei contra unum ex his **scuto et fusto** in campo contendere; qd̄ si

seruus defurto accusatus fuerit dominus eius
pro eo emendet. aut eum sacramento ex
cuset. nisi tale furtum perpetratum habeat propter
quod ad supplicium tradi debeat.

DE DISPECTU LITTERARVM DOMINICARVM.

Si quis litteras nostras despexerit. id est tractoria
que propter missos recipiendos dirigitur. aut
honores quos habet amittat. aut in eo loco
ubi predictos missos suscipere debuit. tam
diu resedeat. et de suis rebus legationes illuc
uenientes suscipiat. quo usque animo nostro satisfac-
tum habeat; qui uero epistolam nostram quo-
cumque modo despexerit. iussu nostro ad palatium
ueniat. et iuxta uoluntatem nostram congruam
stultitiam suam castigationem accipiat; et si ho-
liber uel ministerialis comitis hoc fecerit.
honorem quale cumque habuerit siue benefi-
cium amittat. et si seruus fuerit nudus a pal-
latium uapulet et tondeatur.

DE INIUSTIS TELONEIS ET CONSUETUONIB.

Vt ubi tempore aui nostri pipini consuetudo fuit
teloneum dare. Ibi et in futurum detur. Nam
ubi nouiter inceptum est. ulterius non agatur;
et ubi necesse est fluum aliquem ponte trans-
meare. uel ubi nauis per mediam aquam. aut sub
pontem ierit. et ad ripam non adpropinquauerit.
neque ibidem aliquid emptum uel uenditum
fuerit. ulterius teloneum non detur; et nemo
cogat alium ad pontem. ubi iuxta pontem
aqua transmeare potest; et qui ulterius in
talibus locis uel de his qui ad palatium seu in
hostem pergunt teloneum exactauerit. cum
sua lege ipsum teloneum reddat. et bannum
nostrum id est lx solidos componat. **DE HIS QUI BONOS DENARI.**

Quicumque liber homo denarium merum non accipere noluerit
et bene pensante ^{respuerit.} bannum nostrum id est lx solidos compo-
nat. si uero ecclesia facti aut comitum aut uasal-
lorum nostrorum hoc facere presumpserit. lx solidos

Quicūq; suū beneficiū occasione p̄p̄riū desertū
habuerit et intra annū post quā eia comite
uel missō n̄ro notū factū fuerit illud em̄datū
non habuerit ipsum beneficiū amittat. **DE**

Siquis terrā censalē habuerit. **TERACENSALI**
quā ante cessores sui ut ad aliquā eccliam
ut ad illā nrām dederunt. nullatenus eam
secū legem tenere potest. nisi ille uoluerit ad
cuius potestate ut illa ecclia ut illa uille p̄tinet.

Nisi forte filius aut nepos eius sit qui eam tradidit
et circa de terra ad tenendum placita sit; sed in
hac re considerandū est. utrū ille qui hanc te-
net diues an paup̄ sit. et utrū aliū beneficiū
habeat. ut etiam p̄p̄riū et qui horū neutrū habet
erga hunc misericordit̄ agendū est. **Ne** ex toto
dispoliat in egestatē incidat. ut aut talem
censum inde p̄soluat. qualis ei fuerit cōstitutus
uel aliquā portionē inde beneficiū accipiat
unde se sustentare ualeat. **DE NONIS ET DECIMIS.**

*In omnibus
n̄ri beneficiis
p̄p̄riū cum bono*

Consideratū est ut de frugib; terrę et anima-
lium nutrimento p̄soluantur; de opere
uero ut restoratione ecclesiarū comes
et ep̄s siue abbas una cū missō n̄ro quē ipsi
sibi ad hoc elegerint considerationē faciant
ut unusquisq; eorū tantū inde accipiat ad
operandū et restaurandū quantū ipse de
rebus ecclesiarum habere cognoscitur;
similit̄ et fassi n̄ri aut in commune tan-
tum accipiant operis quantū rerū ecclesi-
asticarū habent ut unusquisq; p̄ se iuxta
quantitatem quā ipse tenet. aut si inter eos
conuenierit ut pro opere faciēdo argentū
donent iuxta estimationem operis in argen-
to p̄soluant; cum quo precio rector ecclie
ad p̄dictam restorationē operarios con-
dere et materiā emere possit; et qui non as-
et decimas dare neglexerit. primū quidē
illas cū lege sua restituat. in sup̄ bannū nostrū

soluat. ut ita castigatus caueat ne sepius ite-
rando beneficiū amittat. **DE MANCIPIIS CŒVOLUNTIB;**

Sicuti libet mancipia in uillā nrām confu-
gerint. actor eiusdē uillę querenti domino
ea n̄ contradicat. sed statim ea foras de eadē uilla
eiciat. et si se putat a dea repetenda iustitia
habere repetat. et se ad legem adquirat;
si uero tēpore karoli genitoris nr̄i in uillā
illam confugerint et domin' ea querit a uictor.
eiusdē uillę aut ea legitime contineat aut
querenti domino reddat. et actor pp̄t uefitu-
tam domni karoli genitoris nr̄i eadē man-
cipia contradicere n̄ audeat. si illius pp̄ria eē noscunt
DE FORESTIB; NOUITER INSTITUTIS.

Vt quicumq; illas habeat dimittat. nisi forte
iudicio uefici ostendere possit. quod p̄ uisione
sue p̄missione domni karoli genitoris nr̄i
instituit. p̄t illas que ad opus nrām p̄tinent;
unde nos decernere uolum' quic quid nob̄ placuerit

Volumus ut missi nr̄i p̄ singulas ciuitates una
cum ep̄o et comite missor̄ ut nr̄os homines
ibidem conmanentes eligant quor̄ cure sit
pontes p̄ diuersa loca emendare et eos qui illos
emendare debent ex nr̄a uisione admonere
ut unusquisq; iuxta possibilitatē suā et quanti-
tatē eos emendare studeat. **HEC CAP̄ P̄cipue ad LEGATIONE**

MISSORVM P̄TINENTIA OB MEMORIE CAUSA DE QUIB; AGERE DEBENT

Legatio omniū missorū nr̄orū hec **ALBUINUS ET LIUVICBALD**
Primo ut sicut iam aliis missis iniunctū fuit iusti-
tiam faciant de rebus et de libertatibus iniuste
ablati; & si ep̄s aut abbas aut uicarius aut ad-
uocatus aut quis libet de plebe hoc fecisse inuen-
tus fuerit statim restituatur; si uero ut comes
ut actor dominicus ut alē missus perpetraverit hoc
et in nrām potestatem redigit. res diligent̄ inuesti-
gata et descripta ad nrām iudiciū referuetur;
uolumus autē ut de his libertatibus et rebus red-
dendis que in nrā uefitura sunt. primo per

optimos quosq; inquiratur. et si pillo inueniri non possit. tunc pcos qui post illos in illa uicina meliores sunt; et si nec pillos rei ueritas inueniri potest. tunc liceat litigantib; ex utraq; parte testes adhibere. et si discordauerint secū d' constitutionē a nobis promulgatā examinentur.

De pauperibus uiduis et pupillis In iuste oppressis ut adiuuentur et releuentur;

De iniustis occasionibus et consuetudinibus nouit institutis sicut sunt tributa et telonei in media uia ubi nec aqua nec pons nec palus nec aliquid tale fuerit unde iuste census exigi possit uel ubi naues subtus pontes transire solent siue in medio flumine ubi nullum ē obstaculū ut auferantur. antiquę autē ad nrām notitiā deferantur.

De honore ecclesiarū ut p omnia eis exhibeatur. sicut nup a nobis cum consensu omnium fidelium nrōrū constitutū est. et ut hoc missi nrī omnibus in sua legatione constitutus notū efficiant.

De nonis et decimis et secū d' iussione nrām dent de

.ii.
.iii.

.iiii.

.v.

locis dandis ad claustra caconicorū facienda. si de eius de pccetę rebus fuerit reddatur ibi. si de alterius pccetę ut liberorū hominū cōmittatur. si autē de fisco nrō fuerit nrā libertate concedatur.

De obseruatione pceptorū nrōrū et immunitatū ut ita obseruentur sicut a nobis et ab antecessoribus nrīs constitutū ē.

De his qui p occasionem Inmūtatis iustitiam facere rennuunt ut hoc obseruetur qd a nobis constitutum est.

De locis iam sacris dudum et nunc spurtiis sedatis. ut iuxta possibilitatem in antiquum statū reformentur.

De beneficiis nrīs que destructa Inueniuntur hoc impleatur qd nup a nobis constitutū ē.

De noua moneta et de falsa moneta et de dispectu litterarū nrarū et de lacronib; cōherendis ut puniendis et de falsis pacandis.

De homicidiis prohibendis. **De pūris et falsis testib; conpensendis.**

De his omnibus ut ceteris his similibus hoc quomodo constitauimus omnibus adnuntietur et in futurū obseruetur. hoc uolumus ut missi

.vi.

.vii.

.viii.

.viiii.

.x.

no 12

nri obseruent. ut quicquid de his causis ut simul
 et ~~ut~~ singulacim emendare potuerint emendent
 et ea que emendauerint diligenter scriptis notent
 et hoc sic pagere curent. quatenus iuste reprehendi
 a quoqua nullatenus possint. et que facere debent
 aut possunt nullatenus ^{ter}premittant. immo caue
 ant ne qd absit aut gratia alicuius aut honoris
 aut timoris siue odii causa illud qd agere debent
 omittant. et summopere studeant ut hoc ^{qd} absit
 p se efficiere non possunt nob notum faciant.
 et omnimodo pvideant p singula capitula
 tam uerbis qua scriptis de omnibus que illic per
 agerint nobis rationem reddere ualeant.

De placitis siquidem quos liberi homines obserua
 re debeant. constitutio genitoris nri penitus obser
 uanda atq. tenenda est. **Ut** uidelicet in anno
 tria solu modo generalia placita obseruent. et nul
 lus eos amplius placita obseruare compellat.
Quis forte quilibet aut accusatus fuerit aut aliu

accusauerit aut ad testimoniu phibendum uocatus
 fuerit. ad decerta uero que uicarii et centenarii tenent.
Quis alius uenit iubeatur nisi qui aut qui litigat
 aut iudicat aut testificatur. **Ut** de debito qd ^{ad} op. **xii**
 nri fuerit reuadiatum. talis consideratio fiat
 ut is qui ignorant peccauit n totu secd legem con
 ponere cogatur. sed iuxta quod possibile uisum
 fuerit. Is uero qui tantu mala uoluntate peccauit
 totam legis compositionem cogatur exsoluere.
Ut nullus ad palatiu ut in hoste pgens ut de palatio **xiii**
 ut de hoste rediens tributum qd trasuras uocant sol
 uere cogat. **Ut** pontes publici qui p bannu fieri so **xiiii**
 lebant anno presente in omni loco restaurentur.
Ut clerici et monachi et serui fugitiui ad loca sua **xv**
 redire iubeantur. **Ut** nullus eps nec abbas nec **xviii**
 comes nec abbatissa centenariu comitis aduocatu
 habeat. **Ut** uicarii et centenarii qui fures et latrones **xvii**
 ut celauerint ut defenderint secd sibi data senten
 tia diiudicentur. **Ut** comites et uicarii de consa **xviii**

.xviii.
 tione legis ammonentur qua iubetur. ut p̄p̄t
 iustitiam p̄uocandā munera accipiant numquā
Deforestib; nr̄is ut ubicūq; fuerint diligentissime
 Inquirant quomodo saluē sint et defensē. et ut
 comitib; denuntient ne ullam forestem nouiter
 Instituant. et ubi nouit̄ institutas inuenerint sine
 nr̄a iussione dimittere precipiant. **U**t ubicūq; missi
 nr̄i aut ep̄m aut abbatem aut alium quemlibet
 quocūq; honore p̄dictum Inuenerint qui iusti
 tiam facere ut noluit uel phibuit. **D**e ipsīs rebus uiuant
 quam diu in eo loco iustitias facere debent. **U**t in illius
 comitis ministerio qui bene iustitias factas habet idem
 missi diutius non morentur neq; illuc multitudinē
 conuenire faciant. sed ibi moras faciant ubi iustitia
 ut minus ut neglegentē facta est. **U**t in illius comitis
 ministerio idem missi nr̄i placitū non teneant qui
 in aliquod missaticū directus ē. donec ipse fuerit
 reuersus. **U**t causa quę adhuc corā comite non fuit
 et is qui se reclamat p̄p̄t suā scultitiam aut concu

.xviii.

.xix.

.xx.

.xxi.

matia comitē inde appellare noluit. **I**tem comiti
 conmandetur. **U**t missi nr̄i qui uel ep̄i uel abbates
 uel comites sunt quā diu prope suū beneficium
 fuerint. nihil de aliorum c̄ictu accipiant. post quā
 uero inde longe recesser̄. tunc accipiant sed qd
 in sua tractoria continetur. **U**assi nr̄i uero et ministe
 riales qui missi sunt ubicūq; uenerint c̄ictū accipiant.
Ut uassi nr̄i et uassi ep̄orum abbatū. abbatissarum
 et comitū qui anno p̄sente in hostē non fuerint heri
 bannū reuadiant. exceptis his qui propt̄ necessarias
 causas et ad omno genitore nr̄o karolo constitutas
 domi dimissi fuerunt idest qui a comite p̄p̄t pacē
 conseruandā et p̄p̄t conuigē a domū eius custodiendā
 et ab ep̄o ut abbatē ut abbatissa similiter p̄p̄t pacem
 conseruandā et p̄p̄t fruges colligendas et familiam
 conseruandā et missos recipiendos dimissi fuerunt.
Ut omnis ep̄s abbas et comes excepta infirmitate ut
 nr̄a iussione nullā excusationē habeat quin ad placitū
 missorū nr̄orum ueniat aut talē uicariū suū mittat.

.xxii.

.xxiii.

.xxv.

xxvi.

qui in omni causa pro illo ratione reddere possit
 De dispensa missorū qualiter unicuique iuxta suam
 qualitate dandū ut accipiendū sit. Et missis nris
 quā diu hanc legationē pegerint sic in unicuique
 illorū tractoria continetur. datur cotidie. epō panes
 xl. frīg. iii. De potu mod. iii. porcellū. i. pullos. iii.
 oua. xv. annona ad caball. mod. iii. Abbat. i. uro
 et comiti atq. ministeriali dominico unicuique co
 tidie panes xxx. frīg. ii. De potu mod. ii. porcellū. i.
 pullos. iii. oua. xv. annona ad caball. mod. iii.
 Masallo nro cotidie panes xviii. frīg. i. porcell. i.
 De potu mod. i. pull. i. oua. x. De annona ad ca
 ball. mod. ii. Pro uerbum est qui otiosa quiete p̄su
 ritur. nisi spiritaliter uixerit more pecudum uiuit.
 Frustra autem ut quidam nitentque aliud
 fatigando nisi odium quere extreme de
 mentiae est.

m

De duodecim annorum modis. **I**

- P**rimus modus anni est. secundum stellam qui uocatur mercurius. qui
 constat ex trecentis triginta noue diebus. **II**
- S**ecundus anni modus est. secundum stellam qui uocatur uenus.
 qui constat ex trecentis. l. viii diebus. **III**
- T**ertius anni modus est lunaris. qui fit ex xii lunationibus.
 habens trecentos. l. iiii dies. et uocatur annus communis.
- Q**uartus anni modus est secundum ebdomadas. **IIII**
 qui habet dies trecentos lxiiii. **V**
- Q**uintus est anni modus solaris. qui habet dies ccc. lxx. et vii horis.
- S**extus anni modus est lunaris. qui fit xiiii lunecursibus peractis. **VI**
 habens dies. ccc. lxx. xiiii. et uocatur embolismus. **VII**
- S**eptimus anni modus est. secundum stellam qui uocatur mars.
 qui duos annos in se comprehendit. **VIII**
- D**ecimus anni modus est requies anni septimi. quando opera
 ruralia requiescunt. **VIIII**
- N**onus anni modus est. secundum stellam qui uocatur iouis.
 qui duodecim annos in se comprehendit. **X**
- D**ecimus est anni modus. secundum stellam qui uocatur saturnus.

quadragesima annos in se comprehendit.

Undecimus annus est iudaeus. qui 11 annos in se comprehendit. et est libertatio seruorum illorum. quorum aures perforate sunt. et resempte iterum in ipso. ad proprios reuertuntur ad heredes.

Duodecimus annus est qui magnus uocatur. qui .D. xxxii. annos in se comprehendit. et tunc omnia sidera in eodem locore uertuntur. Ubi primum posite sunt.

Saturnus. post triginta annos.

Iouis. post duodecim annos.

Mars. post duos annos.

Sol. post ccc lxx dies et vii horas.

Venus. post ccc xl viii dierum.

Mercurius. post ccc xxxviii dies.

Luna post xxxvii dies et viii horas.

ascendens moyses de monte syna. tabulas legis abiecit atque confregit. et iuxta hieremiam murum primum rupta sunt ciuitatis. In quinto mense qui apud nos appellatur aug. exploratores moyses sunt missi. ex quibus duo saluati sunt ccc lxx annis cccc. In hoc mense anabuchodonosor. et multa post secula atrox. et auespasio templum incensum est. In septimo

SECUNDI ZACHARIAMI PROPH

LEVINI. IIII. V. VII. X.

Ieiunium quatuor mensis qui

apud nos uocatur iulius. die

septima et decima eiusdem mensis.

illud arbitrantur quando de

scendens moyses de monte syna.

qui apud nos october appellatur. zedolus occisus est. et relique tribus iudee dissipate. legimus hieremiam. Mens decimo qui apud nos ianuarias dicitur. hierzechiel in captiuitate positus audiuit et cunctus populus captiuorum. quinto mense templum est subuersum. quod plenissime in eodem propheta cognoscimus. **INCIPIT DE PENITENTIA ET REMISSIONE PECCATORUM THEODORI ARCHIEPISCOPI**

- I Primataque remissio est. quae baptizatur in aqua secundum illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto. non potest uideri regnum dei.
- II Secunda caritatis affectus. Ut est illud remittanturque peccata multa quoniam dilexit mutuum.
- III Tertia de mosynarum fructus. secundum hoc. sicut aqua extinguit ignem. ita de mosyna extinguit peccatum.
- IIII Quarta effusio lacrimarum domino dicente. qui fleuit in conspectu meo. et ambulauit tristis coram me. non inducam malum in diebus eius.
- V Quinta criminum confessio. psalmista testante. dixi confitebor aduersum me iniustitias meas domino. et tu remisisti impietatem meam.
- VI Sexta afflictio cordis a torporis. apud consulente. dedit. **Leontis mei** huiusmodi hominem in interitum carnis ut spiritus saluus sit.

VII Septima emendatio morum. hoc est abrenuntiatio uitiorum. euangto testante. Lam sanusef. Noli ultra peccare nec deterius tibi

VIII Octaua. Intercessio scōrum. Ut illud. Infirmatur quis in uobis. inducat presbiteros ecclesie et oront super eum.

IX Nona. misericordiae et fidei meritum. Ut est hoc. beati misericordes. quō ipsi dñi uidebunt.

X Decima. conuersio et salus aliorum iacobo confirmante. qui conuestifecit peccatorem ab errore uiae saluabit animam ei. Amoste. Et operit multitudinē. peccatorum.

XI Undecima. Indulgentia et remissionē ueritate promittente et dicente. dimitte et dimittecur uobis.

XII Duodecima. Passio martyrii. spes uic saluti indulgentiae. et latroni crucifixo. dō respondente. Amen dico tibi. hodie mecum eris in paradiso.

**EX GRECIS ET LATINIS CANONIB;
ET SYNODIS ROMANIS ATQUE DECRETIS PRAESULŪ AC PRIN
CIPŪ ROMANORŪ. HAEC CAPITULA SPARSIM COLLECTA. S**

**ET ANGILOMANNIO MEDIO MATRICE VABIS EPŪ. ROMAE
ABEATO PAPA ADRIANO TRADITA. SUB DIE XIII KL OCT**

INDICTI VIII. QUANDO PRO SUI NEGOTII CAUSA AGEBAENTUR

I. De ordinationem accusat in qua constituantur qui epōs ac
cūsati uel condemnati. dum minus sp̄italia quam terrena sectat.
Unde et propheta ait. Nolite tangere christos meos.

II Placuit ut si quicumq. persona. Contra ep̄m uel auctores ecclē
se proprium credent habere negotium. prius ad eum recurret
caritatis studio. Ut familiari colloquio admonitus ex sanare de
beat quae in quorū moniam deducuntur. Quam rem si differre
uoluerit. sententiam suscipiat ex cō. et reliqua.

Adrian^{us} PP. Nullus ep̄s nisi canonicē uocatus. et in legitima synodo. suo temp̄e
apostolica auctoritate conuocata. cui iussione dñi. et meritis
beati petri ap̄t̄i singularis congregandorum conciliorum aucto
ritas. et scōrum canonum ac uenerandorum patrum decreta
multipliciter tradita est potestas. super quibus libet criminibus.
pulsatus. audiat. uel impecatur. Similiter presumptū
fuerat quibus libet in uanum deducatur quod egerint. nec inter
ecclesiastica ullomodo reputabuntur. nec ullas habebit uires.
quicquid egerint. quō eadem sedes testante uentatis uoce
primum primatum obtinuit. nec prima dicretur. si aliam sup
se habere. que etiam caput est omnium eccliarum. a qua omnes

sumpsere originem. Primum enim non synodalibus. aut ali
quibus commentis meruit institui. sed domino largiente qui ait
Tu es petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam

III Placuit ut semper primo in accusat clericorum. fides et uita
blasphemantium perscrutetur. **HIERONIMUS EXPLANAT DANIELEM**
Odoas. quattuor anni. Ebdomas. septem anni. Lxx ebdo
mas ad breuitatem sunt super populum tuum. et super urbem
sanctam. Lxx annorum ebdomades. annos faciunt quadrin
gentos nonaginta. Ut aedificetur hierusalem. usque ad christum
ducem. ebdomades vii. et ebdomades lxxii. quae faciunt annos
quadringentos octoginta tres. ac yro numerantur. A primo
anno cyri. usque ad sextum annum darii regis. vii annorum
ebdomades implentur. quae faciunt annos xlvi. Reliquas
autem sexaginta duas ebdomades. ab eiusdem darii septimo an
no enumerant. quae tempore iosedech. et zoro babilae erant.

A sexto anno darii qui post cyrum **EUSEBIUS PAMPHILI**
et ambisen filium eius regnauit in persis. quando templi opera
consummata sunt. usque ad herodem ecclesiam augustam nu
merat ebdomades septem. et sexaginta et duas quae faciunt annos

quadringentos lxxxii. quando hyrcanus pontifex ab herode
iugulatus est. et cessauit iuxta legem pontificatus dei successio.

CONFIRMABIT AUTEM MULTIS. IDEM EUSEBIUS
ebdomas unam. et in dimidio ebdomadis deficiet hostia et sacrifi
cium. sic interpretatur quod herode regnante apud iudaeam.
et augusto apud romanos. christus natus sit qui tribus annis et sex men
sibus iuxta iohannis euangelistae euangelium predicauit. con
firmauit uerum deum cultum. multas. id est christi et credentibus. Et
post passionem domini. in dimidia rursum ebdomade. defecit hostia
et sacrificium. Quae quidem in postea iudaeis in templo facta
est. non fuit sacrificium dei. sed ludus diaboli. Cunctis clamantibus.
sanguis eius super nos et super filios nostros. **TERTULLIANUS INQUIT**
UIDEAMUS ANNI QUOMODO IMPLENTUR. USQUE AD ADUENTUM
CHRISTI. DARIUS REGNAUIT ANNIS. XCVIII. ARTOXERXES. XL. HUC USQUE
ET CYRUS. ANNIS. XXIII. ARGUS. I. DARIUS QUI COMEDAS. XXI. ALEXAN
DER MACEDO. ANNIS. X. POST ALEXANDER SOCHER. ANNIS. XXXV. CUIUSUC
CESSIT PHILADELPHUS. ANNIS. XXXVIII. CUERZACES ANNIS. XXV. PHILOPATER.
XCVII. EPIPHANES. XXIII. ITEM CUERZACES. XXVII. SOCHER. XXXVIII.
PHTOLOMEUS. XXXVII. CLEOPATRA XX. ET MENSI. V. ITEM CLEOPATRA

conregnavit Augusto. ann̄ xiii. Augustus. Lvi. cuiusquadra
 gesimo primo anno nascitur xps̄. Et cetera reliqua tempora anno
 rum in diem nativitatis xpi. In annum xl primum Augusti. anni
 xl. xxxvi. mens̄ v. Unde adimplentur sexaginta ebdomades.
 et dimidia quae efficiuntur annos quadringentos xxxvii. mens̄ vi.
 in diem nativitatis xpi. et manifestata est iustitia aeterna. et tunc us
 est sessentorum. id est xpi. Et signata est visio et prophetae. et dimissa
 sunt peccata quae pro fide nominis xpi. omnibus in eum credentib.
 tribuuntur. Tyberius. ann̄ xxii. Caius. qui Galigula. annos. iiii.
 mens̄ viii. dieb. xiii. Nero ann̄ viiii. mens̄ viii. dieb. xiii.
 Galba. mens̄ vii. dieb. xx. Ocho. mens̄ iiii. dieb. v. Vitellius. mens̄ viii
 dieb. xxviii. Vespasianus anno primo imperii sui debellavit iu
 daeos. et fiunt anni numero l. ii. mens̄ vii. nam imperavit annis xi.
 atq. ita in diem suae expugnationis iudei implerunt ebdomades
 septuaginta predictas a danieli propheta. **De iesu et zorobabel**
 Sub cyro. iesus et zorobabel templi fundamenta iecerunt. sed impe
 ditias marianus. per septem ebdomadas ann̄. id est xlvi. usq.
 ad sextum annum darii regis. sub quo templi opus omne completum est.
Dicamus igitur p̄ istos. Hieronimus.

et sensus manifestior fiat. O daniel. scito quod ad haec quae tibi
 nunc loquor. erat autem annus primus darii qui occidit baltasar.
 et regnum chaldeorum in persis medio s̄q. transtulit. usque ad sep
 tuagesimam ebdomadam annorum. hoc est annos quadringentos
 nonaginta. haec populo tuo p̄ partes accidit. Primum proptia
 bitur tibi ds̄ quem nunc magno opere deprecaris. et delebitur pec
 catum. et finem accipiet per uanitatem. Nunc enim urbes deserta. et
 templi usque ad fundamenta destructo. in luctu est populus con
 stitutus. sed non post grande tempus instaurabitur. Et non solu
 hoc fiet in his sex ebdomadibus. ut edificetur ciuitas et templu
 instauretur. sed nascetur xps̄. id est iustitia sempiterna. et signa
 bitur visio ac prophetae. Ut nequaquam propheta inueniatur
 in israhel. et unguatur sessentorum. **iiii.**
Scā synodus romana dixit. Haec sunt quae deinceps propter
 malorum hominum insidias qui necia. et in ecclesiasticos indif
 ferenter se uiuunt uiros. Conseruari firmissime uolumus in secula.
Si quis ep̄s ab illis accusatorib. qui incipiendi sunt. fuerit accusa
 tus. postquam ab eis caritate conuentus fuerit. ut ipsam causa
 emendare debeat. et eam corrigere noluerit. Non olim. sed tunc

Adrian' pp̄ synodo
 residens

Alexander
 statim apto

ad summos primates causa eius canice deferatur. Quin con-
 gruo loco infra ipsam prouinciam tempore in canonib. pre-
 fixo nicenis. concilium canonicè conuocare de-
 bebunt. Ita ut ab omnib. prouincijs eiusdem episcopi in ea iudicentur.
 In qua et ipse canonicè conuocatus. si cum infirmitas. aut alia
 grauis necessitas non detinuerit. adesse debet. quia ultra pro-
 uinciam terminos accusandi antelicitia non est. quam audientia
 rogetur. Nam si suis fuerit rebus expoliatus. aut quod absit
 quod alienum ab omnib. esse debet fidelibus a sede propria eieci.
 Aut in detentione aliqua a suis ouibus fuerit sequestratus.
 Tunc canonicè. ^{ante} quam in pristino restitatur honore. et sua
 omnia que ab insidijs inimicorum suorum ei ablata fuerant
 redintegrentur. conuocari nec iudicari poterit. nisi ipse pro
 sua necessitate minime tamen iudicandus aduenire sponte
 elegerit. Non potest accusari nec ei crimen obici. quia hoc
 non solum ecclesiasticè. sed etiam seculi leges fieri prohibent.
 Nec omnino a quoquam responderi rogetur. Antequam inte-
 gerrime omnia que super suggestiones inimicorum suorum ami-
 serit. potestati eius ab honorabili concilio redintegrentur. et

Handwritten marginal notes in red ink, including the number 99 and some illegible text.

presul prius statui pristino reddatur. Et ipse dispositis ordinatisq.
 libere. ac secure suis. Tunc canonicè conuocatus ad tempus. syno-
 do in legitima eccanonica ueniat ad causam. et si iuste uidetur
 accusantium propositionibus respondeat. Nam hoc summo pere-
 cauendum est. ne antequam haec omnia fiant coactus respondeat.
 quia contentio semper uitanda est. Ad iminamq. episcopa-
 tum antequam causa eius exitus appareat xpiano iure uideri po-
 test. Quod si egrotans fuerit episcopus. aut aliqua eius grauis necessitas
 detinuerit. pro se legitimum ad synodum mittat. nec a commu-
 nione suspendatur cui crimen intenditur. nisi ad causam
 suam dicendam electorum iudicium. statuta die litteris eio
 et suis minime occurrerit. Hoc nisi alia preoccupauerit ne-
 cessitas. infra spatium duorum uel trium mensium. ecco am-
 plius pro utta causa dictauerit. Quod si ex utraq. parte ad cau-
 sam dicendam uenerit. quia unus absque altero iudiri non
 debet. querendum est in iudicio cuius sint conuersationis
 et fidei. atq. suspicionis accusatores. Aut qua intentione hoc
 faciant. quia ad hoc mitti non debent. nisi bonae conuersatio-
 nis et recte fidei. et hi qui omni suspicionē carant. et bone

utq; darent. neq; infames existant. Quod si accusatorum personae
 in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint. ad arguendum non
 admittantur. nisi proprias causas. non tamen criminales ecclesi-
 asticas. Infamis enim persona. nec procurator potest ee. nec cogni-
 tor. Absente uero aduersario. non audietur accusator. Nec sen-
 tentia absente parte alia iudicidicta ullam obtinebit firmitate.
 Neque absens per alium accusari potest. nec affinis testis admittat.
 Neminem ergo exhiberi de prouincia ad prouinciam. et ad comitatu
 oportet. nisi ad relationem iudicis. ad quem fuerit appellatu. id est
 ut accusator semper rei forum sequatur. Si quis autem iudicem
 aduersum sibi senserit. uocem appellationis exhibeat. quam nul-
 lo oportet negari. Si quis putauerit se a proprio metropolitano
 grauari. apud primatem dyoceseos. aut apud constantinopolita-
 ne ciuitatis sedem agat iudicium ceter. **vi. Adrianus pp**

Accusationis ordinem dudum canonicis institutum decreuissere
 iubemus. Ut si quis clericorum in accusatione pulsatus fuerit.
 non statim reus aestimetur. qui accusari potuit. ne subiecta inno-
 centia faciam. sed quisquis ille est qui crimen intendit. in iudicium ueniat.
 nomen rei indicet. uinculum inscriptionis arripit. custodiat similitudinem.
 habitata men dignitatis aestimatione patiat. Nec sibi fore nouerit
 licentia mentendi cum calumniantes ad iudicem posset. similitudo supplicii

Seruo igitur quomodo adiecit. quam nunc abloquor. et di sermone pro-
 mitto quod reuifatur populus et hierusalem instauratur. usq;
 ad xpm ducentem. et perpetuam desolationem templi. ebdoma
 des numerentur sexaginta duae. Nec non et aliae septem ebdoma-
 des. in quibus iuxta ordinem suum duae res fient. de quibus an-
 tiam dixi. quod reuifatur populus. et aedificetur platca. et
 enia cetera. In fine ergo ebdomadarum complebitur dissen-
 tia. in angustia temporum. quando rursus destruetur templum
 et capietur ciuitas. Nam post sexaginta duas ebdomades. occi-
 detur xps. et non erit eius populus qui eum negaturus est. siue
 ut illi dicunt. non serenturum. Et quid dico de xpo occiden-
 do. et populo patientius deserendo. et xlii di. cum et ciuitatem
 et scuarum dissipaturus sit populus romanus cum duce uenturo
 uespasiano. Quo moztuo. transactis septem ebdomadibus. id
 est annis quadraginta nouem. Ad ius adrianus a quo postea de-
 ruit hierusalem. urbs aedificata est. rebellantes iudaeos
 tinio rufo magistro exercitus pugnante superauit. et tunc de-
 fecit hostia et sacrificium. et usque ad consummationem mundi
 et finem p seuerabit desolatio De vii. lxxi ebdomadibus. III

Nec nos inquit moueat quod primum numerentur vii ebdomades. et postea xii. et rursum una. quae in duas partes diuiditur. Est enim hoc ydioma sermonis hebraici. et antiquorum sermonis latini. Ut ante minorem numerum supputent. et postea maiorem. Et est illud. *Uixit abraham ann. v. et lxx. etc.* Nec ignoramus quosdam *De una ebdomade* illorum dicere quod una ebdomas de qua scriptum est. Confirmabit pactum multis ebdomas una. diuidatur in uespasiano et adriano quod iuxta hystoriam iosephi. uespasianus cecit tribus annis et sex mensibus. pacem cum iudaeis fecerint. Tres autem anni et sex menses sub adriano reputentur. quando hierusalem omnino subuersa est. et iudaeorum gens ceteruacim cesa. ita ut iudae quoque finibus pellerentur. *Descriptio sacrae Praeceptum nobis est ut describamus in tum scripturarum* intelligentiam scripturarum tripliciter in cordibus nostris.

- I Debemus enim scripturam sanctam. primum secundum litteram intellegere facientes in echnica quaecumque praeepta sunt.
- II Secundo. iuxta allegoriam id est intellegentiam spiritalem.
- III Tertio secundum futurorum beatitudinem. Hic et chiel proph

In prophetis scriptus est plangit. super eos qui post peccata agunt penitentiam. Carmen super illos qui nullo peccatorum sordemaculati. Cantico et laude sunt digni. Et super illos qui aeterno supplicio deputandi sunt. Malach. proph

Haec dicit dominus ad domum israel. Querite me et uiuetis. quoniam in eo quod non me queritis estis in otium. Cumque quaesieritis inuenietis. et cum inueritis. uiuetis. I saias proph

Querite bonum et non malum. Ut uiuatis. et diligite bonum et non malum. Grande peccatum est non solum facere malum sed et diligere. Multi peccant. et expleto uoluptatis ardore mordentur conscientia sua. et penitentia peccati sui. Qui autem non solum non dolet se fecisse quod malum est. sed in suo scelere gloriatur. Iste implet illud quod scriptum est. peccator cum in profundum uenerit impietatis contempnit. Grande peccatum est odisse. PECCATUM
compientem. maxime si tenon ad odium sed ad amorem compiat. VII

Siquis clericus super quibuslibet criminibus. pulsatus fuerit. in pro uinita in qua consistat ille qui pulsatur. suis exerationes.

Nec adestimeccum accusator suus alibi aut longius pertahendum. ad iudicium. Ille uero qui pulsatus fuerit. si iudicem suspectum habuerit. liceat appellare. **Niceno v.**

VIII Saluo romane ecclie in omnibus primatu. manifestum est quod illa quae sunt primam quamq. prouintiam. ipsius prouintiae synodus dispensec. sicut niceno constat decreto esse cilio

Steph
p v

VIII Ultra prouintiae terminos accusandi licentia. non progrediatur. Omnis accusatio intra prouintiam audiat. et a conprouintialibus terminetur.

Afric xcv

Accusationes et accusatores atque eorum negotia quae seculares non assciscunt leges. diuinae synodica funditus a clericis repellere auctoritate censemus. quia indignum est superioribus potestatem ab inferioribus. quae inferiores ab eis uti despiciunt.

Niceno v.
Africano

Prudentissime iustissimeque nicena siue africana decreta definerunt. quaecumq. negotia in suis locis ubi obta sunt finienda. maxime quia unicuique concessum est si iudicio offensus fuerit cognitorum. ad concilia sua prouintiae uel etiam uniuersale prouocare.

X Placuit episcopos eiectos. atque suis rebus expoliatos. ecclias

proprias primo recipi. et sua omnia ei reddi. et postea si quis eos accusare uellet aequo periculo facere iudices et decementes episcopos. recta sapientes. in ecclia conuenientes. ubi testes eent singulorum. qui oppressi uidebantur. **XI**

Nullus metropolitani. absq. ceterorum omnium conprouintialium episcoporum instauria aliquorum audiat causam eorum quia in te erunt. immo etiam in synodo pro facto dabunt. Nec reliquorum aliquis episcoporum. suorum sacerdotum causas audiat. absq. presentia clericorum suorum. quia in te erit sententia episcopi nisi presentia clericorum confirmetur. **XII**

Primo semper ut accipsona accusantium diligenter inquiretur. et postea quae obiciunt fideliter pertractentur. quia nihil aliter fieri debet. nisi impetratorum prius uita discutatur.

Hi qui non sunt bonae conuersationis uel **XIII** quorum fides. uita et libertas nescitur. non possunt sacerdotes accusare. nec uiles persone in accusatione eorum admittantur.

Hi qui in aliquibus criminibus irreati sunt. **XIII** uel qui suspiciosi. uocem aduersus maiores natu non habeant accusandi. sed omnes qui suspicionem carant.

Nullus ep̄s alterius parrochianū presumat retinere. aut **XV**
 ordinare absq. eius uoluntate uel iudicare. Quia sicut in
 erit eius ordinatio. ita et diuinitio. quō censens nullum
 alterius iudicis. nisi sua sententia teneri. Nam qui cum ordina
 re non potuit. nec iudicare ullatenus potest. **XVI**

Pergrina iudicia generali sanctione prohibemus. quia in
 dignum est ut ab extraneis iudicetur. qui prouinciales et se
 lectos debet habere iudices. **XVII**

Nullus ep̄s extra suam prouinciam ad iudicium deuocetur.
 sed uocato canonice in loco omnib. congruo. tempore syno
 dali. ab omnib. com prouincialibus ep̄is iudicetur. quia con
 cordem super eum canonicāq. proferre debent sententiam.
 Quia si hoc minorib. tam clericis quam laicis concessum est
 quanto magis de ep̄is seruari conuenit. Nam si per se metropo
 litanum aut iudices suspectos habuerit. aut infesto senserit.
 apud primates dyoceseos. aut apud romane sedis pontificē
 iudicetur. **XVIII**

Placuit ut nullus seruus. nullus liber. nulla infamis per
 sona sacerdotem accusant. Omnes uero infames eēdicimus

quos leges seculi infames appellant. et om̄s qui culpi sexagen
 tibus. ad sacerdotium non possunt prouehi. Indignum enim
 est. ut illic eos accusent. qui eē non possunt quod ipsi sunt. quō
 sicut maiores a minorib. non iudicantur. ita nec criminantur.

Placuit ut nullus ep̄s ep̄os quemquā **XVIII**
 clericorum iudicare aut damnare presumant. nisi accusatus
 legitimos accusatores presentes habent. locumq. defendendi
 accipiat. ad abluenda crimina. **XX**

Placuit ut si ep̄s accusatus appellauerit romanum pontifi
 cem. id statuendum quod ipse censuerit. **XXI**

Si quis ep̄s p̄br aut diaconus uel quilibet clericus apud ep̄os
 quia alibi non oportet. a qualibet persona fuerint accusati.
 quicumq. fuerit. si uelle sublimis uel honoris. si uel ullius al
 terius dignitatis qui hoc genus in laudabili intentione ar
 ripuerit. nouerunt docenda probationibus monstranda
 documentis se debere inferri. Si quis ergo circa huiusmodi
 personas non probanda detulerit. auctoritate huius sancti
 ōnis intellegat se iacturam infamie proprie sustinere. ut
 damno pudoris existimationis dispendio. discat sibi aliene

uerecundiae impune insidiari. saltem de cetero non licere
sed qualem fr̄i parauerit dampnationem talem in se suscipiat.
Nullus episcopus nisi qui primas sedes **XXII**

tenent. appelletur primas aut princeps sacerdotum. aut sum-
mus sacerdos. uel aliquid huiusmodi. sed tantum ille qui
metropoli sedet. aut metropolitanius aut archiepiscopus uocetur.
et suum in canonibus prefixum non excedens. teneat cum hu-
militate locum. et ille qui primam sedem tenet. tantum
modo primas sedis appelletur episcopus. salua semper in omnibus.
auctoritate beati petri apostoli **XXIII**

Judicantem oportet cuncta rimari. et ordinem rerum plena
inquisitione discutere. interrogandi ac proponendi
adiciendi que patientia prebita ab eo. ut ibi actio partium
limitata sit pleniter. nec prius litigantibus. sua uelit sententia
obviare. nisi quando ipsi per actus omnibus. iam nihil am-
plius habuerint in questione quod proponatur. et tam-
diu actio uentiletur. quousque reuertas inueniatur.
Frequenter ergo interrogari oportet ne aliquid preter-
missum forte remaneat. quod annecti conueniat **XXIII**.

Sunt nonnulli qui in discussis potestate tyrannica. non ca-
nonica auctoritate dampnant. et sicut nonnullos gratia fa-
uoris sublimant. ita quosdam odio inuidiaque permotus hu-
miliant. et leua opinionis aura condempnant. quorum cri-
mina non approbant. Ideoque communi decreto censemus.
ut quando cumque aliquis episcopus criminatur. congregatis
omnibus eiusdem prouinciae episcopis causa eius audiatur. ut
non occulte iudicetur uel dampnetur. quia ab alio iudi-
cari prius non potest. nisi ab his a quibus ordinari potuit.

Quod si aliter factum fuerit. nullas uires habebit **XXV**.

Si clericus aut laicus habuerit causam. aduersum episcopum
propriam. uel aduersus alterum. aut episcopum aduersus quen-
quam. apud synodum prouinciae iudicetur. Quod si ad-
uersus prouinciam eiusdem metropolitani. episcopus uel cleri-
cus habuerit querelam. petat primatem dyoceseos. et
apud ipsum iudicetur. aut apud sedem apostolicam **XXVI**.

Si quis episcopus super castis criminibus accusatur. ab omnibus audiatur
uel iudicetur qui sunt in prouincia episcopis **XXVII**

Si quis episcopus iudicauerit uel ordinauerit alterius parrochianum

sine consilio et uoluntate epi sui. oportet eum non sine increpa-
tione in communi concilio admitti. Ita ut ecclesiasticum ultra
non soluat canonem. **XXVIII**

Placuit ergo accusandi sacerdotes ecclesiasticandi in eos uocem
obstruere. quos non humanis. sed diuinis uocibus. mortuos
esse scimus. quia uocem funestam intercedi potius quam au-
diri oportet. **XXVIII**

Placuit ut accusato iudicem suspectum habenti liceat appel-
lare. quia non oportet negari audientiam rogari. **XXX**

Non est credendum contra alios eorum qui criminibus. impli-
cantur. nisi se prius probauerint innocentes. quia pericu-
losa est. et admitti non debet rei aduersus quemcuq. confessio.

Siquis iudicem aduersum sibi senserit. **XXXI**

Uocem appellationis exhibeat. Ut cum q. concessum fuerit
in integro negotio apud alium iudicem a motis dilationibus
possit audiri. **XXXII**

Clericus si uel laicus. si crimine aut lite pulsatus fuerit. non
aliubi quam in foro suo prouocatus audiat. **XXXIII**

Appellanti non debet afflictio ulla. aut carceris. aut

detentionis iniurare custodia. et licet appellatori utat
causam appellationis remedio subleuari. **XXXIII**

Licet etiam in causis criminalibus. appellare. nec appellandi uox
denegetur. quem supplicio sententia destinare. **XXXIV**

In criminalibus. causis. nec accusator nisi se aliquem accusare
potest. nec accusatus per aliam personam se defendere permittatur.

Constitutiones contra canones. et decreta. **XXXV**

presulum romanorum. uel mores bonos. nullius sint momenti.

In clericorum causis huiusmodi forma. **XXXVI**

seruetur. Et nequaquam eorum sententia. non a suo iudice
dicta constringat. **XXXVII**

Omni qui falsa alius inuente puniatur. et pro falsitate
ferat infamiam. **XXXVIII**

Ut prouincialis synodus retrahatur. per uicarios urbis
romae epos. si se decreuerit. **XL**

De his qui in accusatione maioris natu ueniunt. et ut
episcopum. nulli criminoso liceat accusare. **XLI**

Si quando in causis capitalibus uel in causa status interpellati
fuerit. non per procuratores sed per ipsos est agendum.

Placuit ut a quibuscumque iudicibus ecclesiasticis. **XLII**
ad alios iudices ecclesiasticos. ubi est maiora uocata fuerit
prouocentur. Audientia non negetur. **XLIII**

Siquis uero metropolitanus episcopus. nisi quod ad suam solummodo
propriam pertinet parochiam. sine consilio et uoluntate
omnium comprouincialium episcoporum. extra aliquid
agere temptauerit. gradu sui periculo subiacet. et quod

*cornet xmao
viii*

egerit in iudicio habet ut uacuum. Sed qui quid de pro-
uincialium episcoporum causis. si uarumque ecclesiarum clericorum.
atque secularium necessitatibus agere aut disponere necesse
fuerit. hoc cum omni consensu comprouincialium agatur.
pontificum. non aliquo dominationis fastu. sed humillima
et concordia administratione sicut dominus ait. Non ueni ministrare
equalibus. Qui maior est uos. erit minister uos. **XXXV**

Similiter et ipsi comprouinciales episcopi. cum eius consilio nisi
quantum ad proprias pertinet parochias agant. iuxta scō-
rum constituta patrum. Et uno animo. uno ore. concorditer
sacrosancti fidei trinitas. in secula seculorum amen.

Quod in laicis deprehenditur. id multo magis debet in clericis

praedampnari debet. **XLIII**

Voluimus contemptores canonum excommunicentur. clerici
uero honore priuentur. Delatori. aut lingua capuletur. aut
conuictio caput amputetur. Delatores autem sunt. qui inuidia
produunt alios. **XLIV**

Qui in alterius fama in publico scriptura. aut uerba contume-
liosa confingerit. et repertus scripta non probauerit. flagelletur.
et qui primus postea inuenit rumpit. si non uult auctoris
facti causam incurtere. **XLV**

Siquis in iudicio crimen aliquod cui libet temere obiecerit. con-
uictum est. non est pro accusatione habendum. sed pro misse
tractandi spatio id quod in iudicio dixerit. per scripturam se probaturum
esse fateatur. ut si postea resipiscens post iracundiam quae
dixit iterum rescribere noluerit. non ut reus crimini scineat.

Qui crimen obiecit. scribat se probaturum. **XLVI**

re uera ut ibi causa agatur. ubi crimen admittitur. **XLVII**

Et qui non probauerit quod obiecit. poenam quam intulerit
ipse patitur. **XLVIII** Cuius iudices ecclesie ne absente
eo cuius causa uentilatur sententiam proferant. qui iurto

erit. Immo et causam in synodo profecto dabunt. **L**

Cuius qui frequenter litigat. et ad accusandum est facilis accusa-
tionem nemo absq. grandi examine recipiat. **L**

De accusationibus episcoporum. Constantinus imperator inter-

cectificat. **U**trū quidem accusationes inquit. tempus habe-

bunt proprium. id est diem magnum iudicii. Iudicem uero illū

quit tunc futurus est omnibus iudicare. **Q**uih autem homini

constituito de huiusmodi rebus non licet habere auditorium.

sacerdotum scilicet accusantium et simul accusatorum. quos mi-

nime conueniente tales debere ministrare qui iudicentur ab aliis.

cum ab ipso dño magis ipsi sint iudicandi. De quibus. ut propheta.

Offendit in synagoga deorum. Neq. presul summus a quoquam

iudicabitur. quia dicente dño. non est discipulus super magistrū.

Neque possunt humano condempnari examine. quos dñs suo

reseruauit iudicio. **ITEM CAP. ADRIANI P. P.**

Iudex dñs in minosum discutens. non ante sententiam profert

capitalem. quam ut cui ipse confiteatur. aut per innocentes et

idoneos testes conuincatur. **I**

Litram esse iniustam episcoporum dampnationem. idcirco

in synodo retractandam. Ut ne quis dum in cadurare potuerit.

qualibet necessitate suam relinquat ecclesiam. **III**

Pulsatus ante suum iudicem causam dicit. et non ante suum iudi-

cem pulsatus. si uoluerit taceat. et ut pulsato quotiens appellaue-

rit inducia dantur. **III**

Siquis contra suam professionem. uel conscriptionem uenerit.

si clericus fuerit deponatur. si laicus. anathematizetur. **V**

Siquis epīm. aut pbrīm. aut diaconē falsis criminibus appeccent.

et probare non potuerit. nec in fine dandam ei esse communionē.

VI Siqui inuenta fuerint libros famulos legere. uel cantare. exco-

communicentur. **VII** Ut nullus epūs uel infra positus

die dominico causas iudicare praesumat. **VIII**

Ut si quis quem libere ex poliauerit. et admonente epō non red-

didert. excommunicetur. **IX** Ut nullus clericus ab epō

suo recedat. et ad alium se transferat. **X** Homicide. ma-

lētici. fures. sacrilegi. raptores. uenefici. adulteri. et qui raptū

fecerint. uel falsum testimonium dixerint. seu qui ad sortile-

gas. magosq. concurrerint. nullatenus ad accusationem uel

ad testimonium erunt admittendi. **XI**

Qui crimen intendit agnoscendum est. super se ante non fuit
 criminofus. quia periculosum est. et admitti non debet. et aduer-
 sus quemcumque professio. Occurrere quisquam fidelium
 ruinis miserorum subsidio debet. quo ualeant ex releuatione
 alienae uindictae a se dē remouere uindictam. Libat enim dno
 prospera. qui ab afflictis pellit aduersa. Quis periculum est
 iudicantis. quam eius qui iudicatur. Unde unicuique prouiden-
 dum est. ne aliquem iniuste iudicet. aut puniat. **XII**

Accusationes aduersus doctorem nemo suscipiat. quia non po-
 test humano condempnari examine. quem dñs suo iudicio reseruauit.
Presbiter. non aduersus ep̄m. non diacon' aduersus **XIII**
 p̄b̄m. Nec acolitus aduersus subd. nec exorcista aduersus acolitū.
 Nec lector. aduersus exorō. non hostarius aduersus lectorem
 de accusacione aliqua. Et non condempnabitur p̄sul.
 nisi in septuaginta duob. Neq. p̄sul summus a quoquam iu-
 dicabitur. quō scriptum est. non est discipulus sup̄ magistrū.
P̄b̄ autē in cardine constituitur. non nisi in xlii testibus
 dampnabitur. Diacon' cardinalis constituitur in urbe romae.
 nisi in xvi. non condempnabitur. Vestes autem sine aliqua

sunt infamia. uxores et filios habentes. et omnino xp̄m p̄dicantes.
XIII Testimonium clerici aduersus laicum. nemo suscipiat.

Nemo clericum quemlibet in publico examinare presumat.

XV Ep̄i. pontifici. a quo consecrati probantur. nisi in eccl̄a
 praedictum inferre nullum possunt. Quod si praesumptū
 fuerit. carere uirib. non dubium est. nec posse inter eccl̄asticā ullo
 modo statuta censeri. **XVI** Non licet imperatori uel cuique

pietatem custodienti aliquid contra mandata diuina praesumere.
XVII Prouidendum est ne in aliquo a p̄tica uel canonica decreta uolent̄.
 in iustum iudicium et definitio iniusta regio metui uel iussu

et iudicibus ordinata non ualeat. **XVIII** Sic odit dñs eos qui aduer-

sus patres armantur. ut patrum in ualores qui in omnimundo
 infamia notantur. **XX** Item generali decreto constitutum

ut excommunicandum anathema fiat. et uelut p̄uaricator catholice
 fidei. semp̄ apud dñm reus existat. quicumq. regum uel poten-
 tum deinceps canonum censuram in quocumq. crediderit t̄

permissit uiolandum. sed et presens dominus papa adrianus.
 haec exempla nuper ad salomonem ducem britannorum desti-
 nata sui suorumq. officii. non in memor ob seruanda mandauit.

Et uincas imitanda exeruit

Victoris
pp. iii

Incesta km. Ut incesta nullatenus iudicentur

nullatenus iudicemus. quo ad usq. ueniat dñs qui latentia produ-
cet in lucem. et illuminā abscondita tenebrarum. quia quamuis

uera sint. non tamen credenda sunt. nisi qua e manifestis iudiciis cōprobantur.

Melchior
pp. ii

Primo semper Ut nullus damnēt ante uerū et iustū iudiciū

omā diligenter inquirete. ut cum iustitia et caritate definiatis.

Neminem condemnētis ante uerum et iustum iudicium. Nul-

lum iudicetis suspirio nisi arbitrio. sed primum probate. et postea

caritati uam proferte sententiam. Et quod uobis non uultis fieri.

alteri facere nolite. Et nolite iudicare. ut non iudicemini.

Fabiani
pp. xxii

Nec ullus. Quā nullus possit simul et accusat et iudex

um quā presumat accusatorem. simul et iudex ecclesiā. quō in

omni iudicio. iiii. personas necesse est semper ad eē. id est iudices

electos. accusatores. defensores. atque testes. De discretione accusatorū.

Damasii
pap.

Accusatores uero et iudices iudicium ecclesiā. Cap. xvi

non unū eadem sint. sed p se accusatores. p se iudices. p se defenso-

res. p se testes. p se etiam accusati. Unus quisq. enim in suo ordina-

biliter ordine. Quae personae sint infames. Cap. ii

Stephani
pp.

Infames eē eas personas dicimus. qui pro aliqua culpa notantur.

infamia. id est om̄s qui xpianae legis normam abiciunt. et statuta

ecclesiastica contempnunt. Sicut fures. sacrilegos. et omnes capita-

libus criminib. irreatosi. sepulchrorum quoq. uiolatores. et apto-

rum atq. successorum eorum. reliquorumq. scōrum patrū statuta li-

bentes uiolantes. et om̄s qui aduersus patres armantur. qui in om̄i

mundo infamia notantur. Sicut et incestuosos. homicidas. per-

uiros. raptos. maleficos. ueneficos. adulteros de bellis fugientes. et

qui indigna sibi petunt loca tenere. aut facultates eccle abstrahunt

in iuste. et qui fr̄s calumniatur. et non probant. t accusant. t qui

contra innocentes principum animos. ad iracundiam prouocant.

et om̄s anathematatos t profuis scelerib. ab eccle pulso. et om̄s

quo se ecclesiasticet secuti leges infames pronuntiant.

Hos uero non ordines. **De q̄ qui non sint ordinandi;**

Nec seruos ante legitima libertatem. nec paenitentes. nec digamos.

Nec eos qui curie deseruiunt. t qui non sunt integri corpore. aut

sanam n̄ habent mentem. uel intellectū. aut inoboedientes scōrū

decretis existunt. aut furiosi manifestantur. hi om̄s ad sacros gra-

dus n̄ debent puchi. nec isti. nec liberi. nec suspecti. nec recta fide

t digna conuersatione n̄ habentes. sumos sacerdotes possunt accusare.

Marcelli
pp. iiii

Quaecumq. **U**bi terminari debeant contentiones inter christiano
ergo contentiones inter christiano sote fuerint. ad doctrinam
referuntur. et ab ecclesiasticis iuris canonicis terminentur.

Leonis
pp. xl

Inuocandis autem episcopis **D**e uocandis episcopis ad synodum
moderatissimum tece uolumus. ne per maioris diligentiae specie
fraterni iudicis gloriarum sidus. et hoc huiusmodi et rationabili
si et necessaria fuerit causa. **D**e uocandis ad synodum

Damasii
pp. cap. xii

Vocatio enim ad synodum iuxta decreta patrum canonica eius
qui impetratur ^{bi} rationalibus scriptis. per spatium fieri congruum. atq.
canonicam. quod nisi canonicis fuerit uocatus. suo tempore. et
non ex ordinatione licet uenerit ad conuentum. in qua cuq.
necessitate. nisi sponte uoluerit. nullatenus respondet in

Cephrim
pp. cap. v.

sidatoribus. quia nec seculi leges hoc permittunt fieri. quanto magis diuine
Xpienim iudices **D**e uocandis ad synodum
quolibet episcopus accusatus si necesse fuerit eligat. a quibus eius causa iuste
iudicetur. Nec prius audiat. aut excommunicetur. tunc iudicetur.
quam ipsi per se eligantur. et regulariter uocatus. ad suorum primo
conuentum episcoporum. per eos eius causa iuste audiat. et rationa
biliter discutatur. **D**e induciis episcoporum secundum regulas patrum.

De induciis uero episcoporum. super quibus consuluitis. diuersas
a se patribus regulas inuenimus institutas. Quidam enim annum
et sex menses condixerunt. Quidam autem annum in quo plu
rimi concordant. Minus uero quam sex menses non repperi
Qui et laicis haec indulta sunt. quanto magis dominis sacerdotibus.

Item felix cap. xv

Induciae namque non sub angustis in partibus. sed sub longo spatio concedende sunt.
ut accusati se preparare. et uniuersos communicatores in pro
uincia positos conuenire. et testes preparare. atq. contra in si
diatores se pleniter armare ualeant. **Q**ualiter episcopus accusat

Accusatum discutit episcopus / discutendus sit

Non ante sententiam proferant finitamam quae apostolica fult
auctoritate. Aut reuera ipse se reum confiteatur. Aut per
innocentes et regulariter examinatos idoneos conuincatur
testes. qui minori non sint numero quam illi discipuli fue
runt. quos dominus ad adiumentum apostolorum eligere precepit.
id est. lxxii

Hactenus enim si gena domini trahit bonos pisces et malos.
donec ueniat ad litus. et tunc colligentur boni in uasa
mali autem mittentur foras.

Et hoc ideo diligentius iniungimur: urae caritati
quia scimus temporibus nouissimis. pseudo doc
tores esse. uenturos. sicut ipse dominus in euangelio
dixit. et apostolus paulus ad timotheum testatur.

Ideo dilectissimi toto corde preparemur. nos in
scientia ueritatis. ut possimus contradicentibus.
ueritati resistere. et diuina donante gratia
uerbum dei crescat et currat. et multiplicetur
in perfectum sancti dei ecclesie. et salutem animarum nostrarum
ad laudem et gloriam nominis domini nostri ihesu christi
per predicantibus. gratia oboedientibus. Gloria
domino domino nostro ihesu christo. amen.

Anno dominice incarnationis. Dec LXXXVIII
indictione xv. anno xxi. regni nostri. actum est huius
legationis aedictum in aquis palatio publico
Data est haec carta die decima k t aprilis
Testimonia seu testes.

quemadmodum probari debeant.

De testimonio perfecto. deuteronomium et euan

gelium pari lance concordant. ut in ore duorum
uel trium testium stet omne uerbum. Paulus quoque
apostolus uae electionis. ad timotheum scribens ait.

Accusationem aduersus presbiteros recipere noli. nisi
sub duobus aut tribus testibus. Huius quoque testes quales
sint canones docent inquit querendum est
cuius sit conuersationis aut opinionis. is qui accusat
et qui accusatur. Vir iustus. et bone fidei sanctusque.
conuersationis et bone fame. excellentior est.
duobus. aut eo amplius reprobis. huius uerbum ex
cellentius est. prauorum iuramento dicente agustino.
Quod si fuerint duo. tres falsi testes. uice
unius non tenent. et unus testis fidelis. duo
et tres sunt per trinum in personis domini manentem in illo
quia templum dei est. dicente apostolo. Templum enim
dei scilicet. est. quod estis uos. In uerbis legitur. testis
repentinus. concinnat linguam mendacii. huic
sententiae synodus cartaginensis concordat
dicens. Is qui frequenter litigat ad accusandum

facilis ē. testimoniū ei; nemo absq. examinatione recipiat. De trib. psonis quib. noxiuse. falsus testis. Isidorus. Noxius dō primū quē iurando contempsit. sequenter iudici quē metuendo et mentiando fallit. postremo innocenti quē falso testimonio pmit. Quidē iuxta legē sacrā testis falsus n. erit impunitus. Inde hieronim⁹ ait. falsus testis ē. n. tantū qui mutat uerba sed qui n. eodē sensu intellegit dicta. p. inde synodalis sententia inquit. peccator et criminatus. n. recipiat. qui cotidie sup se malū testimoniū congerit. nisi impleuerit qd in baptismo confessus ē. et retq. origenes. ait. Sic arrogancia caueat. ut ueritas n. relinquat. Antiquus sermo ē. mendaces faciunt ut nec uera dicentib. credat. Itē in canone. nemine depone re aut condēpnare debem⁹. uno testante Itē in lege. Non fiet unus contra aliquē. Itē in lege. Nemo interimat. uno sup se contradicente

teste. Itē in lege romana. Criminosus crimen alteri imponere n. ualeat. Itē placuit ubi contentio fit. plures testificent. ne aut iniusta poena aut priuatio pximi fiat. Itē ne quiescas testimonio prauorū ne a iusto et uero iudicio deues. Item in synodo cartaginensi. cap. viii. Aurelius ep⁹ dix. Placet igit caritati ur̄ae ut is qui aliquib. scelerib. in reatu se. uocē aduersus maiore natū habeat acūsandi. Ab uni uersis ep⁹ dictum ē. Si criminosus ē. n. admittat placet. Itē in eodē concilio. cap. xviii. Si autē presbiteri diaconi fuerint accusati. adiuncto sibi ex uicinis locis p prios ep⁹ legitimo numero collegarū idē. una secū in p̄bri nomine. vi. in diaconi. iii. ipsorū causā discutiant. eadē dierum delationū. et a communionē remotionū et diffusione psonarū in accusatores et eos qui accusant forma seruat. & retq. Itē in concilio calcedonense. cap. xxi. clerici aut laici accusantes

Conc cartag cap viii

Itē in conc cartag cap xviii

Conc calced cap xxi

epōs. aut clericos passim et sine p̄batione ad accu-
 sationē recipi non debere. nisi prius eorū dis-
 cutiat̄ existimationis opinio. Itē in concilio
 affricano. cap. c. placuit quotienscumq. cleri-
 cis ab accusatorib. multa crimina obiciuntur
 et unū ex ipsis de quo prius egerit p̄bare non
 ualuerit ad cetera iam non admittat̄. Testes
 autē ad testamoniū n̄ admittendos. qui nec
 ad accusationē admitti precep̄a sunt. tertiā
 quos ipse accusator de domo sua p̄duxerit.
 De iudicib. ecclesiasticis. sc̄s patricius ait.
 Non oportet iudices ecclē. timorē habere
 hominū. dicente iohanne. quō timor poena
 habet. qui autē timet. n̄ est p̄fectus in cari-
 tate. p̄fecta enim caritas. foras mittit timorē
 Gregorius dicit. Pro solo inter iudicis in-
 tentione. subiectorū causas pontifex discutere
 debet. ut nihil ei humanitatis admisceat. quo
 diuina positus uice dispenset. ne correptionis

studio priuat. dolor exasperet ne tranquillitate
 iudicū. aut latens inuidia maculet. aut p̄ceptis
 irapturbet. De eo q̄d n̄ iudicandi sunt clerici
 a laicis. sed laici a clericis. In historia ecclesiastica
 constantin. imper. ad epōs. O suos constituit
 sacerdotes. et potestatem dedit de nob̄ iudicandi
 et ideo nos a uob̄ recte iudicam. uos autē n̄ potestis
 ab hominib. iudicari. p̄pt̄ q̄d d̄i solus inter uos
 expectate iudiciū. et ur̄a iudicia quecumq.
 sint ad illud examen seruet̄. uos enim nob̄
 ad d̄o dati estis d̄i. et n̄ est conueniens ut homo
 iudicet̄ deos. sed ille solus de quo scriptū est
 O s̄ fecit in synagoga deorū. De eo q̄d ep̄s
 aliene gentis eligit̄. In historia ecclē. p̄ xii ep̄s
 qui ex circūcisione post iacobū hierosolymae
 ciuitati p̄fuerunt. prim. ex gentib. marcus eadē
 cathedre ep̄s eligit̄. et post quē in numeris ceteri
 ex gentib. Itē marcus discipulus petri gente
 iudeus alexandrie urbi aegyptiorū ep̄s episcoporū

p̄fuit. Itē alexander gente cappadoc. hierosolymi
 tanę ecclē eligē ab omnib. in hospicio adorandi gra
 tia. et locorū scōrū uisendi causa ueniens. Itē ana
 tholius alexandrin. cesariense ecclē p̄fuit. et post
 ea in laodicense. De fab. in deuteronomio. Si te
 terit testis mendax contra hominē accusans eū pre
 uaricatione qualibet. stabunt ambo ante dñm in
 conspectu sacerdotū et iudicū qui fuerint in dieb.
 illis. Cumq. in uenerint falsū testē dixisse menda
 ciū contra fratrem suū. reddent ei sicut cogitauit
 fratri suo facere. et auferes malū de medio populi
 tui. Ideo synodus sardensis ait. placuit ut accu
 sator mendax puniat. siue exilio dāpnet̄ & r̄tq.
 De uindicta n̄phibenda. In nouo testamento
 hieronim. de p̄sonis dignis ad uindictā inquit
 Qui p̄cutit malos sineo qđ malisunt et habet causā
 int̄fectionis ut p̄cutiat pessimos. minister dñi ē.
 Itē rex et minister eius coherceant inimicos et
 confringant ut apt̄s inquit. regi quasi p̄cellenti

et ducib. tamquā ab eo missis ad uindictā male
 factorū. Laude uero bonorū. Itē hieronim. homi
 cidas et sacri legos. punire n̄ est effusio sanguinis
 sed ministeriū legū. quia si parcunt peccatorib.
 sacerdotes. ecclē moliunt̄ interitū. Augustin. ait.
 Quae ista uanitas. um parcere et omnes in discri
 men adducere. polluunt̄ enim omnes uno pec
 cante. Unde et in lege iubet̄ inquit. maleficos
 non patiaris uiuere. Unde p̄pheta. Moraficabant
 animas que n̄ moriunt̄. et uiuificabant animas
 que n̄ uiuunt. unde et gregorius. Non moriente
 quippe moraficat. qui iustū dampnat. et n̄ uicturū
 uiuificare nitit̄. qui reū soluere a supplicio conat̄
 De eadē quippe uindicta agustin. alibi. Magni
 enim et scī uiri qui optime scierunt mortē istam
 que animā soluit a corpore. n̄ eē formidandam
 p̄pter nonnulla peccata plerosq. morte punierunt
 ut et uidentib. utilius met. incuteret̄. et illis qui morte
 puniebant̄. n̄ ipsa mors noceret quib. tale iudiciū

donauerat dñs. Helias namq. multos afficit morte.
 et propria manu et igne diuinit. impetrato. In nouo
 etiā testamento. petrus annania et uxore ei. ter
 rifica multauit uoce. Paulus etiā intueat̄ dicens.
 de quodā peccatore. quē tradidi satanę in interitū
 carnis. et cetera. Elimone q̄q magū uis dñi resi
 stente. aeterna cecitate dāpnauit. Sōs patricius scilicet.
 iusticia regis iusta. hec ē. neminē iniuste iudicare
 aduenis et uiduis et pupillis defensorē eē. furta
 cohibere. adulteria punire. impudicos et histeriones
 n̄ nutrire. in quos n̄ exaltare. impios de terra
 pdere. parridas et piurantes uiuere n̄ sinere.
 eccl̄as defendere. pauperib. elemosinas dare
 iustos sup regni negotia confatuere. senes et sapi
 entes et sobrios consiliarios habere. Magorū et
 phitonissarū et auguriorū sup fatiomb. n̄ inten
 dere. sed penit. eradicare. Patriā defendere
 p omnia indō confidere. de speritate animū
 n̄ eleuare. fidē catholicā in dño habere. filios suos.

impie agere n̄ sinere. quia iustitia regis. pax
 populorū ē. tutamen patrię munitas plebis. mun
 mentū gentis. cura languorū temperies aeris. serē
 nitas maris. terre fecunditas. solaciū pauperū
 hereditas filiorum. spes future beatitudinis
 segetū abundantia. arborū fecunditas. Item
 alibi. prosperitas ē. regis in misericordia. et ex
 altatione nominis eius. in largitate. Longitudo dierū
 eius in uero iudicio eius. Salomon inquit. Mise
 ricordia et ueritas custodiunt regē. et roborat̄
 clementia thronus eius.
 Sane quisquis episcoporū. presbiterorū. seu
 clericorū. cui necdā fuerit crimen infatutū
 et in ciuiles causas fuerit commota. si relicto
 ecclesia facio iudicio publicis iudicis se purgare
 uoluerint. etiā si illis fuerit placita sententia
 locū suū amittant. hoc in criminali iudicio in
 ciuiliū pdat quod euit. si locū suū obtinere
 uoluerit. Item placuit. Cui enim ad eligendos

iudices undique a ecclesia patet auctoritas ipse
se indignum fraterno consortio iudicat. qui de
uniuersa ecclesia male sentiendo seculari de iu-
dicio poscit auxilium. cum priuatorū xpianorū
apostoli. ad ecclesias atque ibi determinari
precipiant.

Quo omnino non peccare. diuinū et ultra humanā
naturā esse cognoscitur. peccantib. autē et penitentib.
agentib. ueniam dī dari precepit. Qui uero ē fiten-
ti fugiunt. in uis peccatorū onus adquirunt.
Propterea uisum est antiquis pontificib; ut uelut
in theatro sub testimonio ecclesiastici populi
delicta pandant. et hac eiusā prbm bonē euer-
sionis seruitūq. secretū. ac sapientē uirū
fatuuerunt. Adquē accedentes hi qui delinquebant
delicta ppria fatebant. At illo. scdm ananiam q.
culpā indicabat & multā. qd̄ x̄i acten' diligenti
in occidentalib; seruat̄ ecclis. et maxime apud

romā ubi x̄ian locus certus ē penitentū. Stant
enī rti. et uelut in lamentationib; ē stituti.
Dū enī sacra celebratio fuerit adimpleta. illicō
munione n̄ percipientes. cū gemitu et lamentatione
semetipsos in terra p̄sternunt. Ad quos ē currens
ep̄s. et ipse cū lacrimis et gemitu sp̄itali p̄sternit̄
et omnis ecclē plebs fletib; in undat̄. Post hoc
aut̄ prior surgit ep̄s. et eleuat iacentes a terra.
tunc ē petent̄ p̄ penitentib; facta oratione. dimittit
omnes. At illi afflictionib; sponte uacantes aut
ieiunio aut abstinentia lauari. ut suspensio-
ne ciborū. aut reb; aliis que iubent̄. expectant
cōmunionis tempus. qd̄ decernit ep̄s. Constatuto
uero temp̄e uelut qd̄dā debitū exsoluentes. afflic-
tione peccati curati cū populo cōmunionē parti-
cipant̄. hęc ergo antiqui romani pontifices usq.
ad n̄m ē seruauerunt tēpus. Porro in cōstantinopolī
presbit̄ sup penitentes fuit. usq. ad illud tēpus
quo quēdā mulier nobilissima. dū peccata sua

fuisse cōfessa. et ei a p̄bo p̄ceptū ut ieiunaret et dō
operib. supplicaret. dū hoc obseruare crebrius in
ecclā cū diacono se cōcubuisse cōfessa ē. hoc dum
populus agnouisset. seuebit sup sacerdotib. quasi
p̄ eos iniuria facta fuisse ecclē. Tunc neccarius ep̄s
remouit diaconū sceleratū. et quibusdā suadentib.;
ut singulos ad cōmunicandū iudicio cōscientie sue
relinqueret. Cū p̄biterū nequiquā sup penitentib.
ē. p̄cepit. Et ex illo antiquitatis consuetudo subla
ta est. dū ut arbitror minora peccata p̄ pudore
confessionis & subtilitate examinantiū p̄coarent;

**QUOTA GENERATIONE XPIANI CUIUS PRO PIN
QUIS IN CONIUGIO CONVENIRE POSSINT.**

Ambrosius paterno. paterno quidem unani mei
salutationem legi. sed consultationem habet
qua quam paternam. ut uelis filio neptem
copulare ex filia. sed nec auote nec patre dignā.
Et post aliquanta. Tu copulare paras filium tuū
et neptem ex filia. hoc est ut accipias sororis sue
filiam. diuersā licet matrem quam socrus edit.
Interroga nominū religionem. nempe auuncu
lus iste illius. illa huius neptis uocat nec ipse
te uocat sonus nominum. cum hic auum resonet.
illa hoc nomen ad auunculum quod a uum
referat. quanta deinde etiam reliquor constituta
uocabulorum. idem auus et socer uocabere. ea quo
que tibi neptis et nurus diuerso nomine nuncupa
bitur. Mutuabuntur etiam fr̄s diuersā uocabula
ut illa socrus sit fratri. iste gener sorori. Item post
pauca. quid enim est. quod dubitari queat cum
lex diuina etiam patruelis fr̄s prohibeat conuenire

inconiugalem copulam qui sibi quarto sociantur
gradu. hic autem gradus tertius est. qui etiam civili
iure a consortio coniugum exceptus uidetur.

A sed prius sacre legis scita interrogemus. pretendes
enim intus licentis quod pmissum hoc diuino iure
conubii huiusmodi pignori. existametur. eo quod
non sit prohibitum. Ego autem et prohibitum assero.
quia cum leuiora interdicta sint de patruelibus.
fratribus. multo magis hoc quod arctius est
plenum. necessitudinis interdictum arbitror.

qui enim leuiora asringit grauiora non sol-
uit sed alligat. sed si diuina te pretereunt. salte
imperatorum precepta a quibus amplissimum
accepisti honorem haut quaquam pretere te
debuerunt. Nam theodosius imperator etiam patru-
elibus fratribus et consobrinis uetuit inter se. coniugum
conuenire nomine. et seuerissimam penam statuit.
si quis temerare ausus esset fratrum pia pignora
et in pignore. lam illud pulcherrimum quod
negasti neptem tuam auunculo suo tuo filio

propinqui semine conuenire. quia non agnitionis copu-
leat necessitudine quasi uero et uterini fratres. id est
diuerso patre sed eadem matre geniti. possint.
diuerso sexu inter se in coniugium conuenire. cum
et ipsi agnitionis copuletur. cui habere non queant
sed cognationis tantum sibi titulo conexi sunt. unde
oportet ab ea discedas intentione. que etiam si lice-
ret. tamen tuam familiam non propagaret. Debet
enim tibi filia et filius noster. nepotes. debet etiam
nepotes kma. pronepotes.

Sed quoque augustinus dum interpretatur qui
coierit cum uxore patris uel auunculi sui. et reue-
lauit ignominiam cognationis sue portabunt
ambo iniquitatem suam sic ait. querit
quo usque intellegendum sit ista cognatio.
cum ex longo gradu licet utique. accipere
uxorem semp q. licent. sed intellegendum e.
ex his gradibus quos prohibuit non licere. et secundum
ipsos dictum quid dormierit cum cognata sua.
Et post pauca. nam de uxore patris primum

prohibuit: quia ius hec non cognitio sed ad finitas pro-
hibet. **S**ed papa gregorius: quedam terrena
lex in romana republica permittit: ut siue frater et so-
ror: seu diuorum fratrum: germanorum: & duarum soro-
rum filius et filia: misceantur: Sed experimento didici-
mus ex tali coniugio subolem non posse sic crescere.
Et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem
reudari: unde necesse est: ut filii tertia uel quarta
fidelium generatio: licenter sibi iungi debeat.
Nam secunda quae predictimus a se omni modo debet
abstinere: Et post pauca: Cum cognata quoque misceri
prohibitum est: quia per coniunctionem priorem
caro fratris fuerat facta: **P**ro quare etiam iohannes
baptista capite truncatus est et scilicet martino consu-
matus: cui non est dictum ut xpm negaret: et pro
xpi confessione: occisus est: Sed quia idem dñs
ih̄s xps dixerat ego sum ueritas: quia pro ueritate
iohannes occisus est: uidelicet pro xpo sanguinem
fudit: quia uero sunt multi in anglorum gente:
quidum adhuc in infidelitate: essent: huic nefan-
do

coniugio dicuntur admixti: ad fidem uenientes:
admonendi sunt ut se abstineant: et graue hoc
esse peccatum agnoscant: tremendum dñi iudici-
um timeant: ne pro carnali dilectione tormenta
et cruciatus ignorant: Non tamen pro hac sacri
corporis ac sanguinis dñi communionem priuandi
sunt: ne in eis illa ulcisci uideantur: In quibus se
per ignorantiam ante lauacrum baptismatis perstrin-
xerunt: In hoc et tempore scilicet ecclesia quedam per
ferorem corrigit: quedam per mansuetudinem
tolerat: quedam per considerationem dissimulat:
atque ita portat et dissimulat: ut sepe malum
quod auersatur portando et dissimulando
compescat.

Gregorius uero iunior qui post scilicet gregorium
papam: xxvi. romane sedi presidebat: ita in ca-
nonibus dixisse inuenitur: si quis de propria
cognatione uel quam cognatus habuit
duxerit in uxorem anathema sit.

fortassis hanc cognationem eod[em] usq[ue] in propinquis
 non iungendis obseruandam esse censens quo super
 us scilicet augustinum definisse constat usq[ue] ad tertiam
 scilicet generationem. Ceterum in canonib[us] uel in gene
 ralib[us] conciliis uel apostolorum decretis nihil sup
 hac re constitutum inueniri putamus.

Sed et theodorus archi ep[iscopu]s uir eq[ue] doctissimus
 a papa uitaliano britanniam missus ita dicit.
 Intertia propinquitate carnis sced[m] grecos licet
 nubere sicut in lege scriptu[m] est. In quinta sced[m]
 romanos et intertia non soluunt conuugia post
 quam fuerit factum. Intertia tamen propin
 quitate non licet uxorem alterius accipere
 post obitum eius.

Cognatib[us] uero cognationis ita in lege romana
 inuenimus. Hoc loco necessarium est exponere
 quem admodum grad[us] cognationis numerent[ur].
 quatin[us] in primis admonendi sumus cognatio
 nem aliam supra numerari aliam infra aliam.

extrans uerso. que etiam aliter dicitur.
 Superior cognatio est parentum inferior libe
 rorum extrans uerso fratrum sororum ue
 eorumque qui ex his progenerantur et con
 ueniunt patrii amite auunculi matertera.
 Et superior quidem et inferior cognatio a primo
 gradu incipit. At ea que extrans uerso nume
 ratur a secundo primo gradu est supra pat
 mater infra filius filia secundo supra auus
 auia infra nepos neptis extrans uerso fr
 soror. Tertio supra proauus proauia infra
 pronepos proneptis extrans uerso fr[ater] sor
 nis que filius filia et conuenienter patrius
 amita auunculus matertera. Et post pauca.
 Quarto gradu sup[er] abauus abauia infra abne
 pos abneptis extrans uerso fr[ater] sororis q[ue]
 nepos neptis. Et conuenienter patrius
 magnus amita magna et auus frater et soror
 lter auunculus magnus et matertera.

magna: .i. auue fr̄. et soror. consobrinus. conso-
brina: .i. qui que uel ex fr̄ib. aut sororib. progenerant̄
sed quidam recte consobrinos eos proprie
putant dici qui ex duobus sororibus
progenerantur. quasi consoroni nos. eos
uero qui ex duob. fr̄atib. progenerant̄
proprie fr̄s patruedes uocari. Si autem
ex duob. fr̄atibus filie nascantur. soror
es patruedes appellantur. At eos qui ex
fr̄em et sorore propagantur. amita nos pro-
prie dici. amite tue filii. consobrinum te
appellant. tu illos amitanos. Quinto gradu
supra atauus atauia. Infra ad nepos adnepos
extrans uerso fr̄is sororisq. pronepos proneptis.
Et conuenienter pro patruus pro amita est.
pro auu fr̄. et soror. pro auunculus pro mater-
tera: .i. pro auue fr̄. et soror. Iter fr̄s patruelis
sororis patruelis. consobrinus et consobrina.
amitani. et amitane. filius. et filia.

pro prior sobrino. sobrina hi sunt. patru mag-
ni. magne. amite magne. auunculi magni.
matertere magne. filius. filia. Sexto gradu sunt.
supra tritauus tritauia. Infra trinepos. trinepos
extrans uerso fr̄is sororisq. abnepos abnepos
et conuenienter ab patruus ab amita. .i. ab auu
fr̄. et soror. s̄. sobrini. sobrineque. .i. qui
que uel ex fr̄atib. uel sororib. patruelibus
uel consobrinis uel amitanis progenerant̄.
hactenus ostendisse sufficiat. quem admodum
gradus cognationis numerentur. Namque
ex his palam est. intellegere. quem admodum
ulterius quoque gradus numerare debeamus
quippe semp generata queque p̄sona
gradum adiciat. ut longe facilius sit respon-
dere quoto quisq. gradu sit quam propria cogna-
tionis appellatione quemquam denotare. Agni-
tionis quoq. gradus eodem modo numerant̄.
Igitur imperatori theodosio. l̄. ex eccl̄. s̄. h̄. s̄.

116
propter suam magnitudinem et alia pluri-
ma prestat dñs. quorū unum d illud est.
erat ei filia ex eudochia nomine ex eudoxia
hanc ualentianus consobrinus eius hesperi-
arum partium ab eo factus imperator ab eo
petit uxorem. Cūq. theodosius annuisset.
cogitabat in medio quodam itineris loco
nuptias celebrare placueratque. ut thesalo-
nicam ambo uenirent. Inter hec nuntiavit.
ualentianus nefatigaretur theodosius.

ipse enim uenturum se. constant inopoli
cōpromisit. cūque ergo partes munis-
sem hesperias. constant inopolim uenit
ad nuptias quib. celebratis consulatu
isidori. et senatoris uxore sumpta reuer-
sus est. **DE LIB. LIBRO. LEUITICO.**

Leuit. 18
Locutus est dñs ad moysen dicens. Loq-
re filiis isrl et dices ad eos. Omnis ho-
mo ad proximam sanguinis sui non

117
non accedet. ut reuelet turpitudinem eius
ego dñs. Turpitudinem patris tui et turpitu-
dinem matris tue. non discoperies. mater
tua est. non reuelabis turpitudinem eius.
Turpitudinem uxoris patris tui non dis-
coperies turpitudinem patris tui est. Turpi-
tudinem sororis tue ex patre. siue ex matre
que domi. t foris genita est non reuelabis.
Turpitudinem filie. filii tui. t neptis ex filia
non reuelabis. quia turpitudinem tua est.
Turpitudinem filie uxoris patris tui qua
peperit patri tuo. et e. soror tua. non reuelabis.
Turpitudinem sororis patris tui non discopen-
es. quia caro est patris tui. turpitudinem soro-
ris matris tue. non reuelabis. eo quod caro sit
matris tue. Turpitudinem patris tui non reue-
labis. nec accedes ad uxorem eius. que tibi ad-
finitate coniungitur. turpitudinem nurus
tue non reuelabis. quia uxor filii tui est.

nediscoperies ignominiam eius. Turpitudi-
 nem uxoris fratris tui non reuelabis. quia tur-
 pitude fratris tui est. Turpitudinem uxoris tue
 et filie eius non reuelabis. filiam filii eius et filiam
 filie illius non sumes. ut reueles ignominiam eius
 quia caro eius sunt. et talis coram incertus est.
 Sororem uxoris tue in pellicatum illius non acci-
 pies. nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa
 uiuente.

Quod dam sacramentum nuptiarum com men-
 datur. fidelibus coniugatis. unde dicit ap^ls.
 uiri diligite uxores u^{as}. sicut et xp^s dilexit
 ecclesiam. huius procul dubia sacramenta res
 est. ut maris et femina conubio copulati.
 quam diu uiuunt. inseparabiliter perseue-
 rent. nec liceat excepta causa fornicationis.
 a coniuge coniugem dimitti. hoc enim custodit^r
 in xp^o et eccl^a. ut uiuens cum uiuente in eter-
 num. nullo diuortio sa^l partur. cuius sacram^o

tanta obseruatio est. in ciuitate diⁱ n^{ri} in monte
 sc^o eius. hoc est in ecclesia xpⁱ. quibus fidelibus
 coniugatis. qui sine dubio membra sunt xpⁱ.
 ut cum pro creandoru filiorum causa t^r nubant
 femine. t. ducant^r uxores. nec sterilem relinque-
 re coniugem fas sit. ut alia secunda ducat^r
 quod si quis qua fecerit. non lege huius sc^l ubi
 interueniente repudio sine crimine conceditur
 cu^m alius alia copula reconubia. quod etiam sc^m mo-
 y^sen. dn^s propter duritiam cordis illorum. is^rra-
 helitis p^rmissis se testatur. sed lege euangelii reus est
 adulteri. sicut etiam illa si alteri nupsit. usque
 adeo manent. inter uiuentes semel inita iura nupti-
 arum. ut potius sint inter se coniuges. quam ab alteru-
 tro separati sunt. quia cum his quibus alius adheserunt.
 cum aliis quippe ad alteri non essent. nisi ad alte-
 ratum coniuges p^rmanerent. Denique mortuo
 uiro cum quo uerum conubium potest. cum
 quo prius adulterium fuit. ita manet inter uiuentes

quiddam coniugale. quod nec separatio.
nec cum adultero copulatio possit auferre;

Manet autem adnoxiam criminis. non ad uincu-
lum fœderis. sicut apostata anima uelud de coniugio
xp̄i recedens. etiam fide p̄dita. sacramentum fidei
nam mittit. quod lauacro recepit; Redderetur enim
proculdubio redeuntes iam misisset abscedens.

habet hoc autem qui recessit ad cumulum sup-
plicii. non ad mentum p̄mi. **VERBA AMBROSII.**

Omnis qui dimittit uxorem suam. et ducit alte-
ram. mechatur. et qui dimissam a uiro ducit.

mechatur. Prus dicendum arbitror de lege q̄m̄iugū
ut post de prohibendo diuortio disputemus.

Quidam enim putant omne coniugium adō
ēē. maxime quia scriptum est. que d̄s coniu-
xit. homo non separet.

Ergo si om̄em conūgū
um non licet solui. et quomodo apt̄s dixit.

quod si infidelis discedit discedat. in quo mi-
rabiliter et noluit apud xp̄ianos causam reside-

re diuortii. et ostendit non adō om̄e con-
iugium. neque enim xp̄iane gentibus d̄i iudicio
copulatur. cum prohibeat sed occurrit. illud
quod ait salomōn. domum et substantiam
patris partuntur filii. adeo autem. p̄parabitur
uiro uxor. quōd qui in greco legit. non putat
ēē contrarium. Bene enim dixit grecus armo-
teta armonia conueniens. et apta rerum om̄ni-
um d̄i. conuexio armoniaē. Cū fistule organi
p̄ordinem copulatae legitime tenent. gr̄am
cantilene. cordariq̄. apt̄ seruat. s̄orda concor-
diā. Itaque non habent armoniam suam
nuptiæ. quando xp̄iano uiro gentilis mu-
lier. non legitime copulatur. Ergo ubi nup-
tiæ. armonia non est. ubi armonia d̄s iungit.
ubi armonia non est. pugna atque defensio
est que non est adō. quia d̄s caritas est.
noli ergo uxorem dimittere ne d̄m tue
copule disitearis auctorem;

et enim si alienos multo magis uxores debes
 tolerare. et emendare mores audi quod dixerunt
 dñs. Quid dimittat mulierem. facit eam mecham.
 Et enim cui non licet uiuente uiro mutare
 coniugium potest obnupte libido peccandi;
 Itaq. qui auctor erroris. reus culpe est. quo
 cum paruulis facta dimittur. quoti tuban
 te. uestigio grandaem detruditur. Durum
 si excludas parentem. pignora teneas. ut
 contumeliam caritatis. addas etiam pietatis
 iniuriam. durius si propter matrem filios
 simul pellas. cum magis redimi a patre
 liberi debeant. culpa parentis. quam pe
 riculosum si fragile. adolentule. aetate
 error offeras. qua impium si eius defa
 tuas senectutem. cuius deflorauis
 iuuentutem. ergo in honoratis sapendus
 et ueteranum imperator dimittat. in
 gloriam. atque impetu sui possessione

detrudat. et rusticum laboris sui effectum
 agro suo pro pulset agricolam. an quod in sub di
 tos nefas est incomparare fas. Dimittas uxore
 quasi iure sine crimine. exputasti tibi licere.
 quia lex humana non prohibet. sed diuina
 prohibet. qui obsequis hominibus dñm uerere.
 audi lege dñi cui obsecuuntur etiam qui leges
 ferunt. que dñs coniunxit. homo non separet.
 Sed non solum hic celestem preceptum sed quod da
 etiam opus di soluitur. Patris necro liberos
 tuos. uiuente te et. sub uirico. aut in columi
 matre. degere sub nouera. pone si repudata
 non nubat. et hęc uero tibi debuit displicere
 Cui adultero fidem seruat. Pone si nubat.
 necessitas illius. tuum crimen est. et coniugi
 um quod putas adulterum est. Quid enim
 refert. utrum id apta criminis confessione.
 uimanti speciem adulteram admittas. nisi
 quod grauius est lege fecisse. criminis qua
 furum

174
Sed fortasse dicit aliquis. Quomodo moyses
mandauit dari librum repudi. et dimittere
uxorem. qui hoc dicit. iudeus est. qui hoc dicit
xpianus non est. et ideo qui hoc obiicit quod ob
iectum est. dno. respondit ei dñs. Ad uentiam
in quodā cordis ur̄i p̄misit uobis dari librum repudi.
et dimittere uxorem. ab initio autem non fuit sic.
moyses inquit p̄misit non dñs iussit. ab initio
autem dñi lex est. que est dilexit. relinquet
homo patrem et matrem et adheret ux
oris sue. et erunt duo in carne uno. Ergo qui
dimittit uxorem. carnem suam scindit diuidit
corpus. ostendit autem hic locus que propter
fragilitatem humanam scripta sunt. non adeo
scripta. unde et ap̄t̄s. denuncio in quodā non
ego sed dñs. Siquis frater infidelē habet.
uxorem et relinquet eam. Itaq. ubi est impar
coniugium addidit. quod si infidelis. dis
cedit. discedat. Simul idem ap̄t̄s negauit.

175
legis eē. diuine. ut coniugium quale cumque
saluator. Nec et ipse precepit nec deē deserentia
auctoritatem. sed culpam abstulit desatuto hec
moraliter. tñ quia supra posuit regnum dñi euan
gelizare. et cum dixisset de lege unum apicem non
posse cadere subicē. Om̄is qui dimittit. et̄. **1. COR. 7.**
His autem qui matrimonia sunt. **AD CO. 7. 11.**
iuncti precepto non ego sed dñs. host quam innup
tis et uiduis locutus est. hos̄ loquitur qui matri
monio iuncti sunt ore dominico. ex ore auro
non discedere. quod si discescerit. manere innup
tam. hoc ap̄t̄i consilium est. ut si discescerit prop
ter malam conuersationem uiri. iam innupta
maneat. aut uiro reconciliari. Quod si continere
se in quodā non potest. quia pugnare non uult
contra carnem. uiro reconcilietur. Non enim p
mittitur. mulieri ut nubat si uinum suum
causa fornicationis dimiserit. aut apostasie.
aut si impellente lasciuia uxori. quia inferior

non omnino hac lege utitur quae potior. Sicamem
 apostolus uir aut uisum querat uxoris inueterere.
 nec alii potest nubere mulier. nec reuertenti ad illud.
 et iterum uxorem nondimittere. subauditur
 autem excepto fornicationis causa. Et ideo non sub
 iecit. sicut de muliere. quod si discesserit manere
 sic. quia uir licet ducere uxorem. si dimiserit ux
 orem peccantem. quia non ita lege constringitur
 uir. sicut mulier. Interrogant ergo utrum.
 liceat homini dimittere uxorem suam qualibet
 causa. ut quasi cornuato cum teneant si illogis
 mo et quod cuique responderit. captioni patiat.
 Si dixerit dimittendam esse uxorem qualibet.
 ex causa et ducenda salias. pudicitiae predica
 tor. sibi docere uidebitur contraria. Si autem
 responderit non omnem ob causam debere
 dimitta. quasi sacri legi reus tenebitur. et ad
 uersus doctrinam moysi. ac per moysi sen
 di facere.

Commentarij de
 Rhabanus Man
 rino in Matthe.
 XIX, 3

Renouabitur ut aquila iuuentus tua. Resurrectio
 nem enim quandam significauit nobis. Data est
 enim similitudo. quantum de re mortali potuit
 trahi. ad rem utcumque significandam inmortalem
 non ad demonstrandam. Dicitur aquila cum se
 nec tunc corporis pressa fuerit. immoderatione
 rostri et sentis cibum capere non posse.
 Pars enim rostri eius. que supra partem inferi
 orem adunatur. cum presenecta immodera
 tius creuerit. Longitudo eius incremen
 ti. diu non eam sinit os aperire. ut sit aliquod
 interuallum inter inferiorem partem. et unum
 superiorem. Nisi enim aliquod interuallum
 pateat non habet morsus. quasi forpicem.
 unde uelut tondet quod transmittat in
 fauces. Crescente itaque superiore parte.
 et nimis adunata. non poterit os aperire
 et aliquid capere. Hoc ei facit uetustas.
 prograuiatur enim languore senectutis.

et inopia comedendi. utraq; re erat egestate.
 Itaq; quodam naturali inensu reparande quasi
 iuuentutis aquila dicitur conlidere et percutere ad
 petram. ipsum quasi labium superius. quo
 nimis crescente edendi aditus clauditur. atq;
 ita conterendo illud ad petram excutit. et
 caret prius rostrum onere. quo cib. impediēbat.
 Accedit ad cibum. et omnia reparantur. et
 et post senectutem tamquam iuuenis aquila.
 redit vigor omnium membrorum nitor
 plumarum. gubernacula pennarum
 uolat antea sicut excelsa. fit hęc quedam
 resurrectio. Ad hoc enim exposita est hęc
 similitudo. sicut de luna ponitur. quia de
 minuta et quodam modo intercepta luna.
 rursus nascitur. et significauit nobis resurrec
 tionem. sed impleta illa non p̄manet ut semp̄
 significet. Sic de aquila dicitur. Non ad
 immortalitatem aquila reparatur. Nos autem

ad uitam eternam. Sed tamen propterea. ^{scilicet} inde
 ducta est similitudo. ut quod nos impedit. petra
 nobis auferat. Non ergo presumas de uiribus tuis.
 firmitas petre excutit tibi uetustatem. petra
 autem erat x̄ps. In x̄po renouabitur sicut aquila.
 iuuentus nra. Non faciaris modo. quia non est ido
 nea anima. ad solidum cibum. sed rostro clauso
 non es idonea. Uetustas tibi os clausit. propterea
 petra data est. Ubi uetustate contrita. renouetur
 iuuentus tua sicut aquila. et possis manducare
 panem tuū. quid dixit. Ego sum panis uiuus.
 Misericors et misericors dñs. longanimus et multū;
 quid tam longanimus. peccatur homo et
 uiuitur. Accedunt peccata. augetur uita;
 Uocat undiq; ad correctionem. uocat ad pen
 tiam. Uocat beneficis creature. Uocat p̄
 lectorem. Uocat p̄ flagellum. Uocat p̄ mi
 sericordiam. Sed obserua ne longitudine
 misericordie. Thesaurus tibi tam indie ire;

Ergo te d[omi]ni Longanimitate sua parcendo ad penitentia[m]
 adducit. Tu autem cum cotidie dicis. finitur hodiernus
 dies. sic ero et crastina die; non enim cras erit ultimus.
 Frater non tardes conuerti ad d[omi]n[u]m; Sunt enim qui pre-
 parant conuersionem. et differunt. et fit in illis uox
 coruina. cras cras. Coruus de arca missus non
 est reuersus. Non querit d[omi]ni dilationem in uoce cor-
 uina. sed confessionem in gemitu columbino.
 Missa columba reuersa est. quam diu cras. cras.
 Obserua ultimum cras. Non ignoras quid sit ultimu[m]
 cras. Sufficiat quod uixisti usq[ue] in hodiernum die[m]
 peccator. Audisti sepe soles audire. audisti et hodie.
 Hoc ergo totum fr[ater] mei. de te ipsius est. et cum te con-
 uertentis. ut iuste agas. non poteris nisi laborando.
 et non finitur labor. nisi cum finita fuerit uita;
 Notas fecit uias suas moysi. Ex moysi se intellege
 omnes iustos. Ad hoc enim data est lex ut conuincer-
 retur languidus et medicum imploraret. Ipsa est uia
 occulta d[omi]ni; Languores in egrotis latebant.

Datis sunt quinque libri moysi. Cincta est piscina.
 quinque porticibus; produxit languidos ut ibi ia-
 cerent. ut proderentur. non ut sanarentur.
 Turbatio p[ro]p[ter] seine. in passione d[omi]ni. Veniens.
 enim et ignotus factus. cum dicitur ab alio
 ipse est. x[rist]us. ab alio non est. Turbavit aqua[m]
 id est turbavit populum. et in illa tur-
 batione aque. unus sanabatur. quia
 in passione d[omi]ni unitas sanatur.

Oportet ergo recordari nos priora delicta. etiam ea p[ro]
 quibus ueniam consecuti sumus. ut intuentes qua[m] ingente[m]
 modu[m] debita remisit nobis d[omi]n[u]s. et amplius eum diligere pos-
 simus. et uerecundia[m] pudoremq[ue] concipere. atq[ue] ex his
 corde conpungi; Considerantes quod nisi miseratio
 ipsius subuenisset. tantum illud peccatoru[m] pondus.
 sine dubio in omnes nos inferni poenis suppliciu[m]q[ue] pres-
 sisset; Saulus ergo etiam illa meminerat que p[er]emerat in
 indulgentia. nos uero nec ista recordamur que post

132
baptismū commissimus. In quibus utiq. nobis periculū saluū ē.
et reos nos atq. inuinculis positos tenent. Quod et si ali
quando ad recordationem uenerimus. et uisi fuerimus
paululum inde cogitare et ēē. solliciti. statim effugit
cogitatio et transimus ad alia. et ne integra quidem ho
ra patimur animā nrām afflictionis meroris huius
astringi; hęc igitur causa ē quod malis addimus mala dū
priorū memoria non pmanet. nec dolor aliquis inuitē.
p conscientia commissi; Hinc est unde nec ad confes
sionem descendimus. quomodo enim confitebimur.
quorū nec memoriā quidem tenem? et si consuetudi
ne contempnendi dū de pteritis dolor nullus ē. facilius
supuenientib. malis locum damus; Quod si omnis ex ani
ma famulus auferat. et cuncta ei securitatis frena lax
entur. quis eā post hęc tenebit?

133
Et ad huius numerū signatorū. cxxlii. milia sig
nati ex omni tribu filiorū israhel. Exo. i. u. u. d. xii.
milia signati primus uidens confessio uellans.
Primus ergo uidens qui confessio siue laudatio int
pretatur ponitur. quia ante uita confessionis.
culmen bonorū operū nullus adprehendit; Et
nisi per confessionē renuntiemus acerbis malis. non
informamur rectis; *in Ruben uidens filium*
Secundus ruben qui interpretatur uidens
filii. In filius opera designari. psalmista testa
tur. Qui in beati uiri benedictionib. inter ce
tera dicit; filii tui sicut nouella oliuarum;
et infra; Et uideas filios filiorū tuorū tuorū;
Non enī qui tunc dūm. nisi qui genuerit
filios nepotes que suscepit beatus ēē non
potest; Cū uirgines fideles potior merces
expectat. sed in filius opera in filius uero fili
orū fructus operū; Id ē. mercedē designat
eternam; Post uidā ergo ruben. idē. post

134
exordia diuine confessionis et laudis. perfectio
sequitur actionis; **III. Gad** temptatio uel ac-
cinctus; Sed quia per multas tribulationes.
oportet nos intrare in regnū di. post ruben.
sequitur gad. qui temptatio uel accinctus
interpretatur; Post inchoationē enī boni opē-
ris. maiorib. necesse ē. hominē temptationib.
phari. atq. bella grauiora succingi. ut fidei
illius fortitudo comprobetur. dicitur salomo-
ne. Fili accedens ad seruitutē di. sta in iusti-
cia et amore. et prepara animā tuā ad temp-
tationē; Itemq. psalmista. Praecinxisti inquit
uirtute ad bellū; **IIII. Aser** beatus. Et quō bea-
tificamus eos qui sustinuerunt sufferentiā.
Ideo post gad aser. id ē. beatus ponitur;
Congruo scilicet ordine. beatus enī uir qui
suffert temptationē. quia cū p. beatus fue-
rit accipiet coronā uitae; Quia uero huius
beatitudinis fit a p. missione securi non.

135
angustantur. sed spe gaudentes. in tribula-
tione patientes. cū psalmo grapho decantant.
In tribulatione dilatasti me. Et tū. uiam
mandatorū tuorū cucurri. dū dilatast
cor meū; Et cū matre beati samuhelis exul-
tantes auuit. Dilatati uē. os meū sup inimicos
meos. quia letata sum in salutarī tuo.
ut interpretatur. Propterea neptalim succedit.
quod ē. latitudo; **V. Manasses.** Sed et ipsū
manasses. sequitur qui. cui interpretatur obli-
tus uel necessitas; Cuius ^{et} nominis mysterio
monemur. ut temptationū presentū angō-
rib. edocti. ea que retro. obliuiscentes. sic in
ea que ante sunt secundū apostolū extendā-
mur. ut carnis curā non in desideris. sed so-
la necessitate humane conditionis adstricti
faciamus; De qua psalmista meliora suspirans
orabat. de necessitatib. meis eripe me. **VI.**
Simeon. Huic subponitur simeon. id ē. audiuit

tristitiā uel nomen habitaculi; ut etiā huius
 qualitate uocabuli euidentius uideatur et
 et quod hic habendū et quod sit salubriter expec
 tandū; Illis enī habitaculi celestis gaudiū da
 bitur. quorū hic animus fructuosā peniten
 tia contristatur. Quib. et dicitur. Tristitia
 uia uocatur in gaudiū. *uim leu. Proin*
deleu subnectitur. id ē. additus; in quo intel
 legim. siue eos qui temporalib. aeterna meritan
 tur. Sicut salo. *mon dicit redemptio ani*
mae uiri. p. p. r. x. diuitie seu illos quidē se
 quendo consiliū percipiunt in hoc seculo uitā
 aeternā; his et quod scriptū ē. conuenit. qui
 addit scientiā addit laborē. Nā et scō iob ad
 hoc tribulationū acerbitas addebat. ut
 p. b. a. t. o. p. r. i. u. o. r. u. m. m. e. r. c. e. s. a. m. p. l. i. o. r. r. e. d. d. e. r. e. t. u. r.
uim. i. s. s. u. e. h. a. s. t. Unde non immerito iſſachar
 ei ordine recto succedit. qui in i. p. r. a. t. a. t. u. s.
 ē. merces. quia sicut docet ap. l. s. Non sunt

condigne passionis huius temporis. ad futu
 rā gloriā quae reuelabitur in nobis; fruc
 tuosius quippe pungatur. ubi merces cer
 ta speratur. *x. Zabulon.* haec autē in habi
 taculo fortitudinis dī operatur. et p. f. i. c. i. t.
 quod dicitur zabulon. quando uirtus in in
 firmitate p. f. i. c. i. t. ut corpus quod ab in
 micis putatur infirmū. et p. e. u. u. s. m. a. t. e. r. i. ā.
 animo quoque inferrentur interitū.
 do confortante experiat in uictū. *x. i. o.*
SEPH. Augmento succedente felici quod duo
 cabulū ioseph indicat. gratiarū uidelicet
 addenda dona designans. siue de talentorū
 dupla redibitione usuras commodi spirita
 lis intellegas. siue in his quae uotua fidelium
 religione redemptori dō redduntur acci
 piat. Atq. ut hos om̄s quos et ordo et in i. p. r. e. t. a.
 tio nominū. hic significatiue positos indi
 cat. in futuro iudicio ad dexterā xpi regis

xterni futuros intellegas; **XLI BENNIAAMIN.**
Benniamin ut praedixi postremo loco suppo-
 nitur: id est filius dexterae tamquam ipse sit fi-
 nis ordinis. Cū nouis sima inimica morte de-
 structa: felicitas hereditatis x̄n̄e donabit̄
 electis; siue unusquisq; fidelium filius dexterae
 iure dicatur: seu omnis x̄t̄e coetus de qua
 carimus. adstet regina ad dextris tuis in
 uestitu deaurato circū amicta uarietate;
 Ex singulis ergo tribubus duodecim sunt milia
 signata: quia in quibuscūq; singuli fidelium
 uirtutibus; profecerint: antiquorum necesse ē.
 patrum semper fide roborantur atq; informantur
 exemplis; Duodenario enī numero: propt̄
 aptorum uel patriarcharum summā: sex pedoc-
 torum: saepe totius x̄t̄e formā designari cer-
 tissimū ē; Siue enī confessione quique tāquam
 in uada laudabiles: siue in **in mabon** operū ple-
 praedari: siue in **in gad** temptationum exercitio

fortes: siue in **in aser** certaminū uictoria felices:
 siue in **in aser** largis misericordiae operibus dila-
 tatq; siue in **in manasse** posteriora obliti: siue in **in sy-**
mon quasi tristes adhuc in conuallē lacrima-
 rum semper autē gaudentes: nomine habitaculi in
 celestē suspirantes hierusalē: siue in **in ben** qui pro mis-
 sionibus uitae praesentis et futurae congaudeant:
 additis bonis temporalibus: aeterno bono fundatq;
 siue in **in aser** futurae mercedis contemplati-
 one firmatq; siue in **in aser** qui pro x̄po suas animas
 ponant; siue in **in aser** qui et augmento spiritualis
 substantiae studeant: et sup̄ di praeccepta aliquid
 amplius uel in uirginitate: uel ex facultatū suarū
 offerant quantitate: siue in **in aser** qui felici-
 tatis aeternae dextrā indefessis uotis expectent;
In sua quēque professione: congruit patrum pra-
 cedentium regulae quasi duodenario numero sig-
 nari: atq; ex singularium meritis personarū: perfectis-
 simā x̄t̄e pulcritudine quasi ex liliis milium

Summā colligi. x. Post hæc uidi turbā mag-
 nā quā adnumerare nemo poterat.
 Finita recapitulatione quā exempli causā in-
 terposuerat. regreditur ad ordinē gloriā p-
 dicandī eorū. quinequitiā uicturi sunt ulti-
 mæ psecutionis. et quia sequitur. EX OMNI-
 BUS GENTIB; ET TRIBUB; ET POPULIS ET LINGUIS.
 potest etiā sic intellegi. quod enumeratis tribu-
 b; istis. quib; euangelium primo prædicatū ē.
 saluationē quoq; uelit commemorare gentiū;
 AMICTI STOLIS ALBIS. ET PALME IN MANIB; EORŪ.
 Stolis. baptismū. palmis. triumphū crucis insi-
 nuat. et quod seculū in xpō uicerint. Licet cla-
 mitatē quoq; quæ p spm sc̄m datur. stole significet.
 ET CLAMABANT UOCE MAGNA DICENTES. SAUIS DŌ-
 NŪS. QUI SEDET SUPER THRONŪ ET AGNO. Mag-
 na uoce. hoc ē. grandi deuotione. et in desinen-
 ti laude pfitentur. id throno idē. uicta. pa-
 trē filiūq; regnare. spū sc̄o nihilominus con-

regnante. sic enī dicitur ē. sedenti sup thronū
 et agno. sicut in euangelio dicitur. et cognoscat
 te uerū et unū dñm et quem misisti ihm. xpm.
 sub auditur unū et uerū dñm cognoscat.
 ET OMNES ANGELI STABANT IN CIRCUITU THRO-
 NI. ET SENIORŪ. ET ANIMALIUM. In omnib;
 angelis. turbæ multæ psonas exposuit dñm ad-
 orantes. omnes inquit qui in circuitu eius sunt
 offerunt munera. ET CECIDERUNT IN CON-
 SPECTU THRONI IN FACIES SUAS ET ADORAUERUNT DŪM;
 Neq; turbæ. neq; animalia. uel seniores. hoc lo-
 co memorat adorasse. sed solos angelos. ipsi enī
 sunt turbæ. ipsa animalia et seniores. quāuis
 et de ipsis angelicis spiritib; intellegi possit.
 de quib; in gentiū salute congaudentib; dicit;
 Letamini gentes simul cū populo eius. et ado-
 rent eū om̄s angeli dī. BENEDICTIO ET CLARITAS.
 ET SAPIENTIA ET GRACIARŪ ACTIO. HONOR ET
 VIRTUS ET FORTITUDO DŌ NŪS.

Septenarii ecclia uirtutum laudē offert dño :
 quā se in singulis membris ab eo cepisse fatetur ;
 ET RESPONDIT UNUS DE SENIORIB; DICENS MIHI;
 HI QUI AMICTI SUNT STOLIS ALBIS. QUI SUNT ET UIN
 DE UIENERUNT. Ad hoc interrogat ut doceat ;
 HIS SUNT QUI UIENERUNT EX MAGNA TRIBULATIONE.
 Per multas tribulationes oportet nos intrare in
 regnū dī; Quis autē nesciat tribulationē ante xpī
 ceteris futurā eē maiore. ET UIENERUNT STOLAS
 SUAS IN SANGUINE AGNI. Non de solis martyrib;
 dicit. illi enī sanguine pprio lauantur. et ceteron
 autē tota sanguis ihu filii dī mundat ab omni
 dilecto. IDEO SUNT ANTE THRONŪ Dī; Illi enī dig
 ni habentur illic in dī consistere ministerio.
 qui hic inter aduersa fideles nominis eius con
 fessores existunt. ET SERUIUNT EI DIE AC NOCTE
 IN TEMPO EIUS; More nro loquens ac cetera sig
 nificat; ET QUI SEDET IN THRONŪ HIC HABITABIT
 SUPER ULLOS; Thronus dī. scī sunt sup quos in quib.

in saecula habitat dī; NON ESURIENT NEQ; SITIEN
 T. AMPLIUS. Hoc ē. quod dñs ipse pmisit. ego sum
 in quens panis uitae. qui uenit ad me non esuri
 et. et qui credit in me non sitiet in quā. Beati qui
 esuriunt et sitiunt. qm ipsi saturabuntur. Neq;
 cadet sup illos sol neq; ullus aestus. Transiunt
 inquit pignē et aquā. et induxistinos in refri
 gerū. Qm AGNUS QUI IN MEDIO THRONŪ E.
 REGIT ULLOS. Agnū in medio dicit eē throni. qui
 superius agnū a sedente in throno libri dixerat
 accepisse. docens etiam unū eē. patri et filio
 thronū. in qua p fide inhabitat unius tota tri
 nitas dī. ET DEDUCET EOS AD UITAE FONTES
 AQUARUM. Ad consortiū utiq; scōrū. qui fon
 tes sunt doctrinae caelestis. Potest et ipsa di ui
 sio significari. in quo sunt omīs sapientiae et
 scientiae absconditi. iuxta quod dauid ait;
 Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum.
 ita desiderat anima mea ad te dī; ET ABSTER

CÆLOS OMNĒ LACRIMĀ AB OCULIS EORŪ
 Inmortalū ad epta plenitudine gaudiorū
 omnis meror penitus obliuioni mundabitur;
 Beati qui lugent nuno quō ipsi consolabuntur;
 Potest autē uisio huius turbæ stolatæ de præ
 senti etiā tempore intelligi: ubi spe salui facti
 sumus: et quod non uidemus: sperantes ppati
 entia expectamus; ET CŪ APERUISSET SIGILLŪ
 SEPTIMŪ: FACTŪ Ē SILENTIŪ IN CÆLO: QUASI ME
 DIA HORA: Post interitū anti xpī: requies ali
 quamula futura creditur in cæta de qua
 danu hel ita prædixit; Beatus qui expectat:
 et puenit ad dies mille trecentos triginta quinque.
 Quod beatus hieronimus sic exponit; Beatus
 inquit qui interfecto anti xpō supra mille du
 centos ^{nonaginta} dies: id ē tres semis annos dies ^{quadraginta} xl. u.
 prætolatur: quib. ē dñs atq. saluator in sua
 maiestate uenturus; Quare ante post int
 fectionē anti xpī. xl. et u. dierū numerū

silentiū sit! diuinæ scientiæ ē; Nisi forte di
 camus dilatio regnatorū patientiæ pbatio
 ē; Nota quod in sexto sigillo maximas cæta
 pressuras in septimo requiē cernit: quia dñs
 uī fena crucifigus: in sabbato requieuit: tē
 pus resurrectionis expectans; huc usq. de
 apone libri clausi et uī ^{septē} sigillorū nunc
 uero recapitulat ab origine eadē aliter diser
 turus. **XL. EXPLICIT LIBER PRIMVS. INCIPIT**
LIBER SECUNDVS.

Et uidi septē angelos stantes in conspectu
 di et date sunt illis. uī. tubæ; Cæta septi
 nario sepe numero commendata: prædicatio
 nis officio mancipatur: I. Cuius prima tuba:
 communē impiorū in igne et grandine de
 signat interitū. ii. Secunda: ppulsū de cæta
 diaboli: mare seclī. ardentius incendientem:
 iii. Tertia hereticos cæta decedentes: scæ scrip
 turæ flumina corrupentes; iiii. Quarta fal

soru fratru insideru obscuratione defectu
 Quinta maioru hereticoru infestatione. tempus
 Antixpi praecurrentiu. vi. Sexta Antixpi ap
 tu. et suoru contra actam bellu. et recapitula
 tione ab aduentu dñi viter sarta. eiusde aduer
 sari destructione. vii. Septima die iudicii
 quod dñs. mercede. suis redditurus. et extermi
 naturus e. eos qui contuperunt terra. ET ANGE
 LUS ALIUS VENIT. Non dixit postea uenit.
 sed angelos tubas accepisse pponens. redit expo
 nere qualiter acceperunt. quod etsi ante aduen
 tu dñi praedicabat acta. sed non ubiq. donec
 eius eet confirmata spu. ET STETIT ANTE ALTARE
 HABENS TURIBULUM AUREUM. In conspectu
 scilicet apparuit actae. factus e ^{ipse} turibulu ex quo
 ds odore suauitatis accepit. et ppitius factus e
 mundo. Alia editio habet sup aram. quod sup
 altare crucis turibulu suu aureu. id e corpus
 immaculatu et spu sco conceptu obtulerit

patri pro nobis; ET DATASUBI ILLI INCENSA MUL
 TA. UT DARET DE ORATIONIB; SCORU OMNIU
 SUPER ALTARE AUREU. QUOD E ANTE THRONU.
 DEORATIONIB; SCORU optulit incensa. ipsi eni
 legauit acta preces suas dicens. Dirigatur
 oratio mea sicut incensu in conspectu tuo.
 accepisse autē de orationib; scoru id dicitur.
 et obtulisse. quia p ipsu. omniu possunt preces
 ad dñm suauiter puenire. ET ASCENDIT FU
 MIS INCENSORU DEORATIONIB; SCORU DE
 MANU ANGELI CORAM DO. Xpo dño se hosti
 a suauitatis offerente. compunctio cordis
 scoru acceptabilis facta e. quae ab igne nascens
 intima sicut fumus solet excitare lacrimas.
 ET ACCEPIT ANGELUS TURIBULU ET IMPLE
 VIT ILLUD DE IGNE ALTARIS. Bene turibu
 lu igne plenu inducit. non eni ad men
 sura dat ds spm. quod pprie de xpi humili
 tate nouimus adimpletu. in quo habitat

omnis plenitudo diuinitatis corporaliter
 ET MISIT INTER RAM. Sic et dñs in euange
 lio igne inquit ueni mittere intertā; ET FAC
 IA SUNT TONITRUA ET UOCES ET FULGORA
 ET TERRAE MOTUS. Tonitrua comminaci
 ones supna. et uoces exortationib. et fulgo
 re miraculoru terra mouit. quib. da uise
 querab. his dicentib. bonus e. illis aute non
 sed seducit turbas. ET SEPTEM ANGELI QUI
 HABEBANT SEPTEM TUBAS. PARAUERUNT SE UT
 TUBA CANERENT. Ecce septiformi spū inflā
 mata. se ad p̄dicandū fiducialiter prepara
 uit; Gloria secti tubis caelestib. quasi muros hie
 richo de uictura; nā et illa. uii dierū circuitio.
 totū ecclē tempus insinuat. XII ET PRIMUS
 ANGELUS TUBA CECIDIT.

*Opus notabile
 VIII, 7*

ET ACCESSERUNT AD EUM PHARISEI ET
 TEMPTANTES EUM. ET DICENTES. SILICET HO
 MINI DIMITTERE UXOREM SUAM. QUACUMQUE
 EX CAUSA.

Matthaeus XIX

3

Commentar de Reba

cus Maurus

RE *hinc notanda mentium distantia in turbis phariseis.*
 Haec conueniunt in doctantur. et suscipiuntur infirmis
 sicut euangelista matheus aperte commemorat. illuc
 cedunt ut saluatorem ac doctorem ueritatis temptando
 decipiant. Neque hoc mirandum. Nam bas deuotio pie

• *H. tunc illos stimulus addidit luonis. Interrogante ergo eum*
 utrum licet homini dimittere uxorem suam quolibet cau
 sa ut quis in uoluntate teneant sillogismo. et quodcumq.
 responderit. captionem patiatur. Si dixerit dimitten
 dam eē uxorem qualibet causa et ducenda salua. pudi
 citiaq. predicator sibi uidebitur docere contraria. Si au
 tem responderit. non omnem ob causam debere dimit
 ti. quasi sacilegus tenebitur. et aduersus doctrinā
 mosi facere. ac permosen dñ. Igitur dñs sic responsionē
 temperat. ut decipulam transeat. scripturam seām

adducens in testimonium. et naturale legē. Primamq. dī sen-
tentiam secundo opponens. qui non uoluntate dī. sed pre-
cantium necessitate concessa est.

QUI RESPONDENS. AIT EIS. NON LEGISTIS QUIA
QUI FECIT AB INITIO MASCULUM ET FEMINAM FECIT EOS;

H. Hoc in exordio geneseos scriptum ē. Dicendo autē mas-
culum et femina. ostendit secunda uitanda ēē conugia
Non enim ait masculos et feminas. quod ex priorum repu-
dio quaerebatur. sed masculum et feminum. ut unus
coniugii consortia necerentur.

ET DIXIT. PROPTER HOC DIMITTET HOMO PATREM
ET MATREM. ET ADHEREBIT UXORIS UAE.

Signanter autē simuliter uxoris uae. non uxoris uae.
ETERUNT DUO IN CARNE UNA. ITAQUE IAM
NON SUNT DUO. SECUNDA CARO.

P. Praemium nuptiarū. ex duob. unam carnē fieri. casta

H. casta uncta spiritui. unus efficitur spiritus. Omni po-
tenti dī actum ē. aeterno et salubri consilio. ut portio-
nem sui corporis uir amplecteretur in femina. nec ase-

putaret eē diuersum. quod de se cognosceret fabricatum.

QUOD ERGO D'S CONIUNXIT. HOMO N̄ SEPARET.

H. Quod ergo d's coniunxit. unam faciendo carnem. uir et fe-
mine. hanc homo non potest separare. nisi forte solus d's.
homo separat. quando ob desiderium secunde uxoris
primam dimittimus. D's separat qui et coniunxit.
quando ex consensu propter seruitutē dī eo quod tempus
uiangusto sit. sic habemus uxores quas non habentes.
DICUNT ILLI. QUOD ERGO MOYSES MANDAVIT DARI
LIBELLUM REPUDIII ET DIMITTERE.

A. perunt calumniam quam parauerant. Et certe
dñs non propriam sententiam protulerat sed ueteris
historie. et mandatorum fuerat recordatus d's.

AIT ILLUS. QUONIAM MOYSES ADDURIT IAM COR-
DIS VESTRI. PERMISIT UOBIS DIMITTERE UXORES
UESTRAS. AB INITIO AUTEM FUIT SIC.

Q. Quod dicit istiusmodi est. Numquid d's potest sibi eē
contrarius. ut aliud ante uissent. et sententiā suam mo-
uo frangat. imperio. Non ita sentiendum ē. Sed cum

152
uideret moyses opt̄ desiderium secundarū coniugum. que
uel ditiores uel pulchriores uel uiuiores essent. prima uxore
res aut interfici. aut malam uitā ducere. maluit indul
gere discordiam. quā odia et homicidia p̄seuerare. Simul
q̄. considera quod dixit p̄pter duritiā cordis ur̄i non p̄
misit d̄s uobis sed moyses. ut iuxta aptum consilium
s̄i hominis non imperium d̄i. DICO AUTEM UOBIS.
QUI CUMQ; DIMISERIT UXOREM SUAM NISI FORNICA
TIONEM. ET ALIAM DUXERIT. MECHATUR. ET QUI DIMIS
SAM DUXERIT. MECHATUR.

Sola fornicatio ē. que uxori suū affectum. innocū
illi unam carnem in alteram diuisit. et se fornicatione
separauit a marito. non debet teneri. ne uirum quo
que sub maledicto faciat. dicente scriptura. Qui adul
teram tenet. stultus et impius ē. Igitur ubi cumq;
ē. fornicatio et fornicationis suspicio. libere uxori di
mittitur. Et qui a poterat. accidere. ut aliquis calum
niam faceret innocenti. et ob secundam copulam nup
tiarum ueteri crimini impingeret. sic priorem

153
dimittere iubetur uxorem. ut secundam primā aut ui
uente non habeat. Qd̄ enim dicit. tale ē. Si non propt̄
libidinem sed propter iniuriam dimittis uxorem. quare
expertus infelices priores nuptias nouarum te inmittis
periculo. Nec non quia poterat euenire. ut iuxta eandē
legem uxor quoq; marito daret repudium. eadem cau
tella praecipitur. ne secundum accipiat uirum. Et qua
meretrix et que semel fuerat adultera opprobrium non
timebat. secundop̄cipitur uir. quod sitalem duxerit.

R. sub adulterio crimine sit. Una ergo solummodo carnalis
ē. causa idē fornicatio. una spiritalis. hoc ē timor d̄i. ut
uxor dimittatur. sicut multi religionis causa fecisse legun
tur. Nulla autem causa ē. dilege p̄scripta. ut uiuente
eaque relicta est. alia ducatur. DICUNT EI DISCIPULI
EIUS. SI TAUS EST CAUSA HOMINI CUM UXORE.
NON EXPEDIT NUBERE.

H. C̄raue pondus uxorum ē. si excepta causa fornicatio
nisi ea non licet dimittere. Quidem in stemulenta
fuerit. si uacunda si malis morib. Si luxuria. Si gulosia.

Suaga. Suuratrix et maledica tenenda erit huius modi.
Uolumus nolumus sustinenda. Cum enim essemus liberi.
uoluntate nos subiecimus seruituti. Uidentes ergo apti
graue uxori iugum. pferunt motu animi siue dicunt. Si
nae causa homini cum uxore. non expedit nubere.

QUI DIXIT. NON OMNES CAPIUNT UERBUM ISTUD.
SED QUIBUS DATUM EST.

Nemo putet sub hoc uerbo uel factum uel fortuna intro
ducti. quod his sint uirgines quibus ad dō datum sit. aut
quos ad hoc casus ad adduxerit. Sed his dictum. ē qui
petierunt. qui uoluerunt. qui ut acciperent laborauerunt.
Omni enim petenti dabitur. et querens inueniet. et pul
santi aperietur. SUNT ENIM EUNUCHI. QUIDEMA
TRI SUUTERO SIC NATI SUNT. ET SUNT EUNUCHI
CHI QUI SE IPSOS CASTRAUERUNT PROPTER REG
NUM CAELORUM.

Triplese. genus eunuchorum. duorum carnalium. et tertium
spiritale. Alii sunt quid ex utero matris sic nascuntur.
alii uel quos captiuitate faciunt uel deliciae matronales.

Tertii sunt qui se ipso castrauerunt propter regnum celorum.
Et qui cum possent esse uiri. propter christum eunuchi fiunt.
Istis promittitur premium. Superioribus autem quibus
castimonie necessitas non uoluntas inest. nihilomino
debetur. Possimus et aliter dicere. Eunuchi sunt ex
matris utero qui sunt frigidi oris. nature. nec libidi
nem appetentes. Et alii qui ex hominibus fiunt. quos
aut philosophi faciunt. aut propter idolorum cultum
emoluntur in feminas. et per suasionem hereticam imu
lant castitatem. ut mentiantur religionis ueritatem.
Sed nullus eorum consequitur regnum celorum.
nisi qui se propter christum castrauerit. Unde in fert.
QUI POTEST CAPERE CAPIAT.

Ut unusquisque consideret uires suas. utrum possit uirgi
nalia et pudicitiae implere precepta. Per se enim cas
titas blanda est. et quemlibet ad se alliciens. Sed con
siderande uires sunt. ut qui potest capere capiat. Qua
si hortantis domini uox est. et milites suos ad pudicitiae premium con
citantis. Qui potest capere capiat. Qui potest pugnare pugnet.

superet ac triumphet;

Lucas I 26

In mense autem sexto. Missus est angelus gabriel ad eum. Ideo angeli priuatis nominibus censentur. ut signetur prouocabula. etiam in operatione quid ualeant. Neque enim in illa secula ciuitate quam de uisione omnipotentis plena scientia proficit. ideo propria nomina sortentur. necorum persone sine nominibus fieri non possint. sed eum ad nos ad nos aliquid ministraturi ueniunt. apud nos etiam nomina ministratus trahunt. Ad mariam ergo gabriel mittitur quidam similitudo nominatur. Illum qui penitus a re ueniebat. qui ad debellandas aeras potestates humilis apparere dignatus est. de quo per psalmistam dicit dominus fortis et potens. Per diem ergo similitudinem nunciandum erat qui uirtutum dominus in prelio. contra potestates aeras. ad bella ueniebat. Mensem autem sextum martium intellege. cui uicesimo et quinto die dominus noster et conceptus traditur et passus. sicut et uicesimo quinto die decembris est natus. Quod si uel hoc die aequinoctium uernale ut nonnulli.

arbitrantur. tunc solstitium brumale fieri. credam. conuenit itaque cum lucis incremento concipi uel nasci eum qui illuminat omnem hominem uentem in mundum. At si quis ante dominice natiuitatis et conceptionis tempus. lucem. et crescere. uel tenebras superare. conuicere. dicimus et nos quia et iohannes tunc ante faciem aduentus eius. regnum celorum. euangelizabat. et nunc quoque predicatoribus. imperatur. Inter facite et qui ascendit super cur autem et iohannes circa equinoctium autumnale conceptus. Circa solstitium estiuale sit natus. docet ipse. qui uel ex sua uel ex ueteris testamenti. ut multi autumant. persona loquitur. Illum oportet crescere. me autem minui. **DE IUDICIO NINE**
Legimus in prophetis cum iniue ciuitati subuersio VITARUM.
 diuinitus immineret. et iuxta sententiam dei destruendi illum tempus ingrueret. Consistentes in ea aliud non habuisse presidium. nisi ut abiectis copiosis epulis. ieiunium continuatum

susciperent et diuitiarum ambitione sepe ista
humilitate se paupertatis induerent.

Scilicet ut exinde remedium pepererent.

Unde his perditio contingebat. hoc est ut

iram diuinitatis quam luxuriando pro

uocauerant. abstinento lenirent. et offen

sam quam in eos supbia contraxerat

humilitas mitigaret. Dicitur enim in illa

tribulatione. ipse rex deposita imperiali

purpura regali ambitione submota

membris sua cilicio precinxisse. atq; in sacco

se diebus ac noctibus uolutasse.

Ieiunemus ergo. ut inimicos nostros cum

abstinentia uincamus.

NEP̄LA NICOLAI PONTIFICIS ROMANI; *744 + 879*

Nicolaus seruus seruorum dī. reuerentissimo et scissi

mo confratri nro karolo archiepo. eiusq; suffraga

neis. alfrido. salomoni. hitigrimo. thiodrico. gun

toni. zebhardo. Arn. uuitgario. egiberto. reueren

tissimis epis. atq; grimato. egilberhto. thiotonia

malj. Adalgario. religiosi et uenerabilibus abbatib;

Diuinorum fulgentes dogmatum diffinitiones

scientie sacrosedis nre aluo procedunt. semperq; de

scendunt. quia rectitudinis et equitatis species

gignere nouit. et instituta dilectionis disponere

ac demonstrare; pacis enim atq; iusticie amatrix

cognoscitur. et benignitatis amica. Cuius con

suetudine fulti atq; industria. ur̄be rectitudinis api

ces destinauimus. rectitudinis fundentes dulcedine.

et probabili sanctione ornatos. cum ab bonis causa

de quo festis ur̄a presentia. episcoporu subtili in

quisitione examinare decreuimus. ut de ea cer

titudinis per uos maluissimus scire cognitionem.

In salomone quippe ep̄m. nec criminis neq; facinoris senten-
 tiam ceste protulimus. nisi ut commissam sibi a dño plebē
 sicut audieramus. non constringeret iuramentis. Cpta ue-
 ro quā uobis quasi a nobis missam grimoldus obtulit abbas.
 Numquam nr̄o est serinio scripta. neq; a nobis edita. neq;
 a nr̄a sede directa. sed omnimodis falsitatis argumento plena
 et mendacii constructa demonstratur tenore; En quia abbo-
 nis iam dicti causam atq; intentionem. sec̄dm nr̄e institutio-
 nis deliberationem. synodali examinatione inquirere. stu-
 distis. nobisq; gestis rei ueritatē significastis. in gentes ur̄g-
 azimus beattitudinis gratias. et quia tante claritatis erga sedem
 poloꝝ clauigeri habetis deuotionē ouantes. ur̄am sp̄italib; ul-
 nis amplectimur almitatē; Et quia ipsi abboni ueridicis
 ut festis testibus in ur̄o consilio comprobatum est. qd̄ contra
 sacerorum canonū sanctiones uxorem accipere presumpsisset.
 in quaſta etiā generatione sibi copulasset. sanctimus et
 apostolica promulgatione decernimus. huius in faustū coniu-
 gii omnimodis copula dissoluitur. quia proprie consan-
 guinitatis et cognationis demonstratur atq; cognoscitur ee;

Et hoc uobis interrogantibus statuimus. Ut nulli liceat xp̄iano
 de propria consanguinitate siue cognatione uxore accipere. usq;
 dum generatio reconducitur. cognoscitur. aut memoria retinetur;
 Lactamur autem ur̄amq; laudamus industrie obseruantia; quia
 in hac re beatissimoꝝ antecessorū nr̄oꝝ. gregoriꝝ. et zacharię.
 pontificum. hactenus in ur̄is partocchus. ut ur̄is protulistis in li-
 teris. obseruando tenetis; Dixistis enim in quota generatione sibi
 fideles iungantur. nos autem generationum in hac re numerū
 n̄ definimus. sed ut supra retulimus incunctanter obseruare
 monemus; Sacerdotes uero si in fornicationis ceciderint laque-
 um et criminis. et manifestus siue ostensus fuerit actus sacerdo-
 tiꝝ. non possunt habere honorem. sec̄dm canonicę institutionis
 auctoritatem; Sacerdotes illi qui in crimine fornicationis
 fuerint accusati. et crimen illis non fuerit approbatum. aut ipsi
 non manifestaerint. Quid aliud agendum est. nisi quod in no-
 ce cesariensis sc̄j concilij capitulo legitur ac demonstratur.
 Tamen si ipsi iuramento se uoluerint purificare. licentiā habe-
 ant; similiter autem et diaconi si fuerint accusati p̄agant; femine
 scilicet que sacrosunt uelamine consecrate. si fuerint quod nolunt

fornicate. uel amē deponere non presumant. sed poenitentiae iugo submisse. summō pere deestare festinent. ut ad indulgentiae et remissionis ualeant gratiam puenire; De patriciis et fricidis precipimus. ut per unius anni circulum. ante fores basilice orantes dñi clementiā perseuerent; Completo uero anni circulo. introducantur eccliam. tamen inter audientes. usq; dum unius anni spacium finitur. stent cum admissa & sollemnina uel alia sacra audire officia uenerint. His ita peractis. si poenitentiae fructus in eis conspiciunt. corporis et sanguinis dñi nri ihu xpi participes fiant. ut desperantis non induentur a lignis. carnem non manducant omnib; dieb; uite illorum; Uinum atq; pulmentū sumere non presumant. nisi tres dies p ebdomadā; Leuent autem usq; ad nonam die horā cotidie. exceptis festis diebus atq; dominicis; Arma gerere n̄ uideant. t̄ sumere. nisi contra paganos; Et ubicumq; ire maluerint. nullo uehiculo deducantur. sed pedestri more proficisci studeant; Tempus autem huius poenitentiae. in uirgē beatitudinis arbitrio ponimus. ut secūm conuersionem illoꝝ. aut extendere uel minuere ualeatis; Ab uxoribus si habuerint non separentur. si autem non

habuerint. et se continere non ualuerint. Legitimas accipiant in coniugio feminas. ne fornicationis uoraginem incidere uideantur; Si autem antequam duorum predictorum annorum finiantur curricula. finis uite illoꝝ. peruenerit. uixit cum illis non negetur; Siquis cum duab; fuerit sororib; fornicatus. aut cum his personis de quib; sacra scriptura prohibet. si dignam egerit poenitentiam. et castitatis non maluerit continentiam sustinere. liceat legitimam coniugio uxorem accipere. similiter et mulier quae tali fuerit scelere lapsa. ut fornicationis ad chaos non perducatur. perficiat. sed hoc de lucis uiris ac mulieribus solū modo statuimus; Siquis quā cum matre spiritali fuerit fornicatus. anathematis ut scitis percussus icibus; similiter autem et illum percussere promulgamus. qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis suscepit. aut cum illa quā ante ep̄m tenuerit. cū sacro chrismate fuerit uncta. fornicationis perpetrauerit scelus; Legitimā autem si habuerit n̄ dimittat uxore; Inter haec uirā scitās addere studuit. sic uis uxor adulteriū perpetrauerit. utrum marito ipsius liceat secūm mundanam legē eā interficere. scād; eccliae mundanis numquā constringitur legibus; Gladiū n̄ habet nisi spiritale atq; diuinū. n̄ occidit sed uiuificat; De his qui n̄ sponte homicidiū cōmiserint

in uicesimo secundo capitulo Anciran concilij. qualiter penitentiam agere debeant. definitum habetis; Et homicidę post unius anni spacium liceat eccliam introire; Vidua quide que sacrum capiti uelamen im-

By J. 100
aus Palan
ad Othgarium
c. II

Siquis fornicatus fuerit cum duabus sororibus; et cum nouerca; et cum sorore. cum amita; siue matertera. cum filia patris. siue auunculi. et si qua mulier similimodo fornicata fuerit. abstinere se ab ingressione domus domini anno uno. et eodem anno nisi festis diebus precipuis. solummodo pane et aqua et sale utatur; Arma pugnatoria non ferat. osculum nulli prebeat. sacrificium nisi precipuo minime sumat. Sex deinde annis ingrediatur quidem domum domini. sed carnibus et uino minime uescatur. nisi festis diebus precipuis. De armis uero et osculo. siue sacrificio. sicut supradictum est faciat; Postea uero duobus annis quando carne uescatur. ab omni potu quo inebriari potest. se contineat. quem potum sibi bibeat. non carne uescatur. absque precipuis festis diebus; De armis et osculo modum teneat. siue sacrificio; Lam dictum usque ad obitum suum. nisi et relictis festis diebus; et carne abstineat. tres

legitimas ferias. in omni ebdomada. et tres quadragesimas in anno legitime custodiat; De armis uero et osculo. siue sacrificio. sicut iam licitum est faciat. et nunquam aliquando coniugio copuletur; haec eadem penitentia imponenda est patricidis et fratricidis. et consanguineis. nec non echis qui sponte pro fraudem et auaritia hominem innoxium occidunt. quem lingua morbidum uocant; Incestis coniugis nihil prorsus uenire seruamus. nisi cum adulterium separatione sanauerint. Incestos uero nullo coniugii nomine deputandos. quos etiam designare funestum est. hos enim et censemus; Siquis uero uxorem duxerit. et postea cum filia sua fornicatus fuerit. seu duabus sororibus nupsert. aut si qua duobus fratribus nupsert. seu cum patre et filio. ita si quis relictis fratris que pene prius soror extiterat. carnali coniunctione uiolauerit. si quis neptem in coniugium acceperit. si quis noueram aut nurum suam duxerit. si quis sobrine sue se sociauerit. et filie auunculi miscetur. aut filie patris et priuigne sue concubitu polluitur. eos disuungi. et sub magna distinctione fieri uolumus; Qui se incesti pollutione commaculant. placuit quousque in ipso detestando et in licito carnis contubernio perseuerent. usque admissam tantum catuminoze in eccliam permittantur. cum quibus etiam nec cibum sumere ulli christiano in ecclia

X aus Palan
ad Othgarium
c. II

By J. 198. 226

aus Pal
ad O.
c. II

Palan ad O.
c. II

By J. 198

Conc. Ancir.
cap. xxi &
xxii

Conciliū
Anciranū
cap. xx

Reg. I, 64
aus. Palam ad B.
c. xi.

Reg. I, 13
aus. Palam ad B.
c. xi

Reg. I, 16
capit. II, 189

mittatur. sicut apti iussit; Qui uoluntarie homicidium fecerint
paenitentiae quidem iugiter se submittant. perfectionem uero cur
caute exitum consequantur; De homicidio non sponte commisit;
Prior quidem diffinitio. post septennem penitentiam perfectioni con
sequi precepit; secundam uero. quinquennij tempus explere
De mulieribus que fornicantur. et partus suos necant. et quae agant
secum ut utero conceptus excutiant; Antiqua quidem diffinitio.
usque ad exitum uitae eas ab ecclesia remouet; humanis autem
nunc diffinimus. ut eis decem annorum tempus. secundum prefixos
gradus penitentiae largiatur; Item de eisdem in concilio et
beritano. cap. lxxiii. scriptum est. si qua pro adulterio conce
perit. idque post facinus occiderit. placuit uix in fine ei danda
esse communionem. eo quod geminauerit scelus; Item in concilio hi
lerdense cap. ii. scriptum est de his qui abortum faciunt. et ma
trem suam extinguunt. hi uero qui male conceptos et adulterio
factos et editos. necare studuerint. et in uentre matris potio
nibus aliquibus colliserint. in utroque sexu adulteris post septem
annorum curricula communio tribuatur. ita tamen ut omni
tempore uitae suae. fleatibus et humilitatibus insistant; si qua
tuor et quinque homines. seu etiam plures contra hominem unum

periculi fuerint. et ab his uulneratus fuerit mortuus. quicumque eorum
ei plagam imposuisset. secundum statuta canonum. ut homicida iudi
cetur. septem annorum penitentiam subeat. hoc est proximos XL
dies penitet in pane et aqua. et leguminibus; et holeribus; abstinere
se ab uxore. et ingressu ecclesiae; Deinde tres annos abstinere se a
carne. uino. medone. et ceteris mellitis. exceptis festis diebus.
et graui infirmitate; Reliquas autem quattuor tres legitimas
ferias in singulis ebdomadibus; et tres quadragesimas in annis sin
gulis. a carne tantum abstinere; Ab infirmis in mortis periculo
positis. pro presbiteros. pura inquirenda est confessio peccatorum
non tamen est illis imponenda quantitas penitentiae. sed in no
tescenda. et cum amicorum orationibus; et elemosynarum studio pon
dus penitentiae subleuandum. ut si forte migrauerint. ne obli
gati excommunicacione. alieni ex consilio uenie fiant;
A quo periculo si diuinitus erepti conualuerint. penitentiae
modum a suo confessore impositum. diligenter obseruent.
et ideo secundum canonicam auctoritatem. ne illis ianua pietatis clausa
uideretur. orationibus; et consolacionibus; ecclesiasticis sacramentis unctio
neque animarum. secundum statuta sanctorum patrum. communionem uitae refici
antur; Constitutum est ab aliquibus fratribus; de his qui suspenduntur

in patibulis. pro suis sceleribus; post confessionem dō pactā. utrum
 cadauera eorum ad ecclesias deferende sint. et oblationes pro eis
 offerende. et missae celebrandeannon. quibus respondimus.
 si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus et digne
 penitentibus; cōmunio in fine secundū canonicū iussū danda est.
 cur non eis qui pro peccatis poenam extremā persoluant. scrip-
 tum est enim. non iudicabit dñs bis in idipsum. Nam ipse dñs
 ait. in quo cumque die conuersus fuerit peccator. peccata eius non
 reputabuntur ei. Ceterū; Nolo mortem peccatoris. sed ut con-
 uertatur et uiuat. salutē ergo homini adimit. quisquis mortis
 tempore ei penitentiam denegauerit. et desperat de clementia
 dñi. qui ad subueniendum morienti illum sufficere. et in momen-
 to posse n̄ credit. Perdidi se et latro premiū. ad xp̄i dexterā pen-
 dens. si illum unius hore penitentia n̄ uiuisset. Cū uero in poe-
 na penituit. et per unius sermonis pro confessionē. habitaculum
 paradysi. dō promittente promeruit. Uera ergo ad dñm con-
 uersio in ultimis positōrū. mente potius est aestimanda quam
 in tempore. propheta hoc taliter asserente. cū conuersus ingemu-
 eris. tunc saluus eris. Pbr̄i sub sigillo custodiant chrisma. et
 nulli sub pretexto medicine et maleficii donare p̄sumant. qđ

Quod si fecerint. honore priuentur; Pbr̄i. sine intermissione
 utantur orariis propter differentiam sacerdotij dignitatis; Ut laici
 pbr̄os n̄ eiciant de ecclesiis. neque constituant sine consensu episcopi
 suorum. Ut unus quisque ep̄s in sua parochia diligenter pbr̄os eccle-
 ricos inquiret unde sint. et si aliquem fugitiuum inuenierit. ad
 suum episcopū redire faciat. Placuit nobis ut laetania maior
 obseruanda sit ac cunctis xp̄ianis in uno die. id est. vii. kal. mai. et
 sicut sc̄i patres n̄ri constituerunt. non equitando. nec preciosis
 uestibus induti. sed discalciati. cinere. et cilicio induti. nisi infir-
 mitas impediērit; Constituimus ut quattuor tempora anni
 ab omnibus cū ieiunio obseruentur. id est in mense martio ebd̄
 fer̄. iiii. vi. et sabbato ueniant omnes ad ecclesiam. hora nona cum le-
 tanis ad missam sollempnia. Similiter in mense iunio ebd̄ ii.
 fer̄. iiii. vi. sabbato ieiunetur usque ad horā nonā. et a carne ab omnibus
 abstinetur. Similiter in mense septembri. ebd̄. iiii. et in mense decēbr̄
 que fuerit plena ante uigilias nataledñi sicut est in roma ecclesia tra-
 ditū; Quod si quis indictū ieiuniū supbiendo contempserit. et ob-
 seruare cum ceteris xp̄ianis noluerit. in garense concilio precipit̄
 ut anathemati tectur; festos dies anno celebrare sanctimus. hoc
 est diem dominicū pasche. cū omni honore et sobrietate uenerari;

Similiter fer^o. 11. 111. et 1111. a fer^o v. ante missam licentia sit aran
 di et seminandi. t^ostum et uinea excolendi. et sepem circumcludendi
 ab alio uero opere cessare decreuimus; post missam autem ab opere
 uacare. Dies ascensionis dñi pleniter celebrare. In pestecosten simi
 liter ut in pascha. Natiuitate sc̄i iohannis baptiste. innatat ap^olo
 rum petri et pauli diem unū. Innatat sc̄i laurentij. Assumptionem
 sc̄e marie. dedicationē ecclē sc̄i michabelis. natat sc̄i remigij. In k̄l
 nou. omniū sc̄orum. sc̄i m^astijni confessoris. sc̄i andree ap^oly. Innat
 dñi. 1111. octo dñi. epiphania dñi. purificationē sc̄e marie. et illas
 festiuitates m^astijrū t^o confessorū obseruare decreuimus. quoz in
 una quaq; parte ecclie sc̄a corpora requiescunt. similiter etiā dedi
 cationes templi. Omnes dies dominicos cū omni ueneratione obser
 uare decreuimus. et ab illicito opere abstinere. et ut mercatus in eis
 minime sit. nec placitum ubi aliquis ad moxtem t^o ad poenam iudi
 cetur. Precipimus ut in ecclesiis aut in domib; ecclie t^o x^oius. pla
 cita secularia minime fiant. Ecclie antiquitus constitute. nec
 decima nec alia possessione priuentur. ita ut nouis oratoris tribu
 Oblationē quoq; et pacē in ecclia facere iugiter admonēa Ant
 tur populus xp̄ianus. quia ipsa oblatio sibi et suis magnum est
 remediū animarū. et in ipsa pace uera unanimitas demonstrat^o;

con. 813
c. 37
con. 813
c. 41
con. 813
c. 44

Ut nullus abscedat Antequā dicat^o dominica oratio. et si ep̄s pre
 sens fuerit. eius benedictio expectetur. Et clerici canes aduenan
 diū. siue accipitres p̄ se ipsos n̄ excerceant. sicut synodo epeonensi
 Ut nullus clericus uestimenta laica possit. nec arma nisi et tunc
 tantum quod ipsius deceat religioni induere presumat; Idē
 placuit ut clericus si in relicto officio propter distractionē
 ad secularem hominē fortasse confugerit. qui et solatū defen
 sionis impenderit. cū eodem de ecclia expellatur. Om̄s de
 cime terre. siue de frugibus. siue de pomis arborū. dñi sunt et
 illi sc̄ificantur. Siquis uoluerit redimere decimas suas. ad
 det quintā partem. earum omniū decimarū. bouis et ouis et
 capree que sub pastoris uirga transeunt. quicquid decimū ue
 nerit. sc̄ificabitur dño. Non eligeatur nec bonū nec malū. nec
 altero cōmutabitur; Siquis mutauerit. et quod mutatū est.
 et p̄ quo mutatū est. sc̄ificabitur dño. et n̄ redimet. et p̄ quo
 Multi contra canonū constituta. si ecclias quas edificauerint.
 postulant consecrari. ut dote quā eis ecclie contulerint. cense
 ant ad ep̄i ordinationē n̄ pertinere. qđ factū et in p̄teritū
 displicet. et in futuro prohibetur; sed decima secūm consti
 tutionē antiquā ad ep̄i ordinationē et potestatem ptineant.

con. 813
c. 39
Cap. I 281
Ry. I 346
con. 813
Luz. 27, 30.

p. 1. 60

Si quis infantem suū incaute oppresserit. aut uestimētoꝝ pondere suffocauerit post baptismum. proximos quadraginta dies peniteat in pane et aqua et choleribus. xtiq; leguminib; et a coniuge se abstinere. post tres annos in penitentia exigat plegitimas et tres quadragesimas; Et si ante baptismū oppresserit infantem. proximos quadraginta dies ut supra diximus. postea uero. quinquennium expleat. Item si infans baptizatus erit. ad det ad supradictum ieiuniū xl dies. sicut homicida ab ecclia et a communione omnium xpianorū priuetur supradictos dies; si autem exquiratū fuerit in aqua t in caldario. aut in alido ferro. peccatū in oppressione non ē p eoꝝ negligentia. i. annū tres dies peniteat. uterq; in unaquaq; ebdomada. De uidius precipimus ut nequaquā cito uelentur. sed in potestate ea maneat. consentiente epō. ut rū nubant. an professionē castitatis assumant. usq; dum probetur earū conuersatio; Ne forte de eisdem dici possit qd ab apto dr. que autem in delictis sunt uiuentes. mortui sunt; si autem propositū castitatis assumpserint. aut monasterij claustris regulariter constringantur. aut domi manentes. castitatē sue professionis integerrime custodiant. Quod si a proposito deuiuerint.

canonice institutionis censura corrigantur; Quod de uirginibus si moechauerint statumus sicut in concilio elibetano. cap. xlii. ^{encl. 2. lib. 1. c. 11} scriptum est. Uirgines que se dō dedicauerunt. si pactū p diderunt uirginitatis. xtiq; eidem seruerunt libidini. non intellegentes quid amiserint. placuit nec in fine dandā eis communionē; Quod si semel p suasē ad infirmū corporis uitia lapsē. tempore uitę sue huiusmodi femine egerint penitentia. ut abstineant se a cotu. placuit eas in fine cōmunionē accipere debere; Si domini principis aurib; complacuerit. ut calumniā in presbitero pacta iuxta synodalia determinet pleniter statuta hoc idē episcoporū iudicio placet. sed m potestate ipsorum diffiniri. id est ut canonica feriantur sententia. hi qui timore dñi postponentes in ministros suos grassare presumunt; Quod si uero pietati illius iuxta capitula regum ubi eoz pro uisio misericorditer in offensis. pecunie quantitatē interposuit. pro leuigatione scilicet penitentię. placuit ut prefates determinentur. episcoporū quoq; id iudicio sic diffiniri eis complacuit; pbr calumniatus si passauerit. tota compositio cedat pbro. si uero mortuus fuerit. compositio calumniantis. in tres diuidatur portiones. id est

natura sit imponenda. quia ipsa infirmitas causa peccati licet fortassis occulta contagio se creditur imitantur tamen lenior quae ei quisquis aliquem occiderit. quantum inter insanum et sanum. inrationabile et rationabile constat esse discriminis.

Reg. II. 17

Sepe contingit ut dum quis operi necessario insistentis arborem incidat. aliquis subtilis ipsam ueniens deprimatur. et adcirco si uoluntate uel negligentia. incidentis arborem factum est ut homicida penitentiae debet omnino summitti.

cod.

Quod si non uoto non incrima illius non denique scientia contigit. sed dum ille operi necessario fortassis incumberet. iste insperatus occurrentis sub arborem. in procius deuenit. et sub ipsa nemine ualente penitus adiuuare subpressus est. in cisor arboris homicide procul dubio non est comparandus.

Igitur praebis quamuis cum episcopis plurima inferiorum communis dispensatio quedam tamen auctoritate ueteris legis. quedam nouellistica ecclesiasticis regulis sibi prohibita

nouerint. Consecratio ergo uirginum et benedictio tunc uincio altaris a praebis minime fiat. Similiter non licet eis consecrare nec impositionem manus paraclitum spiritum tradere nec christina conficere. nec christinae baptizatos frontem signare. sed nec publice quidem. Inuissa quemquam penitentium reconciliare.

Haec enim omnia illicita esse praebis cognoscuntur que pontificatus apicem non habent. Quae tamen omnia episcopis auctoritate canonum conceduntur. Episcopo autem praebis causa criminalis. hoc est. homicidium. adulterium. furtum. et maleficium reputatum fuerit. In singulis missam tractare debet. Et secretum publice dicere et commuicare. Et de singulis sibi reputatis innocentem reddere. quod si non fecerit. quinque annos a liminibus ecclesiae extraneus habeatur. sicut antiqui canones instituerunt.

Sepe contingit ut in monasterio furti appetrent. et qui haec committunt ignorant. Idcirco statuumus. ut quando ipsi frater talibus se expurgare debeant missa ab abbate celebretur. uel ab aliquo cui ipse abbas preceperit praesentibus fratribus.

de talib. se expurgare debeant missa ab abbate celebretur.
at ab aliquo cui ipse abbas preceperit presentib. fr̄ib. et sic
in ultima missa celebratione per expurgatione sua corpus
et sanguinem dñi nr̄i ih̄u xpi percipiant. Quate n̄ ita inde
innocentes se esse ostendant

IN CONCILIO AGATENSE CAP. XXX. VIII.

De homicidis et falsis testibus. scriptum est. Itaque censuramus
homicidas et falsos testes a communione ecclesiastica
submovendos nisi poenitentiae satisfactione crimina ad
missa diluerint

IN CONCILIO AGATENSE. CAP. LXII.

Scriptum est de his. qui servos suos extra iudicem necant.
si quis servum proprium sine conscientia iudicis occiderit
excommunicatione. vel poenitentia biennii. in extir
patione sanguinis emundabit. **I**N CONCILIO FLIBERTANO.
CAP. V.

Queda que per telum ancillam occiderit. ita ut intra tertium
diem animam cum cruciatu. effundat eo qd̄ incertum
sit voluntate an casu occiderit si voluntate. post. vii. annos

Das Polymdi aus Rab.
ad Heilbold.

Ag. 11. 12

Ag. 11. 15

sic casu. per quinq. annorum tempora acta legitima poe
nitentia ad communionem admitti placuit. Quod si in
fratempora constituta fuerit. infirma accipiat commu
nionem. **De his qui homicidium n̄. sponte commiser.**

IN CONCILIO NESABRIENSI. CAP. XXII.

Scriptum est de his qui non sponte. homicidium. commise
runt. De homicidis non sponte commissis prior quidem
diffiniciō post septennem poenitentiam perfectionem con
sequi precepit. secunda vero quinquenni tempore ex
plere. Quod autem quidam homicidium quod nup̄ in
seditione et prelio principum nostrorum perpetratum
est. Excusant quasi non ^{ne}cessesse sit pro hoc cui libet agere
poenitentiam. eo qd̄ iusta ^{ci} principum pactum sit. et di
iudicio. ita finitum. Scimus enim quod di iudicium
semper iustum. est. et nulla reprehensione dignum. de quo
etiam scriptum. est. Unde oportet eos considerare qui
hanc necem nefariam defendere cupiunt. Verum illos
coram oculis di quasi innoxios excusare possunt. Qui
propter avaritiam que omnium malorum radix est.

f. Ag. 11. 15.

Ag. 11. 15.

et idolorum seruici comparatur. atque propter fauorem do-
 minorum suorum temporalium aeternum dñm contemp-
 serunt. et mandata illius spernentes non casu. sed p̄ uolun-
 tatem homicidium p̄ fecerunt. Nam de his legimus. Qui
 homines non sponte. interfecerunt dñm p̄ legislatores
 urbes refugia deputasse ad quas confugiunt saluarentur.
 Ab ultores sanguinis p̄ximis sui. et non morerentur.
 Unde in deuteronomio scriptum est. haec erit lex ho-
 micide cui uita seruanda est. Qui percussit proximum
 suum nesciens. et heri et nudius tertius nullū contra eū
 habuisse hodium comprobatur. sed habuisse simpliciter
 cum eo in siluam ad ligna cedenda. et in succione ligno-
 rum securis fugerit de manu aut ferrum lapsu de ma-
 nubrio amicum eius percussit et occidit. hic ad unā
 urbium supra dictarum confugiat et uiuet. ne proximus
 eius cuius sanguis effusus ē. simul odoloris percuciat
 uinam eius. De eo uero qui p̄ industria aliquem occide-
 rit. in exodo ita preceptum ē. si quis de industria
 et p̄ insidias occiderit proximum ab altari meo euellat eum

uonatur. et in deuteronomio. si quis in quid odio habens
 proximum suum insidiatus fuerit uite eius et surgens percusse-
 rit illum. et mortuus fuerit. et fugerit ad unā de supra dic-
 tis urbibus. mittent seniores ciuitatis illius. et eripient
 eum. de loco refugii. et tradent eum in manus proximi eius.
 cuius sanguis effusus est. et moratur. nec misereberis eius.
 Si ergo eum quem dñs dignum morte esse iudicauerit
 non esse quis dicat.

Quomodo contrarius legi di non existat. qui hoc quod dñs
 precepit. cassum esse contendit. Videndum ergo illi ē.
 ne forte ipse in illorum numero sit. quibus p̄ prophetā dicitur.
 Ne uobis inquit quid dicitis malū bonū. et bonum malū
 ponentes lucem tenebras. et tenebras lucem. dicentes am-
 amarū dulce et dulce amarum. Tales ergo mortificant
 animas que non moriuntur. et uiuificant. que non uiuificant.
 Quisquis ergo malorum operum. condigna poenitentia que
 quam ueniam. a dō p̄cipere possiderit poenitens erit.
 et cum deceptus. alios decipere festinat. duplici noxa
 constringitur. hoc ē. p̄ prouersionis. et alienę deceptionis.

sed inter haec sciendū. quod magna distantia ē. Inter
Legitimum principem. et sediciosum tyrannum. In
ter eum qui subuertere nititur xp̄iane pacis tran
quillitatem. et illum qui x̄nus contra iniquitatem cer
ta defendere aequitatem de quo plurima sub lege
ueteri et sub testamento nouo fortium uirorum. inue
niuntur exempla. que possunt nos instruere. quid de
huiusmodi facto debeat uis sentire.

Aug. Di. 276

Quod autem interrogasti de his qui matrimonio iunc
ti sunt. et nubere possunt. si ille aliam ut illa aliam
ducere possit. non cum auctoritate. sed de quorum
dam statutis respondemus. In quibus scriptum ē. Vir
et mulier si se coniunxerint matrimonio. et postea
dixerit mulier de iure. quod non possit nubere cū
easipotest p̄bare. p̄ iustū iudicium qđ uerū sit accipiat ^{Aliū.}

De illis uero qui in quadragesima ante pascha carnem man
ducant uel iuramenta mactare. uel in scōrum reliqui
is faciunt. manifestum ē. qđ iniuste agunt. quia di
uini mandatis contrarij existunt. Unde et p̄ saluam

ds̄i prauorum ieiunium reprobans ostendit quale ieiu
nium elegerit. ita dicens. Ecce in die ieiunij ur̄i inuen
ietur uoluntas ur̄a. Et omnes debitorum respectis. Ecce
ad lites et contentiones ieiunatis. et p̄citiatis pugno impie.
Hinc et in euatione scōrum patrum scriptum ē. Quod
non oportet in quadragesima nuptias aut natalicia
celebrare. nec ieiunium soluere. totamq. quadragesimā
sine ueneratione transire. magisq. conueniat omnēq.
quadragesimam districto uenerari ieiunio non ē. em̄
dignum. ut qui ecclesiam scindit. et scōrum pa
trium traditiones spernit siue iudicia exeat sed p̄ hoc
poena se condignas saluat. Sacerdotis autem iudicio
temperanda ē. poena uindictę secundū modū poeni
tentis. Qui autem supra dictum. Qui ueraciter pe
nitet. et p̄ lacrimarum iudicia cordis sui contritio
nem manifestat. Leuiori disciplina tractandus ē.
qua cor contritum. et humiliatum ds̄i non spernit.
Et in quo cūq. die peccator conuersus penitentiam egerit.
et fecerit iudicium et iusticiam uia uiuet. et non morietur.

DE HIS QUI UXORES ATQ. VIROS DIMITTUNT UT SIC
MANEANT EX CONCILIO AFRICANO.

Ag II, 103

Placuit ut secundum euangelium et apostolicam disciplinam
neque dimissus ab uxore. neque dimissa a marito alteri
coniungantur. sed ita maneat aut sibi reconcilientur.
Quod si contempserint in ad penitentiam redigantur.
De secularibus ut sine iudicio episcopi culpabilis coniugis
non relinquunt ex concilio agatens. Hi uero seculares
qui conjugale consortium nulla culpa grauiori di-
mittunt. uel etiam dimiser. et nullas causas disci-
plinabiliter proponentes propterea sua matrimonia di-
mittunt. ut aliena aut illicita presumant. si ante
quam apud episcopum conuincantur causas dixerint
et prius uxores quam iudicio damnentur. Abiecerint
a communione ecclesie a seipso pro eo quod si de
coniugum macula uerint excludantur. Ex concilio
africanano. Qui interueniente repudio a iure matri-
monio copulari adulteros esse manifestatum est. quamuis
sociatum uideatur esse coniugium. sed quod legitur in euan-

Ag II, 179
(in iuris lib. Reban)
ad H. 16.

gelio. quod dimiserit uxorem suam. et aliam duxerit moe-
chat. et qui dimissam duxerit moechat. et ideo a com-
munionem fidelium abstinendos. **INCISIT EPISTOLA
BANII ARCHIEPI. AD HUNBERHTUM EP.**

Ag II, 207

Igitur de nuptiis quid licitum sit. uel illicitum dominus per legem
uel euangelium innotuit quia bono conjugali uti con-
cessit. atque omne incestum. et fornicationem omnino pro-
hibuit. Quomodo autem consanguinitas honoranda
sit. Liber leuiticus ostendit tibi. ita legitur. Locutus
est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel: et dices
ad eos. Ego dominus deus uester. Omnis homo ad proximum san-
guinis sui non accedat. ut reuelet turpitudinem eius et re-
sorem uxoris sue. in pellicatum illius non accipias nec
reuelabis turpitudinem eius. Cum enim dominus populum
suum de contaminationibus gentium uoluisset sepa-
ratum generali uocabulo ad proximitatem sangui-
nis prohibuit quemquam accedere. non reuelare tur-
pitudinem eius. Deinde ipsam generalitatem. ferme
in duodecim species sub diuisit quae ultra tertiam ut

quartam generationem non procedunt. Scimus enim quoniam
 lege cognationis uis obseruare constituit in euuangelio
 fedus coniugii non dissoluendum precepit. Ita sane. ut si
 quis dimitteret uxorem excepta causa fornicationis fa-
 ceret eam mechari. Et quod uisam deduceret. mecha-
 retur. Sic et ap[osto]l[us] eandem rationem sequens inepta uis sit
 mulierem a uiro non discedere. Quod si discederet.
 manere in nuptiam aut uiro suo reconciliari. Si enim
 ubi conq[ue] aliquod proximitatis. uel consanguinita-
 tis licet longinq[ue] inter coniugatos inueniri potest.
 Statim matrimonium dissoluitur. Vereor q[ui]d adul-
 terium et fornicationis scelus multiplicetur. Qua-
 cum coniugato adolecentia uel iuueni societas con-
 paris sue denegat. Nec aliquid ei solacii impendit.
 unde continentiam seruare possit libidine inflan-
 matus p[er] diaboli insagationem multiplici fornicationem
 forsitan polluitur. Nos sic in precipium mor-
 tis aeternae anima demergit. Unde ap[osto]l[us] huiusce
 modi uicium amputare uolens scripsit dicens.

Bonum. ē. mulierem non tangere propter fornicatio-
 nem autem unusquisq[ue] suam uxorem habeat. et una
 queq[ue] suum uirum habeat. Uxori uir debitum reddat.
 Similiter autem. et uxor uiro. Et paulo post. Nolite
 fraudare in inuicem. nisi forte ex consensu ad tempus
 ut uacatis orationi. et iterum reuertimini in id ipsum.
 Nec temptet uos satanas propter incontinentiam uirum.
 His ergo omnib[us] consideratis bonum mihi uidetur.
 ut legis diuinae constitutio inuiolata seruetur. et
 scandalum quantum ad homines pertinet. pro facultate
 uirum declinetur. Vbi autem sine maiori detrim-
 to scandalum iam deitari. non potest melius est ut
 minus scandalum tolletur. quam maximum propt[er]
 inuicem non efficiatur. Igitur quia me apparuit
 ate uoluit quid sentire debere tibi rescribi propter
 infirmitatem. in statu temporis reor hoc q[ui]d theodo-
 rus archi ep[iscop]i. inter gregorium et isidorum medius
 incedens. in suis capitulis diffinuit magis sequendum
 ut postquam generationem iam latum conubium

fiat quia lex diuina hoc contradicit. Nec etiam sanctorum patrum
dicta hoc prohibent. Si autem et in quinta ab in se uis copula
fuerit pacta melius mihi uideatur. ut cum penitentie
humiliatione si se uxoratus continere non uult
Deo satisfaciat et tamen ei predicetur. quam bonum
sit ut ab huiusmodi copula semetipsum abstinere
si forte de illa dispenitentiam in se ipso ad diaboli
laqueis. Gratumque sue continentie spontanea uolun-
taria oblationem postmodum offerat deo. et sic in fal-
lor cantelaerit iudicio atque iusticia seruatus in affecto.

DE FALSITATE. UEL MALE DICIT.

Qui falsum testimonium contra hominem dixerit iuxta
modum culpe quod contra fratrem dixerit. peniteat.
In decretis innocenti papae ita legitur cap. xxiii.

Questum est etiam super his qui post baptismum in ministeria
ueri. et aut tormenta sola exerceant. aut etiam capi-
talē protulerint sententiam. De his nihil legitur a maioribus
definitum in ministerant enim ad deo potestates has fuisse
necessarias et propter uindictam noxiorum gladium fuisse premissam.

verbi ministerium esse. dictum in huiusmodi uindictam. Quae admodum
igitur reprehenderent factum quod auctore domino uiderent
esse excessum. De his ergo ita ut actenus seruatum est. sic
habemus ne aut disciplinam euertere aut contra aucto-
ritatem domini uenire uideamur. Ipsi autem in ratione reddenda
gesta sua omnia seruabunt. Item in eiusdem decreti cap. xxxv.
quod qui preces et crimina dicant habeantur immunes.
Illud etiam si scitari uoluerit. an preces dictantibus
liberum concedatur. Uti quod post baptismi regenera-
tionem a principibus poscere mortem alicuius et sanguinem
deretatu quam rem principes numquam sine cognitione
concedunt. sed ad iudices commissa ipsa et crimina
semper remittunt. ut causa cognita uindicerentur. que
cum questionibus fuerint delegata. aut absolutio aut
dampnatio pro negotii qualitate profertur. et dum legum
in impios exercetur auctoritas. erit dictator in manus.
De populi autem necessario commissu quomodo in ultimum
solent propter idem propter quibusdam episcopis de macedonia ad
interrogata respondens. ita scribit dicens.

Preuidet ergo dilectio ur̄a actenus talia transisse.
 et aduertere q̄d utiq. ut dicitis necessitas imperauit.
 In pace etiam eccl̄as constitutas non posse p̄sumere.
 sed ut sepe accidit quotiens aut apopulis aut aturba
 peccatur. quia in omnes p̄pter multitudinē non
 potest uindicari. in ultum solere transire. priora
 ergo dimittenda dico dī iudicio derelin̄ quo maxima
 sollicitudine p̄cauendū. n̄ enī hic ut mihi uidetur
 iste doctor ap̄ticus dicit. non necessariā eē populo
 p̄ male cōmissis agere penitentiā. sed quia in omnes
 p̄pter multitudinē n̄ potest uindicari priora di
 mittenda dī iudicio derelin̄ quo maxima sollicitu
 dine p̄cauendum nesciant

Melior est enī hospitalitas inoleribus cū gratia.
 quam uictulorum pinguium preparatio cū discordia.
 In duob. contristatum est cor meū. et inter uo. ita
 eundiam mihi aduenit. Vir bellosus. deficient
 p̄pter inopiam. et uir sensatus. contemptus.
 Et qui transgreditur iustitiam ad peccatū. et sperauit
 eū. ad romphēā;

INCIPIT PLEFNCIO DE PENITENTIS UTILITATE

QUAMUIS ORIGINALIA IN BAPTISMATIS MUNERE
 gratia mediatoris cuncta abolēri ueraciter credantur
 peccata. Quia sufficit illa sola spiritalis regeneratio. at
 tamen cum uentum fuerit ad aetatem que preceptum iam
 capit et subdi potest legis imperio. Suscipiendum est bellū
 contra uitia et gerendum acriter ne iterum reducat ad
 damnabilia peccata. Saucissimi autem sunt tunc seiici
 tatis. ut ab ip̄s ameunte adolefcentia nulla damnabilia
 peccata committant uel in flagitiis. uel in facinoribus.
 uel in homicidiis. uel in nefariis. cuiusquam impietatis
 errore. Sed magna sp̄s largitate necessarium ē. obpri
 mere. quicquid in eis potest aut potuit. carnalis delect
 tatio dominari. Tunc itaq. uicta uita deputanda sunt
 cum dī amore uincuntur. Quē nisi d̄s ip̄s non donat
 nec aliter nisi p̄ mediatorem dī et hominū iūm xpm
 qui factus est nr̄e particeps mortalitatis ut nos parti
 cipes faceret diuinitatis sue ueruntamen in graui iugo
 quod positum est sup̄ filios adam a die exitus de uentre

- I** Vt penitentie tempora iuxta qualitatem peccati decernantur
- II** Quod nullis sit ultima poenitentia deneganda
- III** De his qui in necessitate mortis unguente penitentiam simul et uati cum petunt. et de his qui obmutescunt antequam a deo sacerdos daturus penitentiam
- III** De his qui penitentiam agere differunt
- V** Quod oporteat eum qui ab illicitis ueniam poscit etiam a multis licitis abstinere (conueniat)
- VI** Quod penitenti nulla lucra negotiationis exercere (cedere)
- VII** Quod ad maliciam seculari propter penitentiam non debeant
- VIII** De his qui penitentiam minime seruauerunt
- VIII** De remedio penitentiae. et quod absolutio penitentium per manuum impositionem episcoporum supplicationibus fiat
- X** De his qui communionem tempore mortis exposcunt. aut si desperatis et consecutis communionem iterum. cum ualuerint

- XI** De poenitentibus. ut a presbiteris non reconcilientur. nisi precipiente episcopo.
  - XII** De eadem re.
  - XIII** De tempore remissionis penitentiae
  - XIII** De communiione priuatis. et de defunctis.
  - XV** De quibus diuersis errantibus penitentiam feruentius exegerunt (et ungue)
  - XVI** De epistola sancti iacobi apostoli in qua pro infirmis orare precipitur
- EXPLICIT CAPITULUM INCIPIT LIBER DE ORDINE PENITENTIS.**

I Penitentibus secundum differentiam peccatorum episcopi arbitrium penitentie tempora decernant sacerdotes penitentiam imploranti absque persone acceptione penitentie leges iniungat

II Vt ergo ad deum conuersio multo assiduo positiorum mente potius est estimanda quam tempore propheta hoc taliter asserente Cum conuersus ingemueris. tunc saluus eris Cum ergo dominus sit cordis inspector. quo uis tempore non est deneganda penitentia postulanti. cum illi se obliget iudici. cui occulta omnia nouerit reuelari

De his qui necesse
sunt mori
urgente penite
simul et uaticu
petunt. et de his
qui obmutescunt
antequam sacerdos
q penitentiam datur
e ad eos accedat

Excepta pp Leon ad theodoru epm
Itergo talium necessitati auxiliandum est ut nec actio
illis penitentiae nec communionis gratia denegetur
Si eam etiam amisso uocis officio. p indignam integri
sensus querere. et probentur qd sita aliqua egritudine
fuerint ad grauati ut qd paulo ante poscebant et sub pre
sentia significare non ualebant testimonia eius fidelium
circumstantium prodesse debebunt. simul tamen et
penitentiae et reconciliationis beneficium conse
quuntur *De his q penitentiam agere differunt. In decr pape
Leon cap*

III. **D**issimulatio haec potest non de contemptu effere
medi sed de metu grauius delinquendi. unde pe
nitentia que dilata est. cum studiosus petita fuerit
non negetur. ut quomodo ad indulgentiae medici
nam anime uulnerata pueniat. *In decr Leon pape cap. xxii*

Scripta e qd
oportet
cu qd illicitis
uenit poscit
etiam amul
licitas abstineri

Aliud quidem est debita iusta reposcere aliud ppriam
fectionis amore contemneri. sed in licitorum ueniam
postulantem. Oportet etiam a licita abstineri dicen
te apto. omnia licent. sed non omnia expediunt. unde
si penitentes habent causam quam neglegere forte

non debeant. melius expetit qui se ecclesiasticum quam
forensis est iudicium. *p. lre in eisdem decr. cap. xxiii. Scriptum e. qd penitenti*

I. **Q**ualitas negotiorum aut excusat. aut arguit quia
est honestus questus et turpis. Verum tamen peni
tentium illius dispendia pati quam periculis nego
tiationis adstringi quia difficile est inter mentis uen
dentisq. commercium non interuenire peccatum. *lre in eisdem decree
cap. xxiiii. qd ad*

II. **C**ontrarium est omnino ecclesiasticae regulis. Post
penitentiae actionem. Redire ad militiam secu
larem. Cum aptus dicat. Nemo militans do ymplicat
se negotiis secularibus. Unde non est liberalis quis
diaboli qui se militiam mundana noluerit ymplicare. *cap. v*

III. **H**uero qui acta penitentiae tamquam canes acsues
aduomitibus prisanos ad uolutabra redeuntes. et mi
litiae cingulum et lubricas uoluptates et noua
coniugia et inhibitos denuo appeti uere concu
bitus quorum professam in continentiam generati.
propt absolutionem filii prodiderunt de quibus
quia iam suffugium non habent penitenti. id duxi

*ex decr. pp. sime
de his qd minimum
penitentiam
seruaauerunt
Reg. 1. 1. 1.*

mus decernendum ut sola intra ecclesiam fidelibus oratione iungantur. sacre mysteriorum celebrati quamuis nominentur intersint a dominice h'm se conuiuio segregentur. ut hac saltem distinctione correpti. et ipsi in se sua errata castigent. et alius exemplum tribuant quatenus ab obscenis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen quam carnali fragilitate ceciderunt. uaticomunere cum ad dnm ceperint proficisci. Per communis gratiam uolumus subuenire. Quam formam et circa mulieres que se p't penitentiam talibus pollutionibus deuinxerit seruandam esse

In decr. pp. Leonis VIII. 109
His autem qui in tempore necessitatis et in periculis uiguentis instantia presidium penitentiae. Et mox reconciliationis implorant nec satisfactio interdicenda est. nec reconciliatio deneganda. Quia misericordia di nec mensuras possumus ponere. nec tempore definire. Apud quam nullus patitur uenire moras conuersio. Dicente di spu p prophetam Cum con

*tem
 p manu
 imposi
 tionem
 eporu
 supplic
 nonib.
 fiat*

uersus ingemueris tunc saluueris. et alibi. Dicini quitates tuas prior ut iustificeris. item. Quia apud dnm misericordia e. et copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaq. di donis. non debemus ee. difficiles. nec se accusantium gemitus lacrimatusq. neglegere. cum ipsam penitendi affectionem exdicendam in inspiratione contemtam. Dicente ap'to. ne forte det illis ds penitentiam. ut resi piscant ad abolila queis a quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. De his q. comunionem. t'p'i moras exposcunt. ex nicen

conci. cap. xii.
Que his qui ad exitum ueniunt etiam nunc lex antiqua regularisq. seruabitur. ita ut si quis segreditur e corpore. ultimo et necessaria uaticomunime priuetur quos it desperatus et consecutus communionem. oblationisq. particeps factus iterum conualuerit. sit inter eos qui communionem orationis tantum modo consequuntur generaliter homni cuiuslibet. in exitu posito et poscenta sibi communionis gratiam tribui. ep's

109

Ex conc. aff. inprobabiliter ex oblatione dabit debet. De penitentibus;
cano. cap. x.

XI. **V**t penitentibus secundum differentiam peccatorum. episcopi arbitrio penitente tempora decernantur. et ut presbiter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem nisi absentia episcopi necessitate cogente cuiuscumque huiusmodi penitentis publicum et uulgatissimum crimen est quod uniuersa ecclesia commouerit ante basidam manus ei imponatur. *Ex conc. cartag. cap. vii.*

de his qui in periculo possunt conciliantur

Aurelius episcopus dixit. Siquisquam in periculo fuerit confitutus. Et se reconciliari diuinis altaribus petierit. si episcopus absens fuerit. debet utique presbiter consulere episcopum. et sic periclitantem eius precepta reconciliare quam rem debemus salubri consilio roborare. *ut de penit.*

ex decretis pp. innoc. xiii. cap. vii.

Openitentibus huius qui siue ex grauioribus commissis siue ex leuioribus penitentiam gerunt. si nulla interueniat egritudo. uel ante pascha eis remittendum. Romane ecclesie consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere et fumanda delictorum sacerdotis est iudicare. ut attendat ad confessionem

penitentis. et ad fletus atque lacrimas corrigentis. actum iubere dimitti. cum uiderit congruam satisfactionem. Sane si quis egritudinem inciderit atque usque ad desperationem deuenierit. si est ante tempus pasche relaxandum ne de seculo absque communiione discedat. De communiione priuatis et ita defunctis. *excepta p. p. el con. cap. xx.*

XIII. **H**orum causa diuicio reseruanda est. in cuius manus fuit utalium opus usque ad communiionis remedium differatur. Nos autem quibus uiuentibus non communicauimus mortuis communicare non possumus. *Ex conc. laodic. cap. ii. de his qui diuersis ferant penitentiis.*

Quibus quid diuersis facinoribus peccauerunt. et se uerentes. in oratione confessionis. et penitentie conuersionem a nalis omnibus habuere perfecta pro qualitate delicta talibus penitentie tempus impensum. propter clementiam. et bonitatem dei communiio concedatur. *Decepta s. iacobi apti. In qua p. in firmis orare precipitur.*

XVI. **I**acobus ap. scripsit infirmatur quis in uobis inducat et unguere oleo in nomine d. n. i. *Innocentii pp. cap. viii.*

et oratio fidei saluabit infirmum. et suscitauit eum dominus
 et in peccatis fuerit remittentur ei. Quod non est dubi-
 um fidelibus egrotantibus accipi uel intellegi debere.
 qui sicut oleo pingui possunt. quod ab episcopo confectum non
 solum autem sacerdotibus. sed omnibus uis christiani
 in sua aut suorum necessitate unguendus. Nam id
 circo presbiteris dictum est quia episcopi occupationibus aliis
 impediti ad omnes languidos ire non possunt. ceterum
 si episcopus propter est. aut dignum ducit a se uisitandus et bene-
 dicere et tangere chrismate sine cunctatione potest
 chrisma conficere. Nam penitentibus. istud fundi non
 potest quia genus est. sacramenta nam quibus. reliqua sa-
 cramenta negantur quomodo unum genus putatur
 esse concedi. **EXPLICIT LIBER PRIMVS INCIPI-
 T LIB DE IUDICIO PENITENTIUM LAICORVM.**
Sane quia uore inuidie et de ira. nec non et de uari-
 tia oriuntur homicidie. recte ut arbitror censemus
 de ipsa uitio primum qualiter sacerdotali iudicio cano-
 nice penitus sit corrigendus ostendere. Ac deinde secundum

ordinem uitiorum. ita remedium subsequatur. quo fa-
 cilis unde cumque penitens purgare uoluerit. sine di-
 latione in singulis capitulis inueniatur.

- I. De homicidis sponte commissis.
- II. De his qui non sponte homicidium commiserunt.
- III. De his qui partus suos ex fornicatione diuersis modis interimunt.
- IIII. De his qui seruos suos extra iudicem necant.
- V. Si domina perzelum ancillam occiderit.
- VI. De his qui sibi quacumque negligentiam mortem inferunt. Et de his qui
 pro suis sceleribus puniuntur.
- VII. De his qui fornicantur in rationabilitate. id est. qui miscentur pe-
 coribus aut cum masculis polluuntur.
- VIII. De his qui in pecudes. uel in masculos aut in impolluta sunt
 aut a tenus hoc uitio tabescunt. (bant)
- IX. De his qui adulteras habent uxores. uel ipsi adulteri compro-
- XI. De his qui uxores autque uiros dimittunt ut sic maneant.
- XII. Quod hi qui intercedente repudio diuortium protulerunt. aliusque
 se uinexerunt nuptis adulteri esse monstrantur.

- Xii Qui uxore[m] habet et simul concubinam.
- Xiii Sic uis uxor adulteriū fecit aut uir in alienā intruerit
- Xv De his qui duob. fr̄ibus nupserint uel qui duas sorores acceperint uxores
- Xvi Qd non liceat altari uis sponsam ad matrimoniu iuras q̄ri
- Xvii De raptoribus.
- Xviii De his qui rapiunt puellas.
- Xxiii De his qui sponsas puellis et ab eis corruptas
- Xx De uirginib. uelatis si de uauerint
- Xxi De uirginibus non uelatis si de uauerint
- Xxii De his qui proximos se copulant. ut a communione xp̄i separent

GREGORIVS DE INCESTIS

- Xxiii De mulat̄ nuptiis. et de absentia uiri ac femine
- Xxiiii De his qui diuinationes expectunt
- Xxv Qd non liceat xp̄ianis obseruationes diuersas attendere
- Xxvi De auguris De periurio De furto
- Xxvii De falsis testibus
- Xxviii De discordantibus
- Xxix De his qui phodiu[m] ad pacem non uertuntur

- Xx De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant
- Xxi Qd iuram laici xp̄iani exigere non debent

EXPLICIT LIBRVS DE EXCOMMVNICATIONE / Ex conē ancyr̄ cap. xxi. qui uolunt

- i. Qui uoluntarie homicidium fecerint penitentie quide[m] tunc homicid fecerint iugiter se submittant. p̄fectionem uero circa uite exitum consequantur. De his qui homicidiū n̄ sponte commiserint
- ii. De homicidis non sponte commissis. Prior quidem definitio post septem^{tem} penitentiā p̄fectionem consequi precepit. In eodē conē cap. xxii. secunda uero quinquenniu[m] tempus explere. De his qui part̄ suos ex formid.
- iii. De mulieribus qui partus suos necant uel que agunt secum diuersis mod̄ intermunt utero conceptus excutiant antiqua quidem definitio usq. ad extremum uite eas ab eccl̄a renouet. humanus autem nunc definimus ut eis de con. annorum tempus secundum prefixos gradus penitentiam largiamur. De his qui seruos suos extra iudicē necunt. Ex con. cap. xxxv.
- iiii. Siquis seruum p̄prium sine conscientia iudicis occiderit excommunicationem uel penitentiam biennu[m] reatum sanguinis emundabit. Si dominus p̄ zelū ancillā occidit. In libritano. cap. v.
- v. Siquis femina furore zeli accensa flagellus uerberauerit ancillam suam ita ut infra diem tertium anima cruciatus

effundat. et qd incertum sit uoluntate an casu occiderit si uoluntate post septem annos. Si casu p quinquennij temporata ac legitima penitentia a communione placuit abstinere. qd si infra tempora constituta fuerit infirmata: accipiat communionem. *Ex con. bracaren. cap. vi*

De his qui sibi quacuq; negligentia morte inferunt & de his qui pro suis sceleribus puniuntur

Placuit. ut hi qui sibi ipsis aut pro ferrum aut pro uenenum aut pro precipitium uel quolibet modo uelente inferant mortem nulli uel in oblatione commemoratio fiat neq; cum psallimus ad sepulchram eorum cadauero deducantur. multa etiam sibi pignoratitiam hoc usurpatum. Similit

De his qui fornicant in rationabiliter id est qui miscent pecoribus aut cum male polluunt. Ex con. ancyrano. cap. xv

De his qui in rationabiliter uersati sunt siue uersantur quotquot ante uicesimum annum tale crimen commiserint quindecim annis exactis in penitentia a communione mereantur orationum. deinde quinquennio in hac communione durantes. tunc demum oblationis sacramenta contingant discutiantur autem. et uita eorum quales tempore penitudinis extiterint etiam misericordiam consequantur qd si in explebiliter hisere criminibus

adigendam penitentiam prolixius tempus insumant quot quot autem pacta uiginti annorum. etate uxores habens hoc peccato prolapsi sunt. uiginti quinq; annis penitudinem gerentes in communionem suscipiatur orationum in quinquennio pdurantes. tunc demum oblationis sacramenta percipiant. Qd si et uxores habentes et transcendentes quinquagesimum annum etatis ita deliquerint. ad exitum uite communionis gratiam consequantur. *Viii. De his qui in peccatis immasculati aut oli polluti sunt aut hacten hoc uitio tabescunt. Ex con. ancyrano. cap. xvi*

Eos qui in rationabiliter uixerunt. et de prauius criminibus alios polluerunt. precepit se a sinod. in te eos orare qui se periclitantur in mundo. *De his qui adulteras habent uxores et si ipsi adulteros complant. Ex con. ancyrano. cap. xviii*

Sic uis uxor adulterata fuerit. uel si ipse adulterium commiserint septem annorum penitentia oportet eum pfectionem consequi secd pristanos gradus. *De his qui uxores aut que uiros dimittunt ut sic maneant. Ex con. africano. cap. lxxviii*

Placuit ut secd euangelicam et apostolicam disciplinam neq; dimissus ab uxore. neq; dimissa a marito. alteri coniungantur. sed ita maneant aut sibi met reconcilientur. qd si contemserint. ad penitentiam redigantur. *Qd hi qui incedente repudio diuortii pruler ab usq; se uenerunt nuptus iudicium commiserunt. Indecret. pape inno. cap. xxvi*

Qui uero uel uxore uiuente quamuis dissociatum uideatur. *Indecret. pape inno. cap. xxvi*

et coniugium ad aliam copulam festinauerunt. neque possunt
adulteri non uideri. ita tantum ut etiam he persone quibus
ales coniuncti sunt. actum ipsi adulterium commissis se
uideatur. sed quod legimus in euangto. Qui dimiserit uxorem
suam et duxerit aliam. mechatur. Similiter et quidi
missam duxerit mechatur. Et deo omnia a communione
fidelium abstinentos. De parentibus autem aut proprio
quis eorum ^{nihil} tale statui potest. nisi incertares in liciti con
sortij fuisse deegantur. Qui uxorem habet simul et concubinam

Ex con. toletano
cap. lxxxii

Xii. **O**eo qui uxorem habet si concubinam habuerit. non
communicet. ceterum his qui non habet uxorem et pro
uxore concubinam habet a communione non repella
tur tantum aut unius mulieris. aut uxoris. aut concu
bine. ut ei placuerit sit coniunctione contentus. alias
uero uiuens habitatur donec desinata uita ad peniten
tiam reuertatur. Ex con. brauensi.

Xiii. **S**icuius uxor adulterium fecerit. aut uir in alienam

De his q. duob.
fr. nupserint
et adu. fr. nupserint
u. x. res accepert

uiruerit septem annos penitentiam agat. Ex con. neo ces.
cap. ii.

Mulier si duob. fr. nupserit habitatur usq. ad mortem

Veruntamen in exitum propter misericordiam si pro
miserit quod facta in colomis huius coniunctionis uin
da dissoluat fructum penitentiae consequatur quod si
defecerit. mulier autem in talibus nuptiis difficilis erit
penitentia in uita permanenti. *Quod non licet alterius sponsam ad matrimonium uera*

Xv. **D**e coniugali autem copulatione requisiti si despon
sata mulier uel alter in matrimonium possit accipere. *Ex con. ad himeria
Lancomis epim
cap. iiii*
hoc nefarie modis omnibus inhibemus. quia illa benedictio
quam nuptiae secunda inponit. a putiditate cuiusdam sacrilegij
infaret si uia transgressione uiolentur. De raptoribus. *Ex con. pape symma*

Xvi. **R**aptores igitur uiduarum. uel uirginum ob inmanitatem
tanta facinoris detestamur illos uehementius persequendo
qui sacras uirgines uel uolentes. uel inuitos matrimonio
suo suo ciuiter temptauerint quos pro tam nefandis simi cri
minis atrocitate a communione suspendi precipimus. *De his q. rapiunt puell*

Xviii. **C**os qui rapiunt. mulieres sub nomine simul habitandi
cooperantes. aut conibentes raptoribus decreuit scasino
dus. ut si quidem clerici sunt decidant gradu proprio
si uero luciani thematizentur. *Ex con. calcedonensi
cap. xxxvii*

De desponsatis puellis et ab aliis corruptis. Ex conc. ancyr. cap. x.

Desponsatas puellas. et post ab aliis corruptas. placuit ut eis reddi quibus viue fuerant desponsate. etiam si eis a raptoribus

De uirginibus
uelatis
si de uia
uerint

uis in lata constiterit. **EX DECRETIS PAPE INNOCENTII tit. xiii.**

Item que xpo spiritaliter nubunt. et a sacerdote uelantur. si

postea uel publice nupserint uel se elanculo corruerint.

non eas admittandas esse ad agendam penitentiam. nisi eum

se iunxerat de mundo recesserit. si enim de hominibus haec

ratio custoditur. ut quocumque uiuente uiro alteri nupserit

habeatur adultera nec agende penitentie licentia con-

cedatur. nisi unus ex eis fuerit defunctus. quanto magis

de illa tenenda est. que antese in mortalis ponsse coniu-

xerat. et postea ad humanas nuptias transmigrant. **Itē eiusdē**

Itē eiusdē. cap. xx

De uirginibus
uelatis
si de uia
uerint

Hae uero que nec dum sacra uelamine recte tamen in pro-

sito uirginali semper simulauerunt permanere licet uelate

non fuerint. si forte nupserint his agenda aliquando tem-

porē. quia sponsio eius adno tenebatur. **Itē eiusdē**

De his q̄ proximis
se copulant
ut a comu-
nionē xpi
separentur
Ex conc. toletano

Nam et haec salubriter precauenda sancimus ne quis fidelium

ppinquum sanguinis sui usquequo ad finitatis liniamen-

ta generis successione cognoscat in matrimonio sibi desiderat

copulari quō scriptum est. omnis homo ad proximum

sanguinis sui non accedat. ut reueletur p̄tudinem eius

et iterum. anima quiescerit quippe iam exilis. peribit

de medio populis ut sane quibus. conuincio inlicita inter-

dictur habebunt in eundi melioris coniugii libertatem.

Siquis monachum quam di ancillam appellat in con-

uugio duxerit anathema sit. **Gregorius deinceps**

Siquis com matrem spiritali duxerit in coniugio.

Siquis fr̄is uxorem duxerit in coniugio anathema sit.

Siquis neptam duxerit in coniugio anathema sit.

Siquis noueram aut nurum suam duxerit in coniu-

gio anathema sit.

Siquis de propria cognatione uel quam cognatus

habuit duxerit in coniugio anathema sit.

Siquis uiduam fr̄is fuerit in uxore uel consentientes

ei anathema sit.

Siquis uirginem nisi desponsata fuerit furatus fuerit

in uxorem uel consentientibus ei anathema sit.

Siquis ariolos. auruspices. uel incantatores obseruauerit

Ex con. neocesar. aut philacteria usus fuerit anathematis. De mulieribus

cap. iii. xxii **Q**uis qui in plurimas nuptias incidit et tempus finitum manifestum est. et conuersatio eorum et fidelitas ad breuiat qui in matrimonio sunt tribus noctibus ac diebus abstineat se a coniunctione antequam communicent uir abstineat se a uxore sua quadraginta diebus ante pascha usque in octabas pasche in deit apostolus ut uacetis orationi. mulier tres menses debet abstinerere a uero suo quando cepit ante partum et post tempus purgationis hoc est. xl. diebus. et xl. noctibus

De his qui diuinationes expetunt

Ex con. ancyr. cap. xxiii

Qui diuinationes expetunt aut moro gentilium subsequuntur aut domus suas huiusmodi homines introducunt exquirendi aliquid arte maleficia expiandi causam sub regula quinquaginta iaccant secundum gradus penitentiae diffinitos. *Quoniam licet christianis observationes diuersas*

Ex con. braccarense

Quoniam licet christianis observationes gentilium obseruare uel colere elementa aut lune aut stellarum cursum aut inanem signorum fallantiam pro domo faciendam uel

segetes. uel arborum plantandas. uel coniugias socianda scriptum est. enim omnia quaecumque facta in uerbo aut in opere in nomine domini ihesu christi facite gratias agentes deo. Non licet in collectiones herbarum que medicinales sunt aliquas obseruationes. uel incantationes ad tendere nisi tantum cum simbolo diuino et oratione dominica ut deus et dominus honoretur et calatur. Non liceat mulieres christianas uanitatem in suis lanificis obseruare sed dominum uocent adiutorem qui eis sapientiam texendi donauit. *De auguris in eodem con.*

xxv. Augurus uel incantationibus seruientem a conuentu ecclesie separandum quicumque uero sciens piurum petrauerit annos. vii. se penitentie subdat et ita deinceps ad communionem reuertatur. *De furto*

xxvi. Qui uero cupiditate captus furtum fecerit. quod abstulit reddat. et annos quinq. penitentiam agat. *De falsis testib;*

xxvii. Falsos testes a communionem ecclesiasticam submouendos. nisi penitentis satisfactione crimina admissa diluerint. *De discordantib;*

xxviii. Oblationes dissidentium fratri neque in sacratio. neque in gaza

Ex con. cartag.

Ex con. agathense philatio recipiantur. De his q̄ postu. ad pacē n̄ reuertunt̄

xxviii **P**lacuit enim ut sicut plerumq̄ fit ut qui cum q̄dio. aut longinqua interselite discesserunt. et ad pacem reuocare. diuturna intentione nequiuerint. de ecclesie ceterius

issima excommunicatione pellantur. De his q̄ sacramto se

Qui sacramto se obligauerint ut litigans in quolibet ^{obligant} ^{ne ad pacē} ^{redeant}

Ex con. helordense ad pacem nullomodo redeat p̄p̄urio uno anno de ca. munione corporis et sanguinis dñi segregetur reatum suum elemosinis et fletibus quantis potuerit ieiunus absoluit. ad caritatem uero que operit multitudinem peccatorum celeriter uenire festinet. *Q̄d usura laici xpiani exigunt*

Ex epla xxii leon pape **N**ec quoq̄ pretereundum duximus quosdam lucratur̄ n̄ debeat̄ pis cupiditate captos usurariam exercere pecuniam et fenore uelle ditescere q̄d non dicam in eos qui sunt in clericali officio constitutos. sed et in laicos cadere xpianā seduci cupiunt condolemus. q̄d iudicari acius in eos qui fuerint computandi decernimus ut omnes peccandi oportunitas adimatur.

xxii **H**unc usq̄ de criminibus laicorum. quem admodum

in canonibus continentur collectum est. nunc uero

ad iudicia clericorum est transeundum. **INCIPIT**

REGULÆ DE MINISTRIS ECCLE. SI DEVERINT

CANONICE PLATE. ATQ; CAPITULA LIBRI TERTII.

i. **D**e presbiteris qui uxores acceperunt uel fornicati sunt.

ii. **D**e diaconibus similiter.

iii. **D**e his qui ad presbiterium promouentur. et ante ordinati onem peccatorū sibi sunt consci.

iiii. **D**e fornicatione in canone aptorum et ceteris rebus.

v. **D**e diuersis ordinibus ab uxoribus abstinentis.

vi. **Q**uod sacerdos et leuite cum mulieribus coire non debeant. **S**cincontinentia sacerdotum uel leuitarū.

vii. **D**e sub introductibus mulieribus.

viii. **D**e clericis usuras accipientibus.

ix. **V**t nullus p̄br et diaconus conductor existat. et ut clericis abstineat se ab usuris.

x. **V**t clerici uel continentes ad uirgines uel uiduas non accedant.

xi. **D**e clericis uel monachis non manentibus imposito.

xii. **D**e monachis uel uirginibus propositum non seruantibus.

XII. Nec ad sacrum mulieres introeant. De eadem re. Gregorius
Quod nullis sacerdoti canones liceat ignorare et responsio

XIII. De pollutionibus sacerdotum interrogatio Augustini
et responsio Gregorius. **EXPLICIT CAPITULA**

Ex conc
neocesi
mensi. cap. c.

PRESBITER SI UXOREM ACCESERIT AB ORDINE
deponatur. Si vero fornicatus fuerit aut adulte
rium petrauerit amplius pelli debet et ad peniten
tiam redigi. De diaconibus similiter. In eodem conc

II. Simili modo etiam diaconus si eodem peccato subcu
buerit. ab ordine ministerus subtrahatur

De his qd ad presbi
teru pmo
uentur. et
ante ordinatione
peccatoru sibi sunt
confessi

III. Presbiter si preoccupied corporali peccato. et con
fessus fuerit de se qd ante ordinatione deliquerit. ob
lata non consecret. manens in reliquis officis ppter stu
dium bonum. Qd si de se ipse non fuerit confessus. et
argui manifeste nequuerit. potestate sui iudicio
relinquatur. De canone ap. torum

In canone ap. toru
spiritu. xx. iiii

III. Presbiter aut diaconus qui in fornicatione aut puurio
aut furto. aut homicidio captus est deponatur. non
tamen communione priuetur. Dicit enim scriptura

Epim pbrm aut diaconu pcutiente. fideles delinquentes.
aut in fideles inique agentes. et p huiusmodi uolente timeri.
de ciaboficiosu precipim? q nusqua hoc dñs docuit. E contrario
u. ipse cu pcuteret. n̄ repcutiebat. cu pateretur. n̄ cominabat.

Ex conc
circu
cap. iiii
non iudicabit dñs bis in idipsum. De uersis ordinibus ab uxoribus.

Sacerdotes dñi et diaconi. uel qui sacramento contrectant
pudicitie custodes ab uxoribus se abstineant

VI. Preterea qd dignum et pudicu. et honestum est tenere
peccata omnimodo debet. ut sacerdotes et leuiti cum
mulieribus non noceant. quia ministerii cotidiani
necessitatibus occupantur. Scriptum. e. enim. Sei esto
te quo ego sessum dñs dñs noster. De incontinentia sacerdotu et leuitaru

VII. De presbiteris et diaconibus diuinarum Legum. e. di
sciplina ut incontinentes in officis talibus positi.
omni honore ecclesiastico priuarentur. nec admittan
tur ad tale ministerium qd sola continentia oportet
impleri. De subintroductis mulieribus. Ex conc. niceno. cap. iiii.

Innocenti pape
cap. xxi

VIII. Interdicit p omnia magna synodus. non ep̄o. non pbro.
non diacono. nec alicui omnino qui in clero est subin
troductam habere mulierem. De clericis uisuris accipientibus. In eodem conc
cap. xvii

IX. Quomulti sub regula constituti. auaritiam. et turpi
lura sectantur. oblitq. diuine scripture dicentis.
qui pecuniam suam non dedit ad usuram mutuum

dantes. centesimos exigunt. iuste censuit sc̄a magna syno-
dus. ut si quis inuentus fuerit post hanc diffinitionem usu-
ras accipiens. aut ex inuentione aliqua uel quolibet mo-
do negotium transiens. aut hemiola id est de se culpa exi-
gens uel aliqd tale prorsus excogitans turpilucrigra-
tia. deiciatur a clero et alienus existat a regula. x

Ut nullus pbr
& diaconductor
existat. et de re
abstineant se
ab usuris
In cono circas
cap. xvi

Presbiteri et diaconi non sunt in conducto. aut peccato-
tores. neq. ullo turpi negotio et in honesto uictum que-
rant quia respice reddebant scriptum esse. nullus mi-
litans dō. ympleat se negotiis secularibus si quis com-
mendauerit pecuniam accipiet. si speciem eandem
speciem quantum dederit accipiat. xi

In cono africano
cap. v.

Clerici uel continentis ad uirgines uel uiduas. nisi ex
iussu uel pmissum episcoporum non accedant. xii

De clericis & monachis
in suo proposito
inmanentibus.
Ex cono calcid.
cap. vii

Qui semel in clero deputati sunt. aut monachorum
ui tam expecterunt. statuimus neq. ad maliciam. neq.
ad dignitatem aliquam uenire mundanam. ut si hoc con-
temnentes. etiam non agentes penitentiam quominus
redeant ad hoc qd ppter dñm primitus elegerunt ana-

themurizentur **ITEM CALCIDONENSIS Titulo xviij.**

Xiii. **V**irginem que se sedño consecrauit. similiter et monachum
non licere nuptialia iura contrahere. quod si hoc inuenta
fuerint. ppetrantes excommunicentur. confitentibus
autem decreuimus. ut habeat auctoritatem eiusdem loci
ep̄s misericordiam humanitatemq. largiri. *Ut ad sacrarium mulieres non in-
trocant. Ex cono calcid. cap. xv*

Demonachis & uirginibus
propositū n̄ seruauerit
In cono calcid. cap. xv

Xiiii. **Q**uod non oporteat mulieres ingredi ad altare qd nefas sit
feminas sacris altaribus exhibere uirorum sunt offi-
cus deputata non sumere. *Qd nefas sit feminas sacris altarib. ministrare
taliquid ex his que
uirorum officis
deputata p̄sumere
Excepti pape gelasii
cap. xxvi*

Ut ad sacrarium mulieres non in-
trocant
Ex cono calcid. cap. xv

Xv. **N**ihil hominus in patienter uidiuimus tantum diuina
rum rerum sabisse. dispectum ut femine sacris altaribus
ministrare firmentur. cunctaq. non nisi uirorum famuli
tui deputata sexum cui non conpeat exhibere nisi qd
omnium delictorum que singulatum prefringimus no-
xiorum reatus omnis et crimen eos respicit sacerdotes qui
uel ista committunt uel committentes minime publicari
do prauis excessibus se fauere significant. *Qd nulli sacerdoti canones liceat
ignorare.
Celestini pape. cap. xx*

taliquid ex his que
uirorum officis
deputata p̄sumere
Excepti pape gelasii
cap. xxvi

Xvi. **N**ullus sacerdotum suos liceat canones ignorare. nec que
quam facere qd patrum possit regulis obuiare.

Qd nulli sacerdoti canones liceat
ignorare.
Celestini pape. cap. xx

XVII Si post inlusionem que post somnum solet accidere. uel corpus
 dñi quis libet accipere ualeat. uel si sacerdos sit sacra mys-
 teria celebrare.

XVIII In quidem hunc testamentū ueteris legis. sicut in superi-
 ori capitula iam diximus. pollutum dicit nisi lotum
 aqua usque ad uesperum intra eccliam non conceditur
 qđ tamen aliter populus sp̄italis intellegens sub eodem
 intellectu accipiet quo prefatus sumus quia quasi som-
 num inludatur. qui tentatus in mundicia ueris imagi-
 nibus in cogitatione inquinatur. sed lauandus ē. aqua
 ut culpā cogitationis lacrimas abluit. et nisi uigilanti
 tationis recederit reum sequasi usq. ad uesperum cogno-
 scat. sed et in eadem lusione necessaria ual de discretio.
 que subtiliter pensare debeat ex quare accidat. mente
 dormientis. Aliquando enim ex crapula. aliquando
 ex nature supfluitate. aliquando ex cogitatione. et
 quidem ex nature supfluitate. uel infirmitate euenie-
 rit omnimodo haec inlusio. quia hunc animus nesciens
 p̄tulisse magis dolendum est quam fecisse. cum uero ultra

modum appetitus gula insumendis alimentis rapitur atq. de circo
 humorum receptacula grauantur habet exinde animus
 aliquem reatum non tamen usque ad prohibitionem peipi-
 endi. uel missarum sollempnia celebrandi cum fortasse aut
 festus dies exigat. aut exhiberi mysterium pro eo qđ sacer-
 dos alius in loco deest. ipsa necessitas compellit. nam si
 adsunt aliqui impleri mysterium ualeant in lusia p̄crapu-
 lam factam ap̄ceptione sacri mysterii non debet. sed ab
 immolatione sacri mysterii abstinere ut arbitror humi-
 liter debet. si tamen dormienti turpi imaginatione non
 concussit. nam sunt quibus ita plerumq. inlusio nasci-
 tur. ut eorum animus etiam in somno corporis positus
 turpissimis imaginationibus non fedetur. Quam re unum ubi
 ostenditur ipsi mens rea. non tamen sit uel suo iudicio
 libera eum se. et dormienti corpore nihil meminit iu-
 disse. tamen in uigiliis corporis meminit in ingluui-
 em cecidisse. si uero ex turpi cogitatione uigilans
 oritur inlusio mente dormientis patet animo reatus
 suus. uidete enim aqua radice inquinatio illa p̄cesserit quia

quod cogitauit. sciens hoc potuit nesciens. sed pensandum est. ipsa cogitatio utrum in suggestione. an in delectatione uel quod maius est in peccato consensu ceciderit. tribus enim modis impletur omne peccatum. uidelicet suggestione delectatione consensu. suggestio quippe fit per diabolum. delectatione per carnem consensu per spiritum. Quia et primam culpam serpens suggestit eua uelut caro delectata est. adam uero uelut spiritus consentit. Et necessaria est magna discretio inter suggestionem atque delectationem. inter delectationem atque consensu iudicem sui presidere animum. cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mentem si nonullo peccati delectatio sequatur peccatum omnimodo appetitum non est. cum uero delectare caro ceperit. Tunc peccatum incipit nasci. Si autem etiam ad consensionem ex deliberatione consentit. tunc peccatum cognoscitur perfici. Suggitur mens est in suggestione peccati. in delectatione fit nutrimentum in consensu perfectio et sepe contingit ut hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione caro in delectationem trahat nec tamen unumquod est. delectatione

consentiat. et tunc caro delectare sine animo nequeat.

Audiuimus etiam huic operi penitenciam uenerabilis bedae presbiteri. et de iure adnectandum prescriptis canonum sententias decreuimus. ut forte haec pro late sententiae alicuius superflua ueliter in se aut penitus qui desiderat. ibi de singulorum criminibus nequuerit inuenire in hac saltem breuitate nouissima omnium scelera forsitan inuenire explicata. **¶ LOCUS BEDAE PRESBITERI**

¶ **D**eremedus peccatorum paucissima haec quae sequuntur ex priorum monumentis excepimus. in quibus tamen omnibus non auctoritate censoris. sed consilio potius conpaciens usus sumus. Solleter ammonentes doctum quemque sacerdotem christi. ut in uniuersis quae hic adnotata reperit sexum. aetatem. conditionem. statum. personam ipsum quoque. corporis penitentis curiosi discernat. et secundum haec ut sibi uisum fuerit. singula quodque de iudice quibusdam namque a cibis abstinentia. alius elemosinas dando. nonnullis genua flectendo sepius siue in cruce stando. aut aliud aliquid huiusmodi quod ad purgationem peccatorum pertinet faciendo. Numeris haec agenda sunt. necesse est errata corrigere quae

*Mans. XII, 489
Pg. I, 304.*

*h
cuiuscumque peni
tentiam agere
uolentis*

222
uniuersam examine debent discreta pendere iudicia. **EXCEP
TIO DE CANONE CATHOLICORUM PATRUM
VEL POENITENTIAE REMEDIUM ANIMARUM**

Illa scilicet infatigatio que fiebat in diebus patrum nostrorum rectas
quas numquam desererunt qui infatuerunt penitenti
bus atque lugentibus suas passiones acuta medicamenta salu
tis aeternae quae diuersitas culparum diuersi facit penitentibus
medicamentum uel sicut medici corporum diuersa medica
mina uel potiones solent facere contra diuersitatem infir
mitatum uel iudices secularium causarum diuersi iugitur
iudicia hi qui boni sunt et recta pensant atque tractant quo
modo iudicent inter miseros et diuites inter causam et cau
sam quantum magis iugitur. O sacerdotes dei diuersa medica
menta animarum in uisibilibus hominis pensare et tractare
oportet. ne per stultum medicum uulnera animarum
fiant peiora propheta dicente. Conputruerunt et deterio
rauerunt cicatrices meae a facie insipientiae meae. O facite
medice noli decipere animam tuam. et illius qui te audit.
ne duplicem penam accipias. uel septuplam. uel millena

223
audi xpm dicentem. Si cecus ocerum duxerit. ambo in foue
am cadunt. Si autem cogitas iudicium meum alii homo non au
dit. neque uidit. quia me iudicet. O non intellegis quod dicit
deus iustus est et fortis iudicet et uidet. et ampulla abscondita
deducit. et credit secundum opera tua. Ceterum. Veri sunt
nonnulli cecorum canum similitudinem currentium +
ad caediuera mortuorum. uel coruorum uolantium.
qui ad sacerdotum uel huncur quoniam propter dm. sed
plus propter honorem terrenum in hiantes. ceci diu
na sapientia. De talibus dixit gregorius nazinzenus.
Tunc hoc quod canes ad sectantur officium pastoralis.
maxime cum in semetipsis nihil pastoralis preparauit
eunt discipline. Ezechiel namque ait. Ne pastoribus
israhel qui pascebant semetipsos et non gregem. lacibus
bebant. et dant corum operiebantur. et quod crassum fuit.
manducabant. et quod con fractum fuit non alligabant.
Item ezechiel ait. Ne pastoribus qui comedunt po
puli mei peccata. hoc est sibi eorum sumentes uacca
mas. et non orantes pro eis comedentes hostias. et non cor

ripientes qui ubi mortuos homines audiunt. in de-
 sunt gaudentes et parant se ad preda[m] quasi cor in ad-
 ca uera[m] mortuorum. hunc ergo officium qui uoluerit sacer-
 dotalem auctoritatem accipere. in primitiis propter deum
 cogitet. et preparata arma eius. antequam manus episcopi tan-
 gat caput. id est psalterium. lectionarium. antepho-
 narium. missale. martyrologium. baptisterium.
 in anni circulum predicationem cum bonis operibus. et
 copotum cum cyclo. hoc est uis sacerdotum. Postea autem.
 penitenciam. qui hoc ordine secundum auctoritate[m].
 canonum ordinatus. ut discretionem omnium causarum
 in uicibus primitiis sine quibus rectum iudicium stare
 non potest. quia scriptum est. In nulla re appareas in
 discretus sed dis sanguis tibi. quando qualiter debeat
 facere non omnibus ergo in una eademque libra pen-
 sandum est. licet in uno constringantur iuris. sed dis-
 cretio sit uno quoque eorum. hoc est interdum. et
 pauperem. liber. seruus. infans. puer. iuuenis. adole-
 scens. aetate. senex. ebrius. gnarus. laicus. clericus. monachus.

episcopus. presbiter. diaconus. subdiaconus. lector. in gradu. uel sine
 gradu. in coniugio. uel sine coniugio. peregrinus. uirgo
 femina. canonicus. uel se[m]onialis. debiles. infirmi. sani
 de qualitate pecorum. uel hominum continens. uel in
 continentes. uoluntate. uel casu. in publico. uel in abscon-
 ditio. quali conpunctione emendat. necessitate. uel uo-
 luntate. loco et tempora discernat. hanc institutionem
 conlationum instituerunt apostoli. deinde sancti patres et sancti
 pannicius. deinde canones sanctorum. deinde alii. atque alii.
 ut hieronimus. augustinus. gregorius. et theodorus. Ex
 quorum omnium uicibus et sententiis. ista describimus
 ueraciter. ut salui sint. et non pusillanimes. quia poten-
 tes potenter tormenta paciuntur. Item in iherusalem filius syrac
 dixit. in iudicando. esto misericors pupillis. ut pater
 et pater mater illorum. item sanctus iacob dicit. iudicium
 sine misericordia. erit illi qui non facit misericordiam.
 super exaltat autem misericordiam iudicium. Unde
 ipse misericordiam consequuntur. ut sanctus benedictus.
 hoc est. qui ueram penitentiam faciunt. in iuuisio inflectu.

226
in elemosinis. in orationibus et qui pro peccata. iterum non
faciunt. et si faciunt tamen non perseuerant in eis. Qui dixit
dñs. Malum cogitasti. ignoui. malum dixisti. ignoui.
malum fecisti. ignoui. perseuerare in malo non ignosco.
Ergo qui perseuerant in malo non ignosce. sed iudica
districtum iudicium secundum canones. ut aliti
morem habeant. **INCIPIT QUALITER SUSCIPIERE**

RE DEBEANT PENITENTĒ EPĪ PRESBITERI
uocant cumq. xpiani ad penitentiam accedunt.
et ieiuniam. et nos communicare cum eis debe
mus ieiunio unam. aut duos septimanas. aut quantum
possimus ut non dicatur nobis qd̄ sacerdotibus iudeo
rum dictum est a dño saluatore. uē uobis legis peritis
qui ad grauatis homines. et imponitis sup humeros eorū
onera grauia et inportabilia. ipsi autem uno digito
uō non tangitis sarcinas ipsas. Nemo enim potest sub
leuare cadentem sub pondere. nisi inclinauerit se.
ut portet eum. neq. ullus medicorum uul
nera infirmorum potest curare nisi se totum participet

227
fuerit. itaque nullus sacerdotum. uel pontifex peccato
rum uulnera curare potest. aut animas peccata auferre
nisi prestante sollicitudine et oratione lacrimarum.
necesse ē. ergo fr̄s km̄ sollicitos esse pro peccantibus quia
sumus alter utrumq. membra. et si quid patitur. unum
membrum conpaciuntur omnia membra. ideoq. et nos
si uiderimus aliquem in peccatis iacentem. festinemus
cum ad penitentiam p̄nam doctrinam uocare. et quo
ciescumq. dederit consilium peccantis simulq. da illi
penitentiam satam quantum debeat ieiunare et redi
mere peccata sua. ne forte obliuisceris quantum eum oportet
pro suis peccatis ieiunare. Ibi necesse sit ut iterum ex
quirat ab eo peccata. ille autem forsitan erubescet iterū
peccata sua confiteri et inuenietur iam amplius iudicari.
Non etiam omnes clerici hanc scripturam usurpare. uel
legere debent qui inueniunt eam. nisi soli illi quibus
necesse est. hoc est ep̄s et presbiteris. sicut enim sacri
ficiū offerre non debent. nisi ep̄i. et presbiteri. quibus
claves regni celestis tradite sunt sine iudicia ista a li

Reg. I. 300.

usurpare debent. Si autem necessitas euenerit. episcopus non fuerit presens. diaconus suscipiat penitentem ad se cum comitum. sicut ergo superius diximus. humiliter se debent episcopi siue presbiteri ecclesie tris facie gemitu lacrimisq. orare. non solum pro suis delictis. sed etiam pro christianorum ut possit cum beato dicere paulo. Qui infirmatur. et ego non infirmor. Quis scandalizatur et ego non uror. cum ergo uentrit aliquis ad sacerdotem confiteri peccata sua. mandate ei sacerdos. ut exspectet modicum donec intret in cubiculum suum ad orationem. si autem non habuerit cubiculum tamen tunc sacerdos in corde suo dicat orationem hanc

O A E M V S

Reg. I. 301.

Quasi dominus omnipotens et misericors est mihi peccatori. ut condigne tibi possim gratias agere quia me indignum propter misericordiam ministrum fecisti officio sacerdotalis. et me exiguum humilemque mediatorum constituisti ad adorandum et intercedendum ad dominum nostrum ihesum christum pro peccantibus. et ad penitentiam reuertentibus. ideoque dominator domine qui omnes homines uis saluos fieri. et ad agnitionem

uertatis uenire. qui non uis mortem peccatorum. sed ut conuertantur et uiuant suscipe orationem meam quam fundo ante conspectum clementie tue pro famulis et famulabus tuis qui ad penitentiam uenerunt. per dominum nostrum.

Videns autem ille qui ad penitentiam uenit sacerdotem tristem et lacrimantem pro suis facinoribus magis ipse timore dei proculsus amplius tristatur. et exhorrescit peccata sua. et unum quemque hominem accedentem ad penitentiam si uideris acriter. et assidue stare in penitentia statim suscipe eum.

ORDO AD BANDAM PENITENTIAM INTERROG. SACERDOS DICENS

Credis in patrem. et filium. et spiritum sanctum. R. credo. Credis quod iste tres personae. quem modo diximus. pater. et filius. et spiritus sanctus tres personae sunt et unus deus. R. credo. Credis quod ista ipsa carne in qua natus es. in ipsa habes resurgere in die iudicii. et recipere siue bonum. siue malum quod gessisti. R. credo. Uis dimittere illis peccata quicumque in te peccauerint domino dicente. si non remiseras hoc omnibus peccatorum nec pater uir caelestis dimittet uobis peccata uestra. et require

cum diligenter. sicut incestuosus. et si non uult ipsa in cetera
dimittere. non potest dare penitentiam. Nam si uult ipsa
incestuosam dimittere. Dic psallmū. xxxvii. Dñe in ira
rore tuo. et dicit orationem hanc **O R E M U S**

Deuus in indulgentia cuncti indigent. memento famu-
litui. n. ut qui lubrica terreniq. corporis fragilitate
nudatus q̄s. ut desuam constanti. parcesupplicii. ut
quoniam meritis acculamur tua misericordia saluemur. p.
Deinde dicit psallmū. cii. Benedic anima mea dño.

usq. renouabitur sicut aquila iuuentus tua. et dicit orationem hanc.

D sub cuius oculis omne cor. trepidat omnesq. conscien-
tię contremiscunt. ppiciare omnium gemitibus. et
cunctarum medere uulneribus. et sicut nemo in me est
a culpa. ita nemo sit alienus a uenia. p dñm. et dicit psallmū.
li. miserere mei dñs. usq. et om̄s iniquitates meas dele. Et dicit
orationem hanc. **O R E M U S**

Precor dñe clementię et misericordię tuę maiestati.
ut famulo tuo. n. peccata et facinora sua confitentia. ue-
niam relaxare digneris. et peccatorum criminum

culpas indulgeas. qui humeris tuis ouem p̄ditam reduxi-
sti. qui publicani preces confessione placatus exaudisti.
tu etiam huic famulo tuo. placare dñe. tu huic precibus
aspice. ut in confessione placabilis p̄m. uideat fletus eius
et precacio p̄petuam clementiam celeriter exoret. sc̄isq.
altaribus et sacrificiis refectus. spei rursus aeternę ce-
lestis glorię mancipetur. p dñm.

Tunc fac confiteri omnia peccata sua. et ad ultimum di-
cere. multasunt peccata mea in factis. in uerbis. in cogi-
tationibus. tunc dicit. penitentiam. Data uero peni-
tentia dicit psallmū. l. iiii. Dñs in nomine tuo. et dicit
has orationes super eum. **A M E N**

Exaudi dñe preces nr̄as. et confitentium tibi parce pec-
catas. ut quos sciencie reatus accusat. indulgentię tuę
misericordis absoluat. p dñm. **A M E N**

Preueniat hunc famulum tuum. n. q̄s dñe misericordia
tuę et om̄s iniquitates eius celeri indulgentia tuade-
leantur. p dñm. **A M E N**

Presta dñe huic famulo tuo. n. dignum penitentię fructū

ut ecclesie tue sancte ac uis integritate deuota uenerat peccando. admissorum ueniam consequendo reddatur innocuus. p. dnm. **ALLI**

Maiestatem tuam dñe q̄s sc̄e pater om̄p̄s eterne d̄s. qui non mortem peccatorum sed uitam semp̄ inquis respice flentem famulum tuum. n. ad te p̄stratum eiusq. planctum in gaudiū. tuam miseratione concede scinde delictorum saccum. et indue eum leticiam salutarem. ut post longam peregrinationis famem des̄c̄is altaribus faciat. ingressus in cubiculum regis in ipsa aula benedicat nomen glorie tue semp̄. p. d.

In primis dicte psallimum quinquagesimū cū an̄. Cor mundum crea in me d̄s. sp̄m rectum in nouis uisceribus meis. et dicit orationes has: **ORATIO**

O humani generis benignissime conditor et misericordissime reformator qui in reconciliatione lapsorū etiam ego qui misericordiam tuam primus indigeo seruire effectus. gratie tue p̄ ministerium sacerdotale uoluisu. ut cessante merito supplices mirabili officere

clementia redemptoris. p. dnm. **ALLI**

Om̄p̄s semp̄ eterne d̄s confitenti tibi huic famulo tuo. n. p̄ tua pietate peccata relaxa ut non plus ei noceat conscientie reatus ad poenam. quam indulgentie tue pietatis ad ueniam. p. dnm. p̄st̄ **ALLI**

Om̄p̄s et misericors d̄s. qui peccatorum indulgentiam in confessionem celeri posuisq. succurre lapsis miserere confessis. ut quos delictorū catena constringit. magnitudo pietatis tue absoluat. p. dnm. **INCIPIU**

- INCIPIT**
- I. De fornicatione diuersarū p̄sonarum. **De iudicio penitentie**
  - II. De his quicū p̄ matre aut sorore fornicauerint.
  - III. De fordidacione puerorum.
  - III. De inlecebrosos amplexu.
  - V. De abstinentia uiri ac femine post manifestam conceptionem. atq. post natū sobolem seu quales dies continere se debeant.
  - VI. De mensuris abstinentis.
  - VII. De his qui retro nupserint.
  - VIII. De his qui dominica nocte nupserint.

Wassersch.
Bibl. p. 116 f.
et vol. 101.

- xviii. De machina mulierum
- xix. De sodomitis
- xx. De pollutione et effusione seminis.
- xxi. De quadrupedum fornicatione.
- xxii. De occisione hominum manifeste seu in bello.
- xxiii. De mulieribus partus suos necantibus.
- xxiv. De mulieribus qui aliquos interimunt arte malefici sue.
- xxv. De patricidis uel matricidis.
- xxvi. De infantibus pro negligencia mortuis et nec dum baptizatis.
- xxvii. De iuramento.
- xxviii. De ebrietate et de his qui ebrietate uomitum faciunt.
- xxix. Deucharisae uomitum.
- xxx. Deucharisacia pro negligencia perditam.
- xxxi. De in mundo carne et fraude.
- xxxii. De operibus in die dominico.
- xxxiii. De chrismale. in ecclesia perditam.
- xxxiv. De ure et sale benedicto et sapona.
- xxxv. De criminis capitalibus.
- xxxvi. De minoribus peccatis.

- xxxviii. De cupiditate et ceteris flagitiis.
- xxxix. De immolatione.
- xl. De auguris et diuinationibus.
- xli. De furto capitale.
- xlii. Item de furto.
- xliiii. De falso testimonio et maledictione.
- xliiiii. De trahione quod fit causa inuidie et derixa clericorum.
- xlv. De liquore in quomus. et mustela ceci derint. et si auerterant.
- xlvi. Declus sanguinis proprie.
- xlvii. De uenacionibus clericorum.
- xlviii. De eo qui peccatum fratris silebit quod est ad mortem.
- xlix. Capitula de diuersis causis.
- l. De ieiunio commendanda.
- li. De precio redemptionis.
- lii. De precio unius mensis.
- liii. De precio anni uel diei. Item sequitur.
- liiii. Item sequitur.
- lv. De iudicio sancti bonifacii.
- lvi. De precibus festiuitatibus.

DE FORNICATIONE DIVERSARUM PERSONARUM

ADOLESCENS SICUM VIRGINE PECCAVERIT. ANNUUM unum peniteat. Si semel et fortuitum. ^{III} Legatur. et tamen usque ad annum plenum; Si intra uiginti annos puella et adolescens fornicatione faciunt tres quadragesimas et legitimas ferias; Si propter hoc peccatum seruitio humano addicti sunt. XL dies; Si tentis tantum non coinquinatus. XX dies. Si uicinia et stuprata. annum totum. et dies ieiuniorum in altero anno. si usque ad filii generationem. Duos annos integros. et duos alios leuios. Si occiderint annos tres. et alios quatuor leuios. Si quis uacans uxore suam. et apolluit secum alterius. duos annos. Si uxoratus cum uirgine fornicauerit. Similiter duos annos peniteat. et tam prima ^{horum} ~~omnium~~ uita sua se contineat. si ei consenserit uxor. alioquin addatur modus penitencie. Si uxoratus alterius uxorem duxerit. tres annos peniteat. primo horum appria se abscineat. si ei consensierit. Si uxoratus ancillam suam annu unum peniteat. et tres quadragesimas et legitimas ferias. et tribus mensibus prius a sua se contineat

Illa uero si uita passa est. XL dies. Nam si consensierit. et tres quadragesimas. et legitimas ferias. Si laicus cum laica. tres annos peniteat. et quanto sepius ac neglegentius ea peccata committunt. tanto maius et tempus addatur. et modum. Qui dimiserit uxorem suam. et alterius se coniungit. VII. annos peniteat. Laicus maculans se cum ancilla di. duos annos peniteat. Si genuerit ex ea filium. tres annos peniteat. si sine coniugio sunt. tres quadragesimas. quidam. XL. dies. id est si consuetudo. e. fornicandi. Sic et uirgo se monialis sicum laicissime gradu. Si con clerici peniteant. ita et ipsa peniteat. Qui canonici sunt. et fornicantur. annum unum. Si frequenter. duos annos. peniteat. clerici sine uoto monachi. fornicationem faciens. annum unum peniteat. Si frequenter duos annos. qui in gradu est sicut monachus. tres annos. Theodorius dixit. Monachus faciens fornicationem. VII. annos peniteat. Si monachus querens fornicationem. et non inueniens. annum peniteat. et dimidium. Item monachus fornicationem faciens. cum puella. tres annos penit.

Sicum scē moniale fornicauerit. vii. annos. Monachi
 sine gradu sicumpuella fornicauerint. iiii. annos penitē.
 Monachi cum gradu fornicationem facientes vii. annos
 penitē. Simonachus sine uotu cum puella fornicatio
 nem faciens. nouem. uel. x. annos penitē. Si diaconi mo
 nachisunt. duos. t. tres annos penitē. Simonachus laici
 tres annos penitē. illa duos. et legitimas ferias. Si usque
 ad generationem filii. annos quattuor. Si occiderint
 vii. annos penitē. Simonachus cum laicus. ille duos. annos
 penitē. et legitimas ferias. illa uero tres. annos penitē. Si
 usque ad generatum filium. quattuor annos. Et si occiderint
 viii. annos penitē. Simonachus cum monacha fornicau
 erit. vii. annos penitē. Item clericus sine uotu monachi
 fornicationem faciens. annos. i. penitē. Si frequenter. duos
 annos penitē. Si genuerit ex ea filium. plus penitē. id est
 quattuor. t. quinque annos. alii dicunt septē. uel. x. ul. fiant
 presbiter cum puella fornicationē faciens. non pro laico
 monachi uoto. annos tres. t. quattuor penitē. et tresquad
 ragesimal. et quartam feriam. et sextam semp. de sicco cibo.

Sicum ancilla dī aut cum masculino fornicauerit. plus
 addetur ex poenitentia. id est. vii. annos sine consuetudine
 est. Si pbr. aut diaconus aut monachus. uxorem duxerit.
 in conscientia populi. deponatur. Si adulterium
 perpetrauerit cum ea. et in conscientia populi deuenit.
 proiciatur extra eccliam et inter laicos ponatur quā
 diu uiuit. Ut ep̄s. pbr. et diaconus. qui in fornicatione
 aut puurio t. furto captus est deponatur. non tamen
 communione priuetur. quia non iudicat dī bis
 in idipsum. Si quis pontifex fornicationem natu
 ralem faciens. iudicauit ut. xii. annos poenitentiam
 fecisset. p. multos lacrimas et elemosinas. et semper
 ad dno ueniam petat. post annos tres uel quattuor
 leuius poeniteat. Qui diutius fornicatione puurio.
 Lacrocinis ceterisq. flagitiis seruiuit. vii. annos.
 poeniteat. **DE HIS QUI CUM MATRE AUT SORORE**
Si adolescens sororem suam. v. annos poeniteat. Si matre
 vii. annos et quam diu uixerit. numquā sit sine conti
 nentia. Item qui cum matre fornicauerit. quindeci

annos poenitent. Siquis cum filia uel sorore fornicauerit. iij. ann. abstineat se a carne. et unum diem in unaquaq. ebdomada usq. ad uesperum ieiunet. Qui habet matrem aut filiam duas sorores uxorem patris et fr̄s. patrueclis aut uunculi. uxoris neptam. uel consobrinam. aut in propria in secundi generatione. uel in tercia coniuncti sunt. Istis uolumus iudicare ut separentur. et propter nouellam plantationem et humanitatem ecclē. ut vii. uij. agant poenitentiam. iij. primos annos. iij. ^{et dies} ebdomadae secundam et quartam et sextam feriam legitimam quadragessimam ad pascha. uiginti noctes ad missas s̄i iohannis. Similiter ad natale dñi. Quattuor uero reliquos an̄ quartam et sextam fer̄. et quattuordecim noctes ad missam s̄i iohannis. Similiter ad natale dñi. Si autem se redimere uult. potest pro uno die. dare ualentē denariā. in qualicumq. eare placuerit paup. uero medietatem. Tamen omnia hec in arbitrio discretionis sacerdotis consistant. iuxta aetatem

et qualitatem et sanitatem uniuscuiusq. p̄sonē.

DE SORDIDATIONE PNERORUM

iiij. Pueri semanibus inuicem coinquinantes. xl dies poenitent. Maiores uero. c. dies. Pueri sese inter femora sordidantes. c. dies. Maiores. tres quadragesimas. et legitimas ferias. Paruulus a maiore puero obpressus. septimanā poenit. Si ^{sen} confert. xx dies poenit. Puer uoluntate seipsum polluens. xxx dies poenitent. Iuuenes uero xl dies. **DE ILLECEBROSO AMPLEXU**

iiii. Qui p̄ illecebrosos amplexus femine. uel osculū pollutur. xxx dies poenitent. Qui tetigit in uerecundo carnem eiusdem femine. iij. menses poenitent. Qui p̄ turpiloquium negligens pollutur. vii dies siue tres dies poenitent. Qui in pugnatione cogitationis et nature uolens inquinatur. dies vii. poenitent. aut. l. psalmos canat. et quartam feriam. et ^{am} vii. fer̄ ieiunet ad nonam uel ad uesperam. Ibr. si osculatus est feminam p̄ desiderium. xx dies poenitent. Sacerdos p̄ turpiloquium seu aspectu coinquinatur.

et non uoluit fornicare. xx dies poenitet. Quae neceta
consecrata nubunt. **DE ABSTINENTIA VIRI**

**VEL FEMINE POST MANIFESTAM CONCEPTIONEM
ATQUE POST NATAM SOBOLLEM SE UQUA
LES DIES CONTINERE SE DEBEANT**

Vxoratus contineat se xl dies. ante pascha et pentecosten
seu ante natale dni. et omnem dominicam noctem.
quartam et sextam fer. et a conceptione manifestata
usq. post natum sobolem. Vir autem contineat ab
uxore tres menses. Uxor post natum sobolem. absti-
neat se uiro. iiii. menses. quando concepta est ante qua
pariat. et post partum xl dies. Qui autem nupserit
his diebus. xl dies. aut. xxx. aut. xx. Item qui in
matrimonio sunt. abstineant se uiri ab uxoribus.
et uxores a uiriscorum. in tribus quadagesimis. et
in dominica nocte. et in sabbato. et in fr. quarta et sexta
quia legitime sunt. et tres noctes ante qua commu-
nicent. Qui in quadagesima ante pascha cogno-
uerit mulierem suam. et noluit abstinere ab ea

annum unū poenitet. aut precium suum. uidelicet
xxvi solidos. reddet ad ecclesiam. aut in pauperes diuidat.

Sip ebrietatem t pro alia causa. et sine consuetudine
acciderit. quadraginta dies poenitet. **DE MENSTAVIS**

VI In tempore uero menstruis sanguinis. abstineat se
uir ab uxore. non tamen qui tunc nupserit. dum illa
hoc patitur. xl dies poenitet. **DE HIS QUI DOMINICA**

VII Qui dominica nocte ac die nupserint. nocte nupserint
vii. dies poenit. **DE HIS QUI RETRO t interga nupserint**

VIII Siquis cum uxore sua retro nupserit. xl dies poenit.

IX Si interga nupserit. tres ann. poenit. Quia sodomiticū
scelus est. Viri inter femora fornicantes. annū unū poenit.

Si iterant. annos duos. Si interga fornicauerint.

annū tres. Si pueri sunt. duos ann. Vir sicū muliere
sua retro nupserit. poenitet quomodo de animalib.

Id est si consuetudo erat sic nubendi. vi. ann. poenit.

Qui inter femora fornicauerit. tres quadagesimas.

Si paruulus ui oppressus talia patitur. xl dies poenit.

uel pabnis uel continentia castigetur.

Mulier qualicumq. molimine aut in seipsa. aut cum altera
fornicauerit. tres ann. penit. Si scemonalis femina
cum scemionali p machinam fornicauerit. ann. viii. penit.

DE SODOMITIS

Qui fornicauerit sicut sodomite. quidam iudicauerunt
x. ann. penit. id est. qui sepe fecerit in gradu est. qui
dam vii ann. quidam annum unum iudicauerunt.
ut mollis. quidam. c. diebus. ut pueri. Item sodomite
ann. quattuor. si in consuetudine. ann. vii. uel simo
nachi sunt. ann. vii. Item ut sodomitis. si in consuetudine
erit laicus. v. an. penit. Clericus septem. Subdiaconus. viii.
Diaconus. x. pbr. xii. lps. xiiii. De pollutione et effusione

Qui in ecclesia p somnum polluitur. tres seminis
dies penit. Qui p turpiloquium negligens polluitur.
vii. dies. siue tres dies. qui in pugnatione cogitatio
nis et nature uolens inquinatur. dies vii. peniteat.
aut. l. psalmos canat. et quartam feriã. et sexta fr̄
ieiunet ad nonam ad uesperam. et quousq. cogitatio
uincitur penit. qui in somnis uoluntate pollutus

est. surgat. canet. v. psalmos. vii. penitenciales.
id est. Dñe in furore tuo. Beati quoru. lre. Dñe in
furore tuo. Miserere meidi. Dñe exaudi. Depfundis.
Item dñe exaudi. uel unumquemq. secundũ suam
uirtutem. et in mane xxx psalmos canet. Nolens
autem in somnis peccare. siue pollutus sit sine uoluntate.
quindecim psalmos canet. Qui peccare uoluerit et
non fuerit pollutus. xxiiii. psalmos canet. Qui in somno
peccauerit sine cogitatione. xv. psalmos canet.
Si in somno quis peccauerit. aut ex cogitatione sua
pollutus fuerit. xxii psalmos canet. Clericus si semen
fuderit non tangendo. vii dies penit. Si tangit cũ manu.
xx dies penit. Quantomagis qui in alio gradu esse
uidentur. Diaconus duas ebdomad. Monachus. xx dies.
pbr si semen fuderit p cogitationem. vii dies penit.
Si tangit conditionem suam cum manu. ut semen fundat.
tres ebdomad penit. Si p cogitationem funderit semen.
xx. dies penit. Si monachus hoc facit. vii dies penit.
Diaconus iiii dies penit. Si diaconus tangit cũ manu sua.

xiiii dies penit. Monachus familia faciens ut diaconus.
iii. ebdomad aut duos penit. Qui semen fundit in ecclesia
p dormitionem non uolens. cantet psalterium unum. et
tres dies penit. Si uoluntarie in ecclesia semen fundit p
malam cogitationem. si clericus hoc facit. xiiii dies
penit. Si pbr hoc facit. x. dies penit. Si epf. l. dies.
Monachus. xxx. dies. Clericus diligens mente tantum

aliquam feminam. vii dies penit. **DE QUADRUPEDU**

XII **Q**uicum pecude peccat annum unum p fornicatione
penit. Si monachus annos duos.
Item qui cum pecude peccauerit t cum uumento. x.
ann penit. Quidam xii. quidam tres. quidam annu unu.
Quidam e dieb: ut pueri. Siquis clericus cum quad
rupede fornicauerit. ann. ii. penit. Subdiacon. iii.
Diaconus. v. pbr. vii. Epf. x. Item si epf cum quadru
pede fornicauerit. vii an pen. Si consuetudinem
habet. x. ann penit. pbr. v. Diaconus. iii. Monachus. ii.
Clericus duos ann. penit. Oportet discretionem esse
int qualitate pecudu t hominu ut sup diximus.

DE HOMICIDIO HOMINUM

XIII **Q**ui occiderit monachum aut clericum. arma relinquat
et do seruiat. uel xii ann penit. Quia cum odium me
ditatione t possidendi hereditatem eius. iiii. ann. penit.
Qui p uindictam frs hominem occiderit. annu. i.
penit. et sequentibus duobus annis. iii. quadragesi
mas. et legitimas ferias. Qui p iram et iram subito
hominem occiderit. iur ann. aut iiii. penit. Qui casu.
annu unu penit. Qui in bello publico. xl dies penit. **XI**
Siquis liber iubente domino suo. seruum occiderit.
xl dies penit. Siquis liber iubente maiore suo homi
nem innocetom occiderit. annu unu. et p alios duos
ann. iii. quadragesimas ac legitimas ferias. penit.
Qui p iram ictu. debilem t deformem hominem facit.
in pensas fiet in medicum. et macule pretium. et
opus eius donec sanetur restituet. et dimidiu annu
penit. Si uero non habet unde hec restituet. unum
integrū penit. Qui ad ferendum hominem
surrexit uolens eum occidere. tres septimanas.

penit. Si clericus hoc fecerit. vii. menses peniteat.
 Quod et si uulnerauerit hominem. dies xl penit.
 sed et peccuniam iuxta modum uulneris. licet & lex
 commendat. cui inflixit tribuat. ne lesus scanda
 lizet. Si clericus homicidium fecerit. et proximum
 suum occiderit. odu meditatione exul ann. vii. penit.
 Si laicus homicidium fecerit p. furorem. et odu me
 ditationem. iiii. t. v. aut vii. ann. peniteat. Qui p
 rixam. iiii. ann. penit. Si occiderit hominem nolens.
 annu pen. **DE MULIERIB: Partu suo necantib:**

Xiii **S**iqua mulier partum suum ante xl dies in utero
 sponte pdiderit. annu penit. Si uero post xl dies
 cum occiderit. vii. ann. penit. Si uero postquam
 animatus fuerit cum pdiderit. quasi homicida
 peniteat. Sed distat multum utrum paupcula
 pdifficultate nutriendi. aut fornicaria causa sit
 aut pro sui sceleris celandi faciat. mulier si occiderit
 filium suum p. homicidium. x. ann. peniteat.

Xv. DE MULIERIB: QUI Aliquos interimunt arte maleficis

Mulier si aliquos interimit arte maleficie suae. id est
 p. poculum aut p. aliquam artem. vii. ann. penit.
 Si paupcula fuerit mulier. iiii. ann. peniteat.
 Mulier si diuinationes siue incantationes diabolicas
 fecerit. ann. unu peniteat. t. iii. quadragesimas.
 siue xl dies. iuxta qualitatem culpe peniteat.

DE PATRICIDIS. & FRICIDIS

Xvi **S**iquis hoc crimen p. petrauerit. quidam iudicauerunt
 ut annos vii. t. iiii. penitentiam egissent. quidam
 uero usq. ad finem uite suae in penitentia fuissent.
 Sicut cum qui similia p. petrauit. De infantibus mortuis

Xvii **P**arientis femina cuius filius p. negligentiam et p. negligentiam
 non baptizatus obit. annu unu penit. nec du. baptizatus.
 Et numquam sit sine aliqua poenitentia. Si sacerdos
 ad quem p. tinebat uocatus fuerit ad baptizandum
 infantem et uenire neglexerit. ipse damnationem
 anime iudicio epi sui castigetur. Sed et omnibus fi
 delibus licet ubi forte mortuos inuenerint non
 baptizatos. immo preceptum est omnes animas serpere

adiabolo p[er] baptismum. id est benedicta simpliciter aqua
in nomine d[omi]ni. baptizare illos in nomine patris et
filii. et sp[iritu]s sc[ilicet]. intinctos aut superfusos aqua. Unde
oportet eos qui possint tamen fideles monachos. maxi-
me et scientiam habere baptizandi. et si alicubi lon-
gus exierint. eucharistiam semp[er] secum habere debe-
ant. **DE INIURAMENTO**

XVII. Qui iurat se sciens et compulsus est ad d[omi]no. iii. quadra-
gesimas et legitimas ferias. Qui sciens uirtutem iura-
menti et iuratur. et iurat se in manu ep[iscop]i. uel p[ro]bri. seu
in altario uel in cruce consecrata. iii. ann[os] penit[er]e. Si uero
in cruce non consecrata. unu[m] ann[um] penit[er]e. Si autem in
manu hominis. apud grecos nihil est. Qui seductus
est nescius ut iuratur se pro noxio. et postea cognouerit
iuramentum suum. annum unum penit[er]e. Qui iura-
mentum in ecclesia uel in euangelio. siue in reliquis
sc[ri]pturis. vii. ann[os] penit[er]e. Alii xi. ann[os] iudicant.
Si uero in manu ep[iscop]i uel p[ro]bri uel diaconi. seu in cruce
consecrata. annu[m] penit[er]e. uel iii. aut vii. ut alii iudi-

cant. et si in cruce non consecrata iurat. annum unu[m]
aut vii. menses ut alii iudicant. Qui autem seductus
fuerit ignorans. et postea cognoscit. annum unum
uel iii. quadragimas. alii iii. ann[os]. unum ex his in pane
et aqua. ut alii iudicant. p[er] iuramentum tres ann[os] penit[er]e.
Qui suspicatur quod iuramentum ducatur. et tamen iurat.
p[ro] consensum. duos annos penit[er]e. **DE EBRIETATE** et de his

XVI. Qui p[er] ebrietatem uomitum p[er] ebrietate uomitum faciunt.
facit. si p[ro]bri aut diaconus. xl. dies penit[er]e. Si monachus
xxx. Si clericus xx. dies. alii. vii. dies. sine pinguedine.
Si laicus. xii. dies. Si p[er] ebrietatem uomitum hoc fecerit.
non nocet. Si p[er] ebrietatem uomitum uomitum facit.
iii. dies penit[er]e. Si sacrificium communicauit et si illud
uomit. xl. dies penit[er]e. Si cuiquam hoc p[er] abstinentiam
contingit et non consuetudo est multum bibere. sed
p[ro] gaudium sollempnitatis alicuius precipue licencius
se epulis indulgerit. nec tamen plus quam a senioribus
suis decretum est accepit. multum est eius peni-
tentia leuiganda. Qui inebriatur contra d[omi]ni interdictu[m]

et si non uomit. vii. dies penit. Si quis ep̄s aut alius quis
ordinatus uictum habuerit ebrietatis. aut desinat. aut
deponatur. Simonachus p̄ ebrietatem uomitum fac̄.
xxx. dies penit. Laici si hoc faciunt. iiii. dies sine car
ne et uino. et sine ceruisa. alii iudicauerunt xv. dies
eorum penitent. Si fidelis laicus sit qui p̄ nequitia
alium inebriat. xl. dies penit. Qui inebriatur contra
preceptum dñi. si uotum sc̄tatis habent. hoc est
ebrietas quando statum mentis mutat. et lingua
balbutit. et oculi turbentur. distencio et dolor
sequitur. Si clericus est. vii. dies peniteat. Simo
nachus xiiii. dies. Diaconus xx. p̄br. xxviii. Ep̄s. xxxv.

Laicus. iiii. dies a carne et uino se abstineat. **DE EUCHA**

Siquis p̄ ebrietatem uel uoracitatem eucha**RI**
ristia euomerit. xl. dies penit. Clerici uel monachi
seu diaconi. xl. dies penit. p̄br. lxx. dies. Ep̄s. xc.
Si pro infirmitatis causa euomerit. unusquisque
qui euomerit. vii. dies penit. Sed si hoc facit
non propter infirmitatis causam. ut de ipso qui

sacrificium acceperit euomet. vii. dies penit.
Quidam iudicauerunt. ut psalterium profecane
ret qui potuisset. quidam bis psalterium.
DE EUCHARISTIA P̄ NEGLIGENTIA PERDITA.

Qui sacrificium suum ipso die quo consecratum fuerit.
in ignem et in flumen proiecerit. c. psalmos cantet.
Si ues comedunt talem uomitum. si scit. c. dies penit.
et si non scit. x. dies poeniteat. Qui acceperit sacri
ficium post cibum. vii. dies peniteat. Omne sacri
ficium uetustate sordida corruptum. igne conbu
retur. Qui sacrificium ab aibus deuoratum fuerit.
si casu. vii. dies peniteat. Si p̄ negligentia fuerit
p̄ditum. aut deuoratum. qui eum p̄didit. iiii.
quadragesimas ieiunet. Si quis eucharistiam p̄ neg
ligentiam p̄didit. annu unu peniteat. aut iiii.
quadragesimas seu xl. dies. a carne et uino abstineat.
Quod si sacrificium p̄ negligentiam in terram ce
ciderit. qui neglexerat. l. psalmos cantet. Quod si
in sacrificio uermes sunt. aut color non habet

nec saporem. qui neglexerat. **xx. t. xxx.** seu xl dies penit.
 et in igne accendetur. et cinis sub altare abscondatur.
 Si usq. ad terram ceciderit. unum diem peniteat.
 Quod si stilla sup. altare ceciderit. p. cuius negle-
 gentiam factum fuerit. iij. dies peniteat. Quin
 eceta modicam partem p. diderit. et minime in-
 uenta fuerit. **xx.** dies. t. uno quoq. die pro semet
 ipso lxx psalmos cantet. Qui p. fuderit calicem. in fine
 solemnitatibus **xxx.** dies peniteat. **DECASHELI**

xxi. Qui manducat carnem **MUNDAM ET FRUDEM MORTUAM**
 immundam. aut morticinam. aut dilaceratum
 abestus. xl dies peniteat. Si p. necessitatem fame
 cogente. est multo leuius penitentia. Qui come-
 dit morticinam in seuis. xl dies penit. Qui seit.
 c. dies. Qui fraudem comedit. et seit. et est in op.
 uel bibit. vii. dies penit. Sani autem si seiuunt.
 xl dies. Infirmi uero si seiuunt. **xx.** dies. Qui frau-
 dem causam sepe faciunt. iij. quadragesimas. t.
 unum annum peniteant. Qui comedit t. bibit

intinctum a familiari bestia. id est acane t. catto et seit.
 si potest psallere. c. psalmos pro semetipso cantet. t. duos
 dies ieiunet. Si nescit. l. psalmos cantet. aut unum
 diem ieiunet. Siquis dederit alicui liquorum aliquem
 in quo mus uel mustela mortua inueniatur. Si secu-
 laria sunt. vii. dies. si autem in cenobio sunt. du cen-
 tos psalmos cantet. Qui pretereauenerit quod tale
 potum biberit. psalterium canet. Siquis semicoctum
 comederit in seicis. iij. dies penit. t. unum psalterium p. se
 canet. Sciens autem. vii. dies penit. **DE OPERIS**

xxii. Qui operatur in die dominico. **IN DIE DOMINICO**
 vii. dies penit. Qui ieiunat in die dominico per
 negligentiam. totam ieiunet ebdomadam sequente.
 Si secundo die operatur. **xxx.** dies penit. **DE CHRISMALI**

xxiii. Qui autem in plebe suum chrisimal in ecclesia p. ditio
 p. diderit. et non inuenit. xl dies. uel. iij. quad-
 ragesimas peniteat. **DE TRAI ET SALE BENEDICTO**

xxiiii. Siquis creaturam p. diderit. hoc est **ET SAPIONE**
 thus tabulas uel scedulam suam. aut sale benedictum

scus ponam nouum. taliquid huic simile. vii. dies penit.

DE CRIMINIB; CAPITALIB;

xxv. **N**unc autem capitalia crimina. secundum canones expli-
cabo. Prima. supbia. inuidia. fornicatio. inanis gloria
in longo tempore. tristitia huius seculi. auaricia.
uentris ingluuiet. Et augustinus adiecit sacrilegiū.
idē. sacrarum rerum furtū. et hæc maximum ē furtū.
et idolochitis seruientem. idē. auspicius. et ret. Dein
de adulterium. falsum testimonium. furtū rapina
ebrietas assidua. idolatria. molles. maledici. piuri.
Ista ergo crimina. scilicet paulus. et scilicet augustinus. et
alii scilicet patres. computauerunt eas esse capitalia
crimina. Pro istis ergo oportet. largas elemosinas.
et ieiunium longo tempore. Alii uero iudicauerunt
pro istis criminib; capitalib; idē. qualiter quisq; in
adulterium. piurium. fornicationem. et his similib;
aliquis. aliquid ex his perpetrasset. quē admodū pro
his poenitere debuisset. Ut lucus pro his aliquis
annos. iiii. penit. Clericus uero. ii. annos. Subdiacon;

vi. Diaconus. vii. sbr. x. Ep̄s. xiiii. annū penit. si in consue-
tudine ei erit hoc peccatum committere. **DE MINORIB;**

xxvi. **H**æc minora peccata. idē. furtum. falsum **PECCATIS**
testimonium. et his similia. laici. unū. annū peniteat
Clerici duos. Subdiaconi. iiii. Diaconi. iiii. sbr. v. Ep̄s. vii.
annū penit. De ebrietate et maledicto. ac detractionis
causa. inuidie et his similibus. laici. vii. dies et iiii. dies
peniteat. Clerici. vii. dieb; seu. xiiii. penit. Subdiacon;
xiiii. aut. x. Diaconus. uel ebdomadē. t. iiii. sbr. iiii.

xxvii. **I** ebdomadē. t. v. Ep̄s. v. t. uel ebdomadē penit. **DE UIRIDITATE**
item si quis cupidus ut auarus. aut **DE CECCIS FLAGITIIS**
ebriosus. aut supbus. et inuidiosus. aut rapax. et iracun-
dus longo tempore. an maledic. us. et his similia. que
enumerare longum est. et uoluerit. iiii. annos. penit.

xxviii. **Q**ui immolant demonibus magnis. **DE IMMOLATIONE**
si in consuetudine est. x. annū penit. **DE ANGURIIS**
Qui in minimis. annū penit. **DE DIVINATIONIB;**

xxviiii. **Q**ui augurias et diuinationes spectant. v. annū penit.
Emissores uero tempestatum. vii. annū penit.

Mulier si diuinationes & incantationes diabolicas fecerit
 unū annū pen. t.iii. quadrigmas. seu xl. dies. iuxta q̄litate
 culpe pen. Auguria & sortes. quas falsa sc̄oz dnr. & diuina
 tiones qui obseruauerit. & quauicūq. scripturas inspectione
 p̄mittunt. & uocū uouent ad arbore. & ad qualibet res
 excepto ad eccliam. Si clericus laici hoc faciunt. excom̄u
 nicent ab ecclia. & clericus. iii. annū pen. laicus. u. t. i. annū
 et dimidium. Mulier si filiū suū sup̄ tectū ponit. & in for
 nace p̄sanitate febris. v. annū penit. Noli exercere q̄ndo
 luna obscurat. ut clamorib. suis aemalificus. sacerlogo
 usu se defendere posse confidunt. Caruol. diuinos.
 precantatores. philacteria etiā diabolica uel uerbas.
 aut succinno suis. & sibi impendere. t. v. fr. in honore
 iouis. seu kalendas ianuarii. secundū pagana causam. ho
 norare accolerit uoluerit. Si clericus. n̄ cū gradu. v. annū
 penit. Si laicus. iii. annū pen. **DE FURTO CAPITALI.**

xxx. Siquis furtū capitale commiserit. id. quadrupediāt
 domos effregert. Si laicus. i. annū un penit. et pecū
 reddat. Si non habet unde reddere possit. ii. annū penit.

Si maiorem fecerit furtū. iii. annū pen. & quomodo sacerdos
 & ep̄s iudicauerit. Qui sepe furtū fecerit. vii. annū penit.
 & quomodo sacerdos iudicat. pro modico furtū. in x. annū
 etate. x. dies penit. Si uer. x. annū aliquid furtū

xxi. **I** facientes. vii. dies penit. **DE FURTO**
 tē si aliquis de ministerio ecclie. & qualecūq. opus quolibet
 modo fraudauerit & negauerit. vii. annū penit. Si neglexerit.
 Si laicus aliqua consecrata fuerit. iii. annū penit. Si ne
 pinguedine. ecclie communicet. **DE FALSO TESTIMONIO**

xxxi. **Q**ui falsū testimonium contra aliquē et maledictione
 hominē dixerit. iuxta modū culpe. q̄d contra fr̄em
 dixerit. pen. fr̄i qui p̄u furore maledixerit. reconci
 lietur. cum maledixerit. vii. dies penit. **DE DETRACTIOE**

xxxi. **Q**ui p̄ causam uide. quod sit causa inuidie. **DE DETRACTIOE**
 detrahit aliquē & fauēt detrahent. iii. dies penit. Si autē
 ei consenserit. qui p̄. vii. dies penit. Siquis rixā fecerit
 clericor. aut monachor. reconciliet se cū eis quos lesit.
 et ebdomadā diem penit. **DE LIQUORE IN QUO MIES**

xxxi. **Q**ui si ceciderit uel mustela ceciderint & si uies fuerit

in liquorem: tollat inde. et aspergat liquor ille aqua benedicta et sumat. Si mortua fuerit inuenta. abiciat totus ille liquor. nec sumat ab hominibus. Si uel lac sit siue ceruisa taliquid huiusmodi. Quod simul tunc de liquore illo in quo must et mustela inciderit et bimo rta purget liquor ille. et aspergat aqua scilicet et sumat. sine ulla necessitate. Si ues fecerint in quocumque liquore. huiusmodi cibum tollat ab eo steruus. et mundet liquor et cibum aqua benedicta et sumat. Si quis tingerit in aliquo liquido cibum manu. et non est idonea manus. et palmas emendet. Si in farina aut in aliquo cibo. aut in pulvere. aut in lacte coagulato. must et mustela mortua inueniant. in quo iacent. et quodcumque in circuitu earum. picat foras. quod residuum fuerit manducet. **DE ESU**

xxxv. **Q**ui sanguinem suum nescius et cum saliva sorbet. Sanguinis non nocet. Si autem scit. penitentiam agit. iuxta modum culpe et pollutionis. **DE VENATIONIBUS CLERICORUM.**

xxxvi. **S**idelicus uenationes exercuerit. annum. i. penit. Diaconus. ii. presbiter. iii. annum penit. **DE EO QUI PECCATUM FRIBILEBIT**

xxxvii. **Q**ui reticuerit peccatum fratris. quod est ad mortem. neque eum corripuerit iuxta regulam euangelicam. primum inter te et ipsum solum. Deinde alios adhibet. Deinde ad ecclesiam culpam illius sine ulla necessitate fuerit referens. quato tempore conseruit. tanto penitentia. **CAPITULUM DE Diuersis**

Siquis de mulieribus que fornicatae sunt. interfecerit que nascuntur. aut festinat auortiuos facere. primum institutum usque ad exitum. uetat. Id quod uerum de finitum humanus aliquid consequantur. constituimus eos decennium tempore secundum gradus que sunt constituta. penitentia. Siquis sepulchrum uolauerit. vii. annum penitentia. iii. in pane et aqua. Siquis ligaturas fecerit quod detestabile est. iii. annum penitentia. i. in pane et aqua. Siquis manducauerit aut morticinum. aut idola immolatum. et confuit et necessitas. ieiunet et ebdat. xii. Siquis quodlibet membrum sibi uoluntarie truncauerit. iii. annum penitentia. in pane et aqua. Quisquis auortiuos fecerit uoluntarie. finit penitentia. Siquis usuras undecumque exegerit. iii. annum penitentia. i. in pane et aqua. Siquis pro potestate. aut quolibet ingeniores alienas malo

262
ordine inuasit tulerit superiore sententia. sicut pent
et elemosinas multas faciat. Siquis seruum ut quēcūq. ho
minem quolibet ingenio in captiuitate duxerit et transmi
serit. sicut sup pent. Siquis arcam aut domū cuiuscūq. uo
luntarie igne cremauerit. iiii. ann. pent. unū ex pane et
aqua. Siquis pirā aliu percussit. et sanguinē fuderit.
aut debilitauerit. soluat eiprimo mercede. et medicū
quetat. Si laicus. ē. xl. dies pent. in pane et aqua. cle
ricus. ii. oct. mas. Diaconus. viii. menses. pbr. ann. i. pent.
Si turbauerit sacerdos sup orationē dominicā que dicit
periculosa. una uice. l. psalmos. secunda. c. plagas. Siquis
aliquē in expeditione publica occidit homine sine causa.
ieiunet ebdat. xxi. Si aut forsitan se defendendo. aut pa
rentes suos. aut familias occidisset. aliquod. non erit
illereus. Si uoluerit ieiunare. in illius potestate ē.
quia coact. hoc fecit homicidiū. Siqui aut ad penitentia
ueniunt. et egritudo euenit. et n. potuerit adimple
re. qd illi mandatu ē. a sac. dote. suscipiat. ad scā. comuni
onē. et si uoluerit eū dñs saluare. ieiunet postea. Si aut aliquis

263
excommunicat. fuerit mortuus. qui iā sit confessus
et n. occurrit. sed occupauit eū mors. siue in uia. siue in
domo. si est aliquis ex parentib. eius. pro offerat aliquid
ad scā. altare. ad redemptionē captiuorū. et ad comemora
tionē animę eius. p. p. fornicationē aut multas sciunt
mulierū cū quib. fornicat. ille ieiunet. ebdat. l. Siquis
p. necessitate fuerit. cibaria t. ueste. siue quadrupede
p. famē. aut p. nuditatem. illi uenia dat. et ieiunet. ebdat. iiii.
Si dederit. n. cogat ieiunare. Siquis caballū aut ouem.
aut iumentū t. uicā furauerit. siue cibaria aut pecora. qui
totā familiā nutrit. ieiunet ut sup. Si mulier suaderit
alterius mulieris maritū. sit excommunicata. x. p. anis.
Siquis canis aut uulpis. siue acceptor mortificauerit.
siue defuste. seu de lapide. siue de sagitta. que non
habet. que n. habet ferrū. mortuū fuerit. haec omnia
suffocata sunt. n. manducet. et qui manducauerit.
ieiunet. ebdat. vi. Siquis de sagitta percussit ceruū.
siue aliud animal. et p. terciū diē inuentū fuerit. et
forsitan ex eo lupus. uersus. canis. uulpis. gustauerit.

ieiunet ebidas. iiii. Si gallina in puteo mortua fuerit inuenta.
puteus euacuetur. Si sciens ex eo bibit. vii. dies ieiunet.
Si piscis mortuus fuerit in piscina. n̄ manducet. qui man-
ducauerit. ieiunet ebidas iiii. Si quis uoluerit pro anima sua
dare elemosinā plebis peccunus. qđ fuit depda. Si uam
egit penitentiā potestate habet. **DE Ieiunio cō**

xxxviii **Q**ui uero potest ieiunare. qđ ei impositū ē. **MANDANDO**
noli prohibere sed p̄mitte. magis enī laudandū ē hi qui
celerit̄ debitū pondus soluere festinant. quia ieiunū
debitū ē. et sic dato mandatū. his qui poenitentia agunt.
quia si ieiunauerit et compleuerit. qđ illi mandatū
est a sacerdote. purificabit̄ a peccatis. qđ si iterū ad pris-
tinā consuetudinē peccat̄ reuersus fuerit. sic ē. quo
modo canis qđ reuertit̄ ad propriū uomitū. Omnis itaq; peni-
tens. n̄ hoc solū. debet ieiunare. qđ illi mandatū ē a sa-
cerdote. uerū etiā postquā cōpleuerit ea quo illi iussa
sunt. debet quantum ipsi iussū fuerit ieiunare. siue te-
tradas. siue parasceueni. Si enī egerit ea que illi sacerdos
p̄cepit. peccata eius remittent̄. si uero postea ex sua

uoluntate ieiunauerit. mercedem sibi ad quinquaginta
et regnū celorū. Qui ergo tota septimana ieiunat pro pec-
catis sabbato et dominica die manducet et bibat.
quicquid ei aptum fuerit custodiat tunc se a rapula
et ebrietate. Quia omnis luxuria de ebrietate nascit̄.
ideo beatus paulus prohibuit dicens. Nolite inebriari uino
in quo luxuria. n̄ quia in uino ē luxuria. sed in ebrietate.
Et hoc scitote fr̄s. ut diuenerint ad uos serui tancille que-
rentes penitentiā n̄ eos grauetis nec cogatis tantū ieu-
nare quantum diuites. quia serui tancille n̄ sunt in sua
potestate. Ideoq; medietate penitentie eis imponite.

xl **S**iquis forte n̄ potuerit. **DE PRECIO REDEMPTIONIS**
ieiunare. et habuerit unde dare ad redimēdū. Si diues
fuerit. pro vii. ebidas. dec. solidos. Si autē n̄ habuerit
tantū unde dare possit. dec. solidos. Si autē multū paup̄
fuerit. dec. solid. iiii. Hemine uero conturbet. quia
iustim̄ dare solidos. xx. aut minus. Quia si diues fuerit
facilius ē. illi dare solidos. xx. quā paup̄i solid. iiii. Sed ad-
tendat un' quisq; cui dare debeat. siue p̄redēptione captiuorū.

siue sup altari. siue paupib. xpianis erogandi s̄. **De precio**
xlvi. Pro unomense qd̄ in aqua et pane penitere debet. **animensis**
 psalmos canere deberemulle. et ducenta genua flexit
 sine genu flexu. psalmos d̄ clxxx. et postea omnes dies
 reficiat ad sextā nisi. iiii. & vii. fr̄. ieiunet ad hora
 nonā. de carne et uino. et p̄ quā psallit. aluicibū sumat
 q̄ eb̄. ccc̄ psalmos genua flectendo. in eccl̄a. aut in
 uno loco p̄ ordine psallat. Qui uero psalmos n̄ nouit.
 et ieiunare n̄ potest. p̄ uno anno qd̄ ieiunare debet
 in pane et aqua. donec in elemosina solidi xxvi.
 et in unaquaq. eb̄. unū diē ieiunet ad nonā. et aliu
 ad uesperā. et in iiii. quadragesimas. quantum sumit
 penset. et medietatē tribuet in elemosina sua. in
 secundo anno remissio erit penitentię. **De precio**

xlvi. Primo anno quidam p̄ miserunt. anni uel diej
 iiii. diuinas inueniente una nocte. Alii agunt xii.
 triuane hoc ē semel unomense. Quidā dixer̄ triu
 nas agere in uerberib. in uigiliis. insiftendo q. triuū.
 Alii sic. Alii uero sic. Preciū aut̄ diej. hoc ē agape. duob.

t. tribus pauperib. Alii totū psalteriū in estate. In hieme
 uero et in uerno et in autūno. l. psalmos. Quidā iudica
 uerunt xii. plagas. t̄ percussiones. t̄ plus minus. tam tem
 pora discernere un̄ quisq. debet iudex. quidā in labore
 alieno. t̄ in flectendo. xl bis. desinat et addet. x. secundo
 xx. superior. xxx. silabor non sit. **ITEM SEQUITUR**

xlvi. Quia hoc qd̄ in poenitentiā scriptū ē. implere po
 tuerit. bonū ē. qui aut̄ n̄ potuerit ea implere. consiliū
 damus p̄ misericordiam in primitiis. ut p̄ uno die in
 pane et aqua. l. psalmos. genua flectendo. lxx̄ psalmos.
 in eccl̄a. t̄ in uno loco. p̄ ordine psallat. et p̄ uno die. iiii.
 elemosinas trib. paupib. p̄ uno die ualent. quidā dicunt.
 l̄ percussiones. t̄ l. psalmos p̄ uno die ualent. in hieme.
 in autūno. et in uerno. c. percussiones t̄ psalmos. l. in esta
 te psalteriū unū t̄ percussiones. cc. ualent. **ITEM**

xlvi. Qui n̄ potest sic agere poenitentiā ut sup̄ius **SEQUITUR**
 dixim. in primo anno eroget in elemosina solidi xxvi.
 in secundo xx. in iiii. solidi xxiiii. id sunt solidi lxxiiii. p̄ ten
 tes homines p̄ culpis criminalib. faciunt. ut zacharias ait

268
Dñe omnium bonorum meorum dimidium dō pauperibus. et si aliquid
iniuste abstuli in quadruplum reddam. et de mancipiis suis
aliquos dimittam liberos et captiuos redimat. et a quo
die desinit peccare non desinat communicare. Sic apostolus dicit.
Qui pro corpore peccat. pro corpore se emendet. hoc est. in ieiunio
et uigiliis. et orationibus. ad dominum. Qui conuersus fuerit
et omne malum aliquando fecit. in effundendo sanguinem.
in furto. in fornicatione. in mendacio. in iuramento.
et ceteris malis. et postea deo seruire uoluerit. usque
in finem. iiii. aut. ii. annis peniteat. et quomodo eis sacerdos
iudicauerit. ipse tamen sacerdos cogitet semper de medica
mento animarum. quomodo prius suam animam. et aliorum
animas saluare ualeat in erudiendo. in docendo sanum
sermonem. quia beneminitat. gradum bonum sibi adquiret
apud eum quem. super omnia deus benedictus in secula seculorum amen.

EDITIO SCI BONIFATII.

Quomodo possumus penitentiam. vii. annorum et uno anno
penitere. et triuagium uero per xxx. dies. et noctes canen
cio psalmorum xxx. psalteria. per mensem xii. pro uno die

269
psalmos. l. et. v. pater noster. et non psalterium. per iii. dies. et
xx. pater noster. Item per una die. iiii. uicibus. Beati immacu
lati. et. vi. miserere mei deus. et. v. pater noster. et hoc uices
persternat se in terra. et cum iniectione dicat pater noster. sic faciat
per uno die. Si uult minus psallere et non uult parere psunt
canet se frequenter in oratione. uidelicet. uicibus. c. et
dicat miserere mei deus. et dimitte domine delicta mea.
hoc faciat per uno die. Qui uult confiteri peccata sua.
cum lacrimis faciat. quia lacrimae ueniam postulant
sed merentur. hoc est per bism ut pro missam canat.
nisi sint capitalia crimina. quas debet antelauare
cum lacrimis. cantatio unius misse. potest redi
mere. x. misse. iiii. menses. xx. misse. octo menses.
xxx. misse. xii. menses posse redimere. Si uoluerit confes
siones. tam penitentes. cum lacrimis agant orationes. et deo
gratias referant semper. Pro ebdomada trecentos psalmos
flectendo genua in ecclesia. aut in uno loco per ordinem canet
qui potest. Qui psalmos nescit. et ieiunare non potest. quantum
sumit pensam. et tribuet medietatem in elemosina sua.

Candida formam tenens nec n̄ et furua nigrescens.
 Est mihi dū uaria cōponor imagine pennę **DÉCICONIA**
 Voce carnis tremulo nam faxo crepacula rostro
 Quamuis squa migeros discerpam dira colubros
 Non mea loetiferis turgescunt membra uenenis
 Sic teneros pullos prolemq; nutrire suesco
 Carne uenenata tetraque cruore draconum

Α Δ Α Ω
 ΑΝΑΤΩΛΕ ΔΗΧΗC ΑΡΚΤΟC ΜΑΙCΕΜΒΡΗ
 ΟΡΙ ΕΝC ΟCΚΙΔΕΝC CΕΠΤΕΜΒΡΙΟ ΜΕΡΙΔΙΕC

I De huxeri hludouuici imperatoris
 N̄ nomine dī et saluatoris n̄rī ihu xpī Hludouuicus diuina
 ordinante prouidentia imperator augustus. Neminē
 fidelium n̄rorum dubitare credimus quam magnū
 quondam dominus et genitor n̄r karolus christianis
 simus imperator cum saxonibus subire laborem.
 ut eos ad agnitionem uere fideq; adduceret. quod et
 diuina gratia cooperante sicut optauit effectit. Nos
 uero in eius solio sup̄num̄eris dono sublimati. cui
 dam uenerabili uiro adalhardo seni abbati ex monas
 terio cuius uocabulum est corbeia in eadem prouin
 cia saxonia ob mercedis n̄re augmentum monas
 terium construere iussimus. Et ad idem coenobium
 dicendum. ex sacro palatio n̄ro. ac capella n̄ra misimus
 uenerabiles ac sacrosac̄s reliquias. beati stephani proto
 martyris supra fluum uuisera in uilla regia in loco
 nuncupante dudum huxeri. ut quia auctore dō
 predictus diue memorie dominus et genitor n̄r
 in eadem gente xp̄iane religionis fidem confir

823.

Reg. Mart. 316

Confessio de buxeri

mauit. ita et nos ad augmentandum solidandumq. eiusdem
fidei uigorem. primum monastice religionis ordinem
illuc seruandum tenendumq. constituimus. Quod ita
opitulante omnipotentis gratia. ad effectum respue-
nit. et predicto monasterio ideo corbeia nomen impo-
situm est. eo quod de antiquo quondam monasterio
predicto ad alhardo abbati seni. cui hanc curam commi-
seramus. assumpto secum germano suo uualone cum
ceteris quantis et quibus oportebat monachis. infra ean-
dem prouinciam locum aptum et congruum elegerunt
atq. ibi prout oportunius esse potuisset. prefatum mo-
nasterium stabilirent atq. construerent. Idcirco placu-
it excellentie nre. ut predictam uillam que dicitur
buxeri. cum omnib. finibus uel terminis suis. et cum
siluis. terris. aquis. aquarum ue decursibus. cum om-
nibus adiacentis et appendicis suis. ad idem monas-
terium phanc auctoritate iure ppetuo conferre
et de nro iure in ius et dominationem predicta mo-
nasterii. presentaliter tradere. Nec non et res seu possessio-

Hludouici imperatoris
nes que ad o timentibus uel dm diligentibus saxonibus.
infra ipsam saxonum ad hoc opus inchoandum uel ad-
uitorium praestandum collate sunt. phanc aucto-
ritatem confirmare. Etiam res que ad antiquiorem
corbeiam tradite fuerint. infra ipsos saxoniae fines
inter ris. siluis. campis. pratis. pascuis. aquis. aquarum ue
decursibus. propriis uel communib. domib. aedifi-
cis uel prius habitis uel postea constructis. mancipiis
quoq. diuersi generis uel conditionis. mobilibus uel
immobilib. datum uel traditum fuerit. cum omni
integritate ad predictum monasterium. una
cum consensu prefati abbatis. uel congregationis
eius celebri donatione contulimus. et ppetuo
monachis ibidem domitantib. ad possidendu
fruendumq. concessimus atq. confirmauimus.
Ideo autem ita fieri debere rationabile iudicau-
mus. ut quia constabat predictum locum ex mo-
nasterii prioris corbeie monachis constructum
esse. et quia in omni loco uni dno seruitur. uni

concessio   *de huxeri*

regimilitatur dignum erat ut possessiones ille eorundem monachorum obsequiis deputarentur. qui infra ipsam prouinciam eiusdem monasterii primi aedificatores et perpetui habitatores. in omnipotentis dei seruitio sub sua regula deputati fuisse noscuntur. Nam si forte talis esset causa. ut idem locus ex proprio in eadem prouincia sibi collatis ne qui uisset subsistere reb. dignumerat ut de prioris monasterii rebus. benignitatis seu caritatis causa. prout ex utraq. parte rationabiliter esse potuisset. largamini porrigi debuisset. Quantomagis de his que infra eandem prouinciam collate ut dictum est prius fuisse noscuntur. cum omni benignitate ardentissimo caritatis affectu largiri. Sexcentes etiam decernimus. atq. phos imperiales apices sancimus. ut quandoquidem diuina uocatione predicti monasterii de hac luce migrauerit. quamdiu ipsi monachi tales inter se inueniri potuerint. qui ipsam congregationem secundum regulam

Hudouici   *imperatoris*

sibi benedicti regere ualeant. phanc nram auctoritatem et consensum. licentiam habeant eligendi abbates. Quatinus ipsos seruos qui ibidem domi litant pro nobis coniuge proleq. nra. et stabilitate imperu nri. iugiter dñi misericordiam exorare delectet. Sed et hoc placuit nobis huic inserere auctoritatem. ut licentiam habeant rectores huiusce monasterii. cum quibuslibet hominibus liberis. res et mancipia legaliter commutare. uidelicet ut quicquid iuste et rationabiliter. pars alteri contulerit partq. phanc nram auctoritatem iure firmissimo teneant atq. possideant. Et quicquid exinde facere uoluerint. libero in omnibus pfruant arbitrio faciendi quicquid elegerint. Et ut haec auctoritas largitionis atq. confirmationis nre p futura tempora inuolabilem obtineat firmitate. manu propria subter firmauimus. et anuli nri impressione signari iussimus. **Signu P^o I^o S**
 Hudouici serenissimi imperatoris.

Confirmatio e de huxeri

Durandus diaconus ad uicem fridugisi recognouit. Data
vi kl augustas. Anno xp̄o proptio .x. imperu domni
hludouici piissimi augusti. Indictione prima. Actum
ingilinheim palatio regio. in diu nomine feliciter. amen.

In nomine sc̄e et indiuidue trinitatis.

Ihludouicus diuina fauente gratia rex. Cum in no-
mine unice et p̄petue trinitatis pro regimine sc̄e ma-
tris et uniuersalis eccl̄e. etiam et pro statu regni nobis
diuinitus et paterno iure commissi. phat̄erib̄
p̄uenimus. ad erant inter ceteros fideles n̄ros quidam
monachi cum uenerabili eorum preposito. nomine
uualone. ex monasterio que noua corbeia nuncupat̄.
coramq. familiaribus n̄ris consiliariis. in presentia cul-
minis n̄ri adducti. attulerunt domni ac genitori n̄ri
hludouici excellentissimi imperatoris quoddam precep-
tum. in qua continebatur qualiter idem xp̄ianissim⁹
imperator prefatum monasterium in honore sc̄i stepha-
ni protomartyris xp̄i sup̄ fluuium uuisera in uilla
& beati Viti septennis pueri.

hludouici regis

regia in loco nuncupante dudum huxeri. ad alhardo cui-
dam sena abbat̄. germanoq. suo uualone. constructi ac fa-
bricari precepisset. Obsecrantes eum clementiam serenitatis
n̄re. ut pro maiori firmitate ac certiori studio securi-
tatis n̄re mansuetudinis sup̄ hoc preceptum paterno
ac regali affectu confirmari debere. Quorum peccati
omni iusta ac rationabili auctem libenter accommo-
dauimus. ac prescriptam uillam huxeri. quam serenus
simus augustus ad prefatum monasterium tradide-
rat. cum omnib. finib. uel terminis. terrisq. siluis.
aquis. aquarum uel decursib. seu cunctis adiacentis
nec non appendicis suis. siue res et possessiones. que
ad tunc erant. uel gratum diuinam diligentibus sibi
conlat̄ sunt. Etiam res que ad corbeiam antiquo
rem. ex cuius uocabulo illud monasterium nomen
usurpat tradite sue. ant. infra fines regni saxonie.
terris. siluis. campis. pratis. pascuis. aquis. aquarum uel
decursib. propriis uel communib. aedificis prius
habitas. et postea constructis. mancipis quoq. diuersi

Confirmatio de huxeri

generis uel conditionis. mobilib. et immobilib. datū
 uel traditum erat. cum omni integritate prefato
 monasterio et monachis ibidem dō militantibus
 ad possidendum fruendumq. p. hanc auctoritate
 in elemosinā prefati pussimi genitoris nri ac nrām
 confirmare atq. stabilire decreuimus. Libuit etiā
 nrę celsitudinis pietatem. erga diuæ memorie
 genitoris nri nobilissimi augusti institutionem.
 quando diuina uocatione abba predicti monas-
 terii. uitam finierit mortalem. quamdiu ipse
 monachi talem inter se inuenire huiuscę uite qui-
 uerint. qui ipsam cogregationem secundū regulā
 scī benedicti primi instructoris illius norme rege-
 re ualeat. p. hanc nrām auctoritatem licentiā habe-
 ant eligendi abbatem. quatinus ipsos seruo. dī
 qui illic unū dō die noctuq. seruiunt. p. nobis p. leq.
 nrā et stabilitate regni adō nobis conlatq. iugiter
 dñm misericordiā exorare delectet. Illud uero
 inserere hoc precepto nrę placuit regis auctoritatq.

Bludouici regni

ut licentiam rectores et ministri eiusdem monasterii
 cum quibuslibet hominibus liberis. res et mancipia
 legaliter commutare. uidelicet ut quicquid pars
 iuste et rationabiliter alteri contulerit parti. de
 inceptis p. hanc nrām auctoritatem. iure firmissimo
 teneant atq. possideant. et quicquid exinde fi-
 cere uoluerint. libero in dī nomine p. fruant arbi-
 trio faciendi quicquid elegerint. Et tunc hæc auc-
 toritas nrę largitionis atq. confirmationis nrę
 p. diuturna tempora inuolabile atq. inconuulsa
 obtineat firmitatem. manu propria subter firma-
 uimus. et anuli nrī impressione signari iussimus.
 Signum **PO** **LI** **L** Bludouici gloriosissimi regis.
 Dominicus notarius ad uicem hradleici recog-
 nouit. Data iiii id decemb. Anno xp̄o propitio
 septimo regni domni bludouici regis. In ori-
 entali francia. indictione iiii. Actum in pa-
 therbrunnen. In dī nomine feliciter. Amen

De heresburg

IN nomine scē et indiuidue trinitatis. hludouuicuset
 blodharius. diuina ordinante prouidentia imperato
 res augusti. Omnib. fidelib. scē di ecclē et nr̄is presen
 tibus scilicet et futuris notum sit. quanos pro diuini
 cultus amore et anime nr̄e remedio. quoddam mo
 nasterium quod noua corbeia uocatur. in honorem
 beati stephani protomartyris ^{et s. viti nr̄i} infra saxoniam sup
 fluuium uuisera in loco qui dicitur huxeri construi
 iussimus. quod et uero uenerabili ad halthar^{do} ^{conseru}
 endum regendumq. commisimus. qui erat abbas
 in alio antiquiori monasterio quod eque corbeia
 uocatur. a quo et nouum supradictum monasteriū
 nomen constat esse sortitū. Itaq. nos diuina inspi
 ratione compuncti et cōlectis patris amoris succen
 si. ob anime nr̄e salutem concessimus eidē monas
 terio. quam dudum dominus et genitor nr̄. carolus
 imperator. in castello quod dī heresburg. conferui
 iussit. Cum omnib. reb. et mancipiis ad eum

hludouuici et blodhari ^{imperatorū}
 ad eam pertinentibus quantumcumq. dominus et geni
 tor nr̄ eidem capelle contulisse dinoscitur. cum omni
 integritate sui predicto monasterio ad subsidium mo
 nachorum ibidem dō famulantiū p̄ hanc nr̄e aucto
 ritatis donationem. adie presētū p̄petuo habendum
 atq. possidendū concessimus. et in ditionē eius translu
 limus. ut quicquid ab hodierna die de predicta capella
 et de his que ad eam p̄tinent. rectores et ministri sup̄
 memorati monasterii disponere atq. ordinare p̄
 utilitate eiusdem monasterii uel fratrum in eo de
 gentium uoluerint. absq. ullius iniusta contradic
 tione ordinent atq. disponant. et faciant quicquid
 predicti monasterii congruere et conuenire p̄spece
 rint. Et ut hanc auctoritatis nr̄e largitionis. p̄ futura
 tempora inuolabilem atq. in conuulsā obtineat
 firmitatē. et a fidelib. nr̄is tam presētib. quā futuris
 seu etiam successorib. nr̄is. ueris certisq. credatur.
 eam manibus propriis subter signauimus. et anu
 lū nr̄i impressione signari iussimus.

826.
 Reg. Westf. 320.
 Reg. Decret.

capellam

Demoppia.

Signum **P** **I** **S** hludouuici serenissimi imperator
 Signum **T** **R** hlotharu gloriosissimi augusti
 Durand **L** **A** **S** diaconus aduicem fridugasti
 recognoui. Data xlii iulii anno xpo propitio
 xii imperu do in hludouuici puissimū au
 gusti. indictione iiii. Actum in gulinheim
 palatio regio indi nomine feliciter amen

In nomine dei et salutatoris nri ihu xpi. hludouuici
 cus diuina reppitiantē clementia impra...
 Si liberalitatis nre munere de beneficis adō nobis
 collatis. locis dō dicatis. aliquid conferimus. id
 nobis et ad mortalem uitā transigendam feliciter.
 et ad eternā ppetualiter obtinendā p futurū spe
 ramus. Idcirco notum fieri uolumus omniū fide
 lium nrorū tā presentū quā futurorū sagacitatē
 quia petente uuarino uenerabili abbate qui mo
 nasteriū quod dicitur noua corbeia nra concessione
 in regimine habere dinoscatur. complacuit celsi

834.

Reg. Westf. 338

hludouuici

imperator

tudini nre quandā cellulā iuris nri uocatā meppia
 quę est constructa in pago a gredingō. memorato
 monasterio p hanc nram auctoritatē tradere. ut
 ppetuo sub eius ditione cum omnib. ad septanentab.
 consistat. hanc ut diximus cellulā sub integritate
 cū omnib. reb. appendicis ac terminis suis. et cum
 omnib. reb. ad septanentab. et aspicientab. idē basi
 licis. domib. ceterisq. aedificis. terris. pratis. siluis.
 campis. pascuis. aquis aquarū ue decursib. cultis
 locis et incultis. mobilib. reb. et immobilib. man
 cipis diuersi sexus et aetatis. memorato monaste
 rio subditā eō facimus. atq. p hanc nram auctori
 tatē condonam. et tradim. ut in iure eiusdē ac
 monachorū. ibidē p tempora dō seruientiū. in diuisis
 necessitatib. ad diuinū cultum propensius exequen
 dū. absq. cuiuslibet diminutione et retractione
 pmaneat. et nullus fidelium nrorū ab eorū domi
 natione et potestate eā quoquo modo auferre. aut
 in aliam quālibet partē quacūq. occasione transferre

De moppia hludouici imper
presumat. sed licet memorato abbatq. eiusq. successo
ribus ac monachis in memorato monasterio ptempora
degentib. iam dicta cella cū omnib. ad eā ptenentib.
ad dī et dñi nri ihu xpi famulatū diligentius pagen
dum. uti absq. cuiusquam contrarietate. et quecūq.
ad suos in dñi nri ihu xpi milita. usus et necessitates
p tinent ordinare disponere. iuste q. efficere. quatin
pro nobis. coniuge ptoleq. nra. et pace ac stabilitate
totius imperu adō nobis commissi. alacrius eos inde
sinenter dñi misericordia exorare delectet.

Et ut haec nra auctoritas in uiolabilem et in con
uulsam obtineat firmitatem. manu propria sub
ascripsimus. et anuli nri eam in pressione assignari
iussimus. **P**ost hludouici serenissimi imperatoris
hirmir **L**emarus nonataruis aduicē hugo
nis recognouit et subscripsit. **D**ux. cuius decē
bris anno xpo propitio. xxii imperii domni
hludouici pmissi augusti. in die octone. xii.
Actum blaueaco palatio. in dñi nomine feliciter. Am.

Moneta hludouici imper

In nomine dñi dī et saluatoris nri ihu xpi. hludouici
diuina ordinante prouidentia imp r̄ aug. Omnib.
scē dī ecclē nrisq. fidelibus presentib. scilicet atq.
futuris. Notum esse uolumus quomodo corbeiense
monasteriū in saxonia propitiante dño cū consensu
fidelium nrorum in honore scī stephani protomar
tyris xpi ^{et beati viti septennis puori.} deuotissima intentione fundauimus. et
ibi competentia subsidia queque p manib. inuenim.
debita largitate p dicto scificationis loco nra in de
mosina contulimus. Insuper et quia locū mercati
onis ipsa regio indigebat. monetā nre auctoritatis
publicā ultra ibi semp inesse xpomilitantibus pro
ficiā statuimus. Quatinus cū omni integritate absq.
ullius contradictione t impedimento occasione locus
ipse sanctitatis omnē inde reditū nrae auctoritatis
publicū possideat. et utilitatib. monasterii tempo
rib. ppetuis multiplicatū nostrū hoc largitatis donum
proficiat. Et ut fiduciali ppetuitate haec omnia nre

833.

Reg. Westf. 330

auctoritatis dona sibi potatur et tenere anuli
 nri impressione subter roborando firmare decreui-
 mus. Signū **P** **H** **S** hludouuici serenissimi
 imperatoris **hirminmar** notarius aduicē
 thruonis recognoui. Data kt iun̄ anno
 xpo propitio **xx** domni hludouuici piissi-
 mi augusti. Indictione **xi**. actū uermacia
 ciuitate in dī nomine feliciter Amen.

I De dominicis mansis hludouuici regis

In nomine scē et indiuidue trinitatis. hludouu-
 icus fauente gratia rex. Conuenit regie dignita-
 tisemp fudere. ne ecclesiarū xpī fatus aliqua
 occasione labefactari incipiat. Ex hoc enim et
 presens uita sub maiori prosperitate transigitur.
 et aeternae beatitudinis merces maxima adqui-
 ritur. Quia propter expedit nobis sepius retrac-
 tare concessionēs antecessorū nrorū. simul etnā
 precepta de immunitate ecclesiarū ab exaccio-
 nib. publicis confirmare. ut et que prius concessi

873.

Reg. Westf. 445.

orig. deest.

Hirminmar

Dehemli

hludouuici

289

286

eiusdem monasterii ppetualiter consistant adscapendia
 monachorū inibi confectorū ut necessitates eiusdē mo-
 nasterii pcurandas atq. subleuandas. Hasut diximus uillas
 subintegritate cum omnib. reb. appendiculis et terminis suis
 et cum omnib. ad se ptenentib. id est domib. ceterisq. aedificiis
 terris. pratis. siluis. campis. pascuis. aquis aquarumue decursib.
 cultis locis. et incultis mobilib. rebus ac se ipsas mouentibus
 mancipiis diuersi sexus et aetatis. predicto monasterio con-
 cedimus. atq. confirmamus ut ab hac die in futurū sicut
 dictum ē. iniuriae ac potestate ipsius ppetuo permaneant
 absque cuiuslibet comitis uel publici iudicis. aut cuiuslibet
 persone contradictione. et refragatione. et ut haec nosra
 donationis atq. concessionis auctoritas inuolabile et in-
 conuulsam obtineat firmitatē manu ppria subter ea firma-
 uimus et anuli nri impressione adsignari iussimus.

P **H** **S** Signū hludouuici serenissimi impri. **hirminmar**.
EL notarius aduicē hugonis recognoui. data
 id. m̄. anno xpo propitio **xxi**. imperii domni hludouuici
 piissimi augusti. indictō **xii**. actū maquis gram palatio

834
mai 15

L. H. 33

300
286°

Munitas

regio in diuino nomine feliciter. A. M. E. N. N.

IN NOMINE SCAE ET INDIVIDUAE TRINITATIS

Karolus diuina fauente clementia imperator augustus.
Cum petitionib. seruorum diuinitas et rationabilib. diuinitate.
amore fauimus. super munere donu largiri non diffidim.
idcirco nouerit omniu fidelu nostroru tam praesentiu qua
et futuroru sagacitas quia adiens serenitate culmini nri
uir reuerentissim. pubbo abba ex monasterio corbeia qd
e. supfluum uiseta in uilla regia in loco nuncupato dudum
huc exordiatum in honore sci stephani pto mar ^{& beati Viti septennis} suggestio man ^{pueri.}
suetudini nrae ut idem monasteriu et monachos ibide p tempo
ra degentes cum rebus et hominib. non solu sub nra tuitione
et defensione constatuere. uerum etiam et talem immunitate
fieri iuberemus qualem omnes ecclesiae in francia habent cuiu.
petitioni dignu et pspicuu iudicantes hanc auctoritate
immunitatis erga pdictum monasterio corbeiae eiusq. rectores
fieri iussim. p qua decernim. atq. iubem. ut nullus iudex
publicus uel quilibet ex iudiciaria potestate in ecclesia aut
locat agros seu reliquas possessiones memorati monasterii

882
Reg. Warty. 455.
Brig. Decet.

280-290

[Faint handwritten notes]

Karolus imper. iun.

quas praesenti tempore in quibuslibet pagis et territoriis habet
t deinceps ibide conlate fuerint ad causas iudicario more
audienda stfreda exigenda aut mansiones t paratas faci
enda aut fidei iussores tollendos aut homines ipsius monasterii
tam ingenuos qua et latos distringendos aut ulla retributiones
aut inlicitas occasiones requirendas ullo unqua tempore
ingrediaudeat t ea que sup memorata sunt penit. exigere
presumat. sed liceat memorato abbati suisq. successoribus
res predicti monasterii sub immunitatis nrae defensione quieto
ordine uiuere ac residere. et quicquid exinde ius fisci exigere
poterit totu et ad integru nos p aeterna retributione ad
pauperes alendos et luminaria eidem monasterio concin
nenda concedimus qualiter monachi ibide degentes
p nob p leq. nra atq. stabilitate totius imperii nob ad re
gendu commissi dmi misericordia aduentus exorare
delectet. Sed et hoc placuit nob huic inserere auctori
tati ut licentia habeant rectores huic monasterii
cu quibuslibet hominib. liberis res et mancipia legalit
commutare uidelicet ut quicquid iuste et rationabiliter

287

a. 882.
Reg. 46455.
O. d.

De hemli

par saltem contulerit parati p hanc nrā auctoritate
iure firmissimo teneant atq. possideant et quicquid ex
inde facere uoluerint libero in omnib. pfruant^r arbitrio
faciendi quicquid elegerint. et ut haec auctoritas in mu-
nitatis atq. confirmationis nrāe p futurā tempora inui-
olabile obtineat firmitate. manu ppria subter firma-
uimus et anuli nrī impressione signari iussimus.

R Signū domni karoli serenissimi imper
K Augusti. Vualdo cancellari ad uicē
S Lutuardi archicancellari recognoui. et
L data. viii. id. nouē. Anno incarnatō dñi

882
Decē lxxxii. Indict. xv. Anno uero imperii pū-
sissimi imper. karoli. ii. actu uiuor matia ciuitate

841
in dī nomine feliciter. **A M E N**
IN NOMINE SCĀE ET INDIVIDUAE TRINITATIS.

Bladouuicē diuina fauente gratia rex. Siderēb. terre
ms quas diuina sum. largitate grauatū laicorū p p̄ amore
di eorumq. in eisdē locis sibi famulantib. beneficia oportuna largimur hoc nob pculdubio ad cernā remunera

Bladouuicē iun.

tionē praemia capessenda p futurū liquido credim?
Idcirco nouerit omniū fidelium scē dī ecclesiae noscra
presentibus et futuris solertia quia nos p mercedis nostrae
augmento concessim. ad monasteriū que noua corbeia
nuncupat^r qd est constructū in honore scī stephani p̄to
martiris xpi sup flumiū uuisera in uilla regia in loco nun-
cupante dudū huxon. mansa undecim quae sunt
in pago lagnae in uilla que dicit^r hemli cum omnib.
appendiciis t ad se p̄tinentib. in terris uidelicet cultis et
incultis. siluis. aquis. aquarumue decursib. adiacentis
per uis exitib. et regressib. questū et ad inquirendum
t quantūcumq. infra prescripta uilla uel que ad ipsa
undecim mansa p̄tinere uider^t ut nrī iuris atq. possessionis
in re pprietatis ē. totū et integrū prescripto monasterio
corbeiae et monachis sibi de dō soli militantib. p̄petualiter
ad possidendū fruendūq. concessim. atq. de nrō iure in
uis et dominationē praefati monasterii liberalitatis nrē
munere contulimus. Ita uidelicet ut quicquid ex inde ab
ho dēna die uel tempore rectores et ministri eiusdē monasterii

facere ordinare atq. disponere uoluerint p hanc
 nrām auctoritatē liberā in omnib. habeant potestātē
 faciendi quicquid eligerint. Et ut haec auctoritas
 largitionis atq. confirmationis nrāe p curricula
 annorū inuolabile atq. in conuulsam obtineat
 firmitatē manu ppria subter firmatum. et anuli
 nrī impressione signari iussimus.

PO Signū hludouici gloriosissimi regis
LI domini notarius aduicē adleici recog-

noui. et data iii. id. decēb. anno xp̄o pp̄tio vii. regni

domni hludouici regis in orientali francia indiet

iii. actū pacher brunnen. in diu nomine felicit. amen

I N N O M I N E S C Ā E E T I N D I U I D U A E T R I N I T A T I S .

Karolus diuina fauente clementia imper̄ augustus

Si peccationes seruorū dī nr̄orum q. fidelū quas p̄ suis necessi-
 tatib. et maxime peccelīarū dī utilitatib. nob̄ suggesterint

ad effectū pducimus. non solum honorificū imperialis libera-
 litatis exercemus consuetudinē uerum etiā ad aeternae retri-
 butionis mercedē talia credimus nob̄ facta p̄ futura. Unde

nouertit omnū fidelū nr̄orum praesentū scilicet et futu-
 rorū industria qd̄ fidelis nr̄ bobo abbas monasterii qd̄uo-
 catur noua corbeia et sitū est in saxonia. dedicatū uero in
 honore scōrū martīrū stephāmatq. uiti. In sinuauit
 amplitudini nr̄e qualiter idē monasteriū beatę memoriae
 auis nr̄ ludouicē imperator primit. inchoauerit et statim
 inter ipsa constructionis eius exordia concesserit. ut neq. ab-
 bates illius loci. neq. homines eorum cuiuscumq. conditionis
 in expeditionē unquā ire deberent. sed liceret eis cum quiete
 ac securitate praefate utilitates ecclēe p̄uidere nec non et regis
 interdū legationib. exequendis ubi opus esset operam dare.
 Quā concessionē firmā in futurū eē uolum. licet ad p̄sens
 eam instantis periculi necessitas paululū minuere cogat. Nā
 pp̄t̄ immensū barbarorū in fesiationē necesse habem. cū
 uniuerso populo nob̄ diuinitus commissio ecclēe xp̄i defensionī
 insistere et ob hoc non omnes sub memorato loci domino
 consistentes affectionib. in hostē immunes relinquere pos-
 sumus. sed qm̄ eiusdē loci abbates militicū regiū p̄gere
 soluerant concedim. eis ut triginta homines nobiles ab aliis

Carolus imp. iun.

De expeditione hostili

perfectio[n]ib[us] secū[m] immunes habeant et si extra patriā est legatio
pagenda plures nobiles ad hoc opus paratos teneant.
reliqui uero cū suo populo in hoste[m] p[er]ficiscant[ur]. et hoc quā
diu tanta bellorū pericula imminer[unt]. Vbi uero diuina
pietas pacē dederit concessione[m] quā temporib[us] glori
osae memoriae aui genitoris. et germani mei habuerunt
firmā et stabile[m] manere uolum[us]. Tradimus etiā in re
mediū anime n[ost]rae et patris n[ost]ri et fr[atr]is et in elemosinam
p[ro] genitorū n[ost]rorū quedā beneficia ad p[re]fatu[m] coenobiū
in p[ro]pria hereditate. scilicet in uuehsigo. quinq[ue] mansos
et .ii. familia quos habuit Liuduuard[us] in beneficiū et in
hession .v. mansos et duas litorum familias quas habuit
olim remeias in beneficiū. et in marca asseki in uilla
ecrikes husun que quid ad regiu[m] ius p[er]tinet in terris. siluis
et mancipiis. Concedim[us] quoq[ue] parte[m] uillae que di
cit[ur] ouenhus. quam habuit olim uuiric comes in bene
ficiū et .iiii. mansos in sinuatfeldun quos Landuuard[us] habuit
in beneficiū. Et ut haec n[ost]rae largitatis concessio pleni
ore[m] in d[omi]ni nomine obtineat firmitate[m] manu p[ro]pria firma

uimus et anulū n[ost]ri impressione assignari iussimus

R Signū domni karoli serenissimi augusti. Luitfrid
K Snotarius. aduocē luituardi archicancellari
L recognoui. Et data non. mai. Anno incarnat[ionis]
d[omi]ni Mccc lxxxvii. Indict[ionis] .iiii. Anno uero regni
domni karoli xi. imperiautē vii. Actū uerbilingua.
iulla in d[omi]ni nomine feliciter. **A M E N**

In nomine d[omi]ni n[ost]ri ihu xpi dei eterni. Blodharius diuina
ordinante prouidentia imp[er] aug[ustini]. Oportet imperiale
sublimitatem ut fidelium suorum iustis ac rationabilibus
petitionibus pietatis suae aure[m] accommodet et effectum
concedat. quatinus id faciēdo eorum animos in suo semp
reddat promptiores. Idcirco omnium fidelium scē di eccl[esi]e
ac n[ost]rorū presentium uidelicet et futurorū competat
magnitudo quia esich fidelis comes n[ost]r[us] deprecatus est nos
tam clementia ut aliquantum exerebus uiris n[ost]ris quibus
ipse ordine possidebat beneficiario ad propriū concederemus.
ac p[ro] p[re]ceptū traderemus. Cuius deprecatione obsequio fidelitatis
deuotionem libenter annuentes hos excellentie n[ost]re apices

843

Reg. Wart 375.

fieri decreuimus. quibus iam dicto esichoni in pago ribariense
in comitatu bunnense in uilla cistenacha mansos octo ex bene
fitio suo. cum omnibus pertinentiis eorum. id est cum terris. cum pis.
cultis et incultis uineis. siluis. pratis. pascuis. aquis. aquarum ue
decursibus. extibus et regressibus. nec non et mancipiis utriusq.
sexus ibidem pertinentibus. ad proprium tribuimus. et de iure nro
inuis ac dominationem ipsius perenniter mansurum transfundimus.
ut faciat exinde potissima a nobis precepta licentia quicquid elegerit
uel uoluerit. sicut et de reliquis proprietatis sue rebus. absq. cuius
libet potestatis contradictione uel repetitione. seu qualibet reser
gatione. Ita tamen ut nusquam antea discedat fidelitate. sed im
mobiliter in nris perseueret obsequiis. absq. aliqua tergiversa
tione. Et ut haec nre largitionis uictorias. inuolabilem
obtinet firmitatem. manu propria subter eam firmauimus.
et anuli nri impressione. adsignari iussimus. **Signum**

PAR blocharu serenissimi. augusti Remigii.

NOTARIUS ad uicem egilmaru recognouit. **DATA** XIII

Id. April. anno xpo ppicio imperu domni blodhari impri

imperat in italia xxiii. in francia. iiii. indiet. vi. aetum.

In aquis grani palatio regio. in diuino nomine feliciter. **am.**
IN NOMINE DNI DI. et saluatoris nri ihu xpi. Bludouuic
diuina ordinante providentia. imperator augustus.
Cum petitionibus seruatorum di. iustis et rationabilibus
diuini cultus amore fauimus. supni muneris donum
largiri non diffidimus. Idcirco nouerit omnium
fidelium nrorum tam presentium quam futurorum
sigacitas. quia adiens serenitate culminis nri. iur
reuerentissimus adalhardus abba. ex monasterio corbeia
quod ei dudum in prouincia saxonica. ad augmentum
mercedis nre. ex nouo construere iussimus. sup fluum
in uilla regia in loco nuncupante dudum huxer. dicatu
& beati vti septennis pueri.
in honore sci stephani protomartyris. suggestit man
suetudini nre. ut idem monasterium et monachos
ibidem p tempora degentes. cum rebus et hominibus
non solum sub nra tutatione. et defensione. conficiuerem.
uerum etiam et talem immunitatem fieri iuberemus. quale
omnes ecclie infra hanc habent. cuius petitioni dignam
et proficiam iudicantes. hanc uictoritate immunitatis

erga predictum monasterium corbeie eiusque rectores
 fieri iussimus. per quam decernimus atque iubemus ut
 nullus iudex publicus. uel quilibet ex iudiciaria po-
 testate in ecclesiis. aut loca uel agros seu reliquis
 possessiones memorati monasterii quas presenti tempore
 in quibuslibet pagis et territoriis habet. uel deinceps
 ibidem conlate fuerint. ad causas iudicario more audi-
 endas uel freda exigenda aut mansiones uel paratas faci-
 endas. aut fideiussores tollendos. aut homines ipsius monas-
 terii tam ingenuos quam et latos distringendos. aut ullas redibi-
 tiones. aut illicitas occasiones requirendas ullo unquam
 tempore ingredi audeat. uel ea que supra memorata
 sunt. penitus exigere presumat. sed liceat memorato abbati
 suisque successoribus. res predicti monasterii sub immunitatis
 nostre defensione quieto ordine uiuere ac residere. et quicquid
 exinde iustis exigere poterit totum et ad integrum nos
 pro eterna retributione ad pauperes alendos et luminaria
 eidem monasterio concinnanda concessimus. qua-
 liter monachi ibidem degentes pro nobis. proleque nostra

atque subtilitate totius imperii nobis ad regendum com-
 missi domini misericordiam exorare delectet. sed et hoc
 placuit nobis huic inserere auctoritati. ut licentiam
 habeant rectores huiusmodi monasterii cum quibuslibet
 hominibus liberis. res et mancipia legaliter commutare.
 uidelicet quicquid iuste et rationabiliter pars alteri con-
 culerit parti. per hanc nostram auctoritatem. iure firmissimo
 teneant atque possideant. et quicquid exinde facere uoluerint.
 libero in omnibus. proficiantur arbitrio faciendi. quicquid
 elegerint. Et ut hanc auctoritatis immunitatis atque confir-
 mationis nostre per futura tempora inuiolabilem obtineat fir-
 mitatem. manu propria subter firmauimus. et anuli nostri
 impressione signari iussimus. **Signum P O E** hludouici
 serenissimi imperatoris. **DATA VI Kt. aug.** **LXII** Anno
 christi prope x. imperii domini hludouici piissimi aug.

Indicet. i. acti in gilinheim palatio. in diuino nomine am-
 in nomine domini dei et saluatoris nostri ihesu christi. hludouice diuina
 ordinante providentia imperatoris augusti badurado episcopi et missio nostro
 Nosse te non dubitamus qualiter nostra iussione ad althurd quondam

Pa 323
 C. 6.

Bludouuic' imp'r   Ladurado ep'o

quoddam monasteriū in saxonā anouo opere confrauto. quod nos et aliqui boni homines de quib. dā reb. sollempni donatione dotaum. de quib. omib. rebus nrē auctoritati nrē preceptum circa idē monasteriū fieri iussimus ut ppetua saluacione in iure eiusdem monasterii eedē res consistere. sed ut relatione uuarini uenerabilis eiusdem monasterii abbat' cognouimus. quidam comites memoratum preceptum nrū infringere et conuellere uelint. in eo uidelicet quod homines tam liberos quā et laicos qui sup. terrā eiusdem monasterii consistunt in hostem ire compellant et distringere iudicario more uelint. quod notum ut faciunt. Et ideo p has litteras nrās tibi precipimus ut tu illud preceptum quod sicut diximus eidem monasterio fecimus assumas. eo in p'sentia eorundem comitum in cuius ministeriā res predicti monasterii esse noscuntur relegi facias et ex nrā auctoritate eis precipias. ut ulterius nrē auctoritatis preceptū uiolare non presumant. sed potius sicut in eodē precepto continentur illud conseruare studeant. si gratiā nosram habere uelint.

Ottonis regis   De tholoneo in meppia

IN NOMINE SCÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS. OTTO diuina fauente clementia rex. Nouerit omnium fidelium nrōrum. tam presentium quam et futurorum industria. qualiter nos p interuentum dilecti fratris nrī henrici et uenerabilis abbat' bobonis. ad monasterium scōrum martyrum stephani atq. uiti monecum atq. theloneū in loco meppia nominato. sito inter aquas emisa et halsadicas. in pago agratingun. in comitatu duringi comitis iure perenni in proprium donauimus. iussimus quoq. hoc preceptum inde conscribi. manu nrā subtus signato et anuli nrī impressione roborato.

Signum domni ottonis **HT** serenissimi regis
 Data iiii kl anno incarnationis dñi m ccc
 xl v. indictione secunda. Anno domni ottonis
 piissimi regis decimo. Actū in dalabem in di
 nomine feliciter amen

Lehon
 gesta 539
 37. 446

843°
Erb. Reg. 376.
IN NOMINE DNI NRI IHV XPI DI AETERNI. HLOT
 HARIUS diuina ordinante prouidentia. imp^r aug^o.
 Si unius fidelis nri iustam ac rationabilem petitionem
 libenter implemus. proculdubio reliquoru fidelu
 nrorum deuotionem erga nos promptiorem efficiam^{us}.
 Qui propter omnium fidelium sc^e di ecclesie. nro
 rumq. presentium et futurorum nouerit uniuersitas.
 quia esich uir illuster comes nram deprecatus est pie
 tatem. ut res sibi in pago rihurienti. in comitatu bur
 nensi. in uilla chestinacha anta munificentia adtrib^{uit}.
 quas ipse pro remedio anime eius. ad monasterium
 in saxonia situm. corbeia uocabulo. quod est construc
 tum in honore beati stephani pro^o martiris xpi de ^{& hanc VIII} 980
 legauit. p nre mansuetudinis preceptum confirma
 remus. Cuius precib. libentissime annuentes. hos ex
 cellentie nre apices fieri statuimus. p quos memoratas
 res una cum mancipiis. inibi p^o tinentib. in predicto pago
 et in iam dicta uilla consistentes ad prefatu monasteriu

corbeie et eccliam sci stephani confirmamus. modisq. omnib.
 corroboramus. quatinus sicuti a prescripto fideli comiti nro
 esichoni tradite et delegate fuerunt. ita pars eiusdem loci sci
 deinceps absq. cuiuspiam potestatis contradictione uel in
 quietudine teneat. et possideat. faciatq. exinde quicquid
 utilitas dicauerit. Et ut haec nre confirmationis auctoritas
 inuolabilem obtineat firmitatem. de anulo nro subter
 subter iussimus sigillare.
 HRODOUNOUS NOTARIUS ADUICEM HILDINI
 RECOGNOUT

SALIS IN AMPLIDI
CONCESSIO HLUODOUICI REGIS DE OPERE

845° Reg. 370
IN NOMINE SONE ET IN DIIUIQUE
 trinitatis. HLUODOUICUS diuina fauente gratia
 rex. Si erga loca diuinis cultibus mancipata ppter amore
 di. eorumq. in eisdem locis sibi famulantib. beneficia
 oportuna impendimus. atq. de rebus terrenis diuina
 miseratione nobis collatis. largitionis nre munere quidda
 conferimus. hoc nobis proculdubio non solum ad stabilitate

regni p[er]tinere. uerum etiam ad eterne beatitudinis premia
 capessenda profuturum aliquid credimus. Idcirco notum
 fieri uolumus. omnium fidelium n[ost]roru[m] presentiu[m] scilicet
 et futurorum sigactiq[ue] qualiter nos ob amore[m] d[omi]ni. et
 emolumentum anime n[ost]re. quasdam proprietatis
 n[ost]re res concessimus ad monasteriu[m] quod d[icitur] noua
 corbeta quod est situm sup[er]fluuu[m] uuisera[m] construc
 tum in honore sc[ilicet] ac beatissimi stephani protomartyris.
 & beati uiti septennis pueri.
 ubi presentia tempore uenerabilis uir uuarinus uicore
 do abba p[re]s[ent]e uidetur. Sane etiam predicta res in pago
 quottanga. in uilla que d[icitur] amplidi. hoc est mansum
 dominicatum cum casis et reliquis aedificiis. cum aliis
 mansis uiginti. ibide[m] aspicientibus ac deseruentibus.
 Has itaq[ue] res sicut diximus. cu[m] domib[us] edificis. mancipiis.
 utriusq[ue] sexus salinariis terris cultis et incultis. siluis.
 pratis. pascuis. aquis. aquar[um] ue decursib[us]. adiacentis.
 pratis. exatib[us]. et regressibus. questu[m] et ad inquirendu[m]
 quemadmodum banzleib[us] comes in beneficiu[m] hactenus
 habuit. et n[ost]ri iuris atq[ue] possessionis in re proprietatis est

totum et ad integrum predicto monasterio concessimus
 eadem iure in uis et dominationem eius liberalitatis n[ost]re
 munere contulimus. ^{et qualesdem} reb[us] et mancipiis rectores et ministri
 supradicti monasterii ob utilitatem et necessitatem ipsius
 facere ordinare atq[ue] disponere uoluerint. per n[ost]re aucto
 ritatis largitionem libero ind[omi]nate perficiantur
 arbitrio faciendi quicquid elegerint. hanc itaq[ue] aucto
 ritatem largitionis n[ost]re ut per curricula annoru[m] in ui
 olabilem atq[ue] in conuulsam obtineat firmitatem.
 et a fidelib[us] sc[ilicet] d[omi]ni eccl[esi]e n[ost]re uerius credatur. et diligen
 ter conseruetur. manus n[ost]re signaculis subter eum decreum
 roborare et anuli n[ost]ri impressione iussimus adsignare
 Signum **P[ro]f[ess]o[rum] Bludouuici gloriosissimi regis.**
Ad alleodius ad uicem rathleici recognoui. data xviii
kt. ianuar[is] anno xpo propitio vii. regni domni bludo
uici regis. in orientali francie. Indice iiii. acti rosbach uilla. an.
IN NOMINE DNI DI ET SALVATORIS NRI IHU XPI
BLUDOUVICUS diuini ordinante prouidentia. imp[er]r
 augustus. Si liberalitatis n[ost]re munere de beneficiis ad d[omi]n[u]m

833
 E. H. Aug.
 M. J. J.

Bludouuici imperii de operibus

nobis collatis locis dōdictis aliquid conferimus ad nobis
 et ad moralem vitam feliciter transigendam. et ad et
 nam perpetuallyter obtinendam profuturum liqui
 do credimus. Ideo fieri uolumus omnium
 fidelium nrorum tam presentium quam ut futuro re
 quia cum nos monasterium in Saxonia pro plebano
 dno cum consensu fidelium nrorum in honore scilicet
 stephani protomartyris xpi deuotissima intentione
 fundatum habuissimus. nomenq. noue corbeie
 apstassenus. atq. ibi compendiosa subsidia. queq.
 premantibus inueneramus. debitate largitate pro
 dicto sanctificationis loco in nra elemosyna contu
 lissimus. Quatinus quem in eodem monasterio
 abbatem prefecimus. suggerendo petit celsitu
 dinem nre. ut in memorato ducatu saxonie locū
 prouideremus ubi sal fieri ad eos monachorum.
 in eodem monasterio per tempora degentium. Saluen
 dos atq. condiendos potuisset. quod et facere cura
 uimus. Et dedimus eidem monasterio per hoc

in budina ueldun

in re auctoritatis preceptum inducitur budines
 ueldē quantumcumq. iuris nri in illo fonte quie
 super fluum erat. per quod statuente decessum
 ut sub iure ipsius monasterii quantumcumq. in illi
 fonte haberentur sumus. perpetuo consistat sicut
 diximus ad necessitates seruorum diuini memorato
 monasterio de gentium fulciendos. Et tunc nre largi
 onis auctoritatis firmior habeatur de anulo nro sub
 cam iussimus sigillare.

MAGNARTUS AD UICEM THEOTONIS

RECOCNOVI. DATA VI KLT IUN' ANNO XPO PP' TIO
XXI IMPERII DOMNI BLUDOUUICI SERENISSIMI IMPRI

Indictione xi. indi. nomine feliciter amen
 HOMINE scilicet et in diuina trinitate annul fuis gratia
 rge. Si seruorum diuinitationibus. quas pro ecclesiarum
 sibi met commissarum utilitatibus nobis suggerunt.
 elonenter annuere. ac pie prospicere uolumus. et ad
 presentis uite cursum prospere peragendum. et ad
 future beatitudinis premia promerenda. id nobis pro

308
futurum liquido credimus. Unde omnibus scē di
ecclē nr̄sq̄ fidelib. notum esse uolumus. quod fidelis nr̄
bouo abbas monasterii quod uocatur noua corbeta in
similitudine celsitudinis nr̄. qualiter ipsum monachorum
coenobium sibi commissum. nec non et monasterium puellarū
constitutum in loco hirsford. nuncupato. cui preest
abbatissa nomine habuuij. auenerandę memorię
anteceffore nr̄o hludouuico pro p̄terna ipsius omnisq̄
gloriosissimi generis sui memoria primū constructa
re deinde tam illius quam filii sui serenissimi regis hludo
uuij. et successorum eius largitionibus. et
defensione ac tuitione hactenus fuerint conseruata. Quam
obrem nr̄am implorauit elementum. ut eadem monasteria
sub nr̄a tuitione suscipientes. omnes donationes. atq̄. conces
siones a progenitorib. ac predecefforib. nr̄is eis collatas nr̄q̄
auctoritatis precepto firmare et stabilire uellemus. Cuius
rationabili et iuste p̄tatione. assensum prebentes. discernim⁹
atq̄. iubemus. In primis ut utrumq̄. coenobiū. cum omnibus
ad ea p̄tinentib. plenissime immunitatis securitate fruāt.

309
sicut ab antecessorib. nr̄is eis concessum fuerat. canonicū
preceptis continetur. Neq̄. publicis exactionib. uel
quib. cumq̄. modis illorum homines a quolibet iudici
aria potestate distringantur. Sed nec prefatus abbas
eiusq̄. successorib. aliquando in hostem ire cogantur.
Sed sicut antea eis. a predecefforib. nr̄is concessum fuit omnes
suos uasillos nobiles secum in patria ab expeditionibus
uacantes habeant. Inferioris uero conditionis quantis opus
habuerint ad legationem nr̄am et ad monasterii utilitate
pro ut necessitas flagitat pagendam. Deinde supradicta
monasteria cum uniuersis rebus suis ita in nr̄am tuitionē
ac defensionem suscipimus. ut eorum decimas uel posses
siones. siue regia donatione seu aliorū fidelium traditione
adtributas. uel proprio labore adquisitas. nulla cuius
cumq̄. ordinis aut dignitatis p̄sona quolibet modo eis
auferre presumat. sed et epi qui ecclesias ad ea p̄tinentes
officii sui causa debent adire non exigant maiores
sumptus ad sua mansionaria quā primum statutum
fuerat. et in capitulari libro scriptū habetur. Preterea

quod ab exordio constructionis eorundem monasteriorum
 annis antecessoribus constitutum est nos quoque firmiter
 seruari uolumus. Videlicet ut ubicumque casus uel cortes
 habuerint ex rebus quas ibidem suis laboribus adquirunt
 decimas dent ad portam monasterii nec alibi eas dare cogantur.
 quatinus in nostram aetatis generis nostri penne mercedem
 supuenientibus peregrinis et hospitibus seruiantur. sicut in regis
 capituli et in decreto sinodali premissum est. scenodoxia
 et reliqua fidelium pauperumque conferui hospitalia et
 mos fuit semper in his concedi coenobis. Proinde utriusque
 congregationi regulari electioni ~~et~~ uolumus
 ut et monachis inter se abbatem et secularibus abbatissa
 similiter dum res exigere digere licet. Ad extremum
 quo superius nominatus cesar chlodouicus gentem quam
 pater serenissimus imperator karolus ferro edomitam ad
 christianitatis fidem conuertit ad memoriam patris uirtutis
 et religionis monasteriorum constructionibus illustrare
 disponens. haec duo adpectum tam ipsius quam conuerse
 ut supra dictum est gloriosissime prosapie sue elemosinam

secundum antiqua monasticae disciplinae rectitudinem conferui
 et ordinari precepit. Ideo nos ea cunctorum fidelium
 nostrorum. precipue episcoporum quorum parrochias
 uel eorum res sunt positae tuitioni et benignitati com
 mendamus. ut eis ubi illorum ope indiguerint prou
 dentiam et auxilium magis exhibeant quam molestiam
 ingerant. Nec in ipsorum ecclesiis a suis presbiteris missa
 rum celebrationes fieri interdiciant. sed si quid futuris
 sibi inde negari putant ad nostram presentiam et sino
 dalis examinis iudicium deferant. iustum est enim ut
 eis pro sit quod semper sub imperali et regia predecessorum
 nostrorum tuitione fuerunt. et quod defensionem et confir
 mationem rerum suarum a potestate beati petri pro precepta
 sedis apostolice consequi meruerunt. Ut autem omnibus
 innocescat nos nihil ex his que antecessores nostri ad eadem loca
 donauerant uelle minuere. etiam ex nostro addere aliquid
 decreuimus concedentes ad subsidia fratrū in prefata
 noua corbeia domino seruentium piscationem in mechnik.
 et in uicinis locis que ad nostram uis pertinebant atque

uniuersum beneficium quod norbert' prouisorum cum om-
nibus fransis et famulis que ad ipsum p[er]fectionem prouidenda
et ad predica norberta beneficium pertinebant. Hanc uero
uictonatis n[ost]re concessio ut plenior em indi nomine obti-
neat firmitatem manu propria subter eam confirmauimus
et anulo n[ost]ro assignari iussimus.

SIGNUM DOMNI ARNOLFI
gloriosissimi regis Engilbero notarius aduice
THEOTMARI ARCHIPPELLANI RECOGNONI
DATA III IDUS OCTEMB' Anno incarnatione
dn[ost]ri Decce lxxxvi. Anno primo adomni
p[er]uissimi regis actum in foreham palatio regio
indi nomine feliciter. amen

Innomine sc[ilicet] et indiuidue trinitatis Hludouicus diuina
elementa rex. Si petitiones seruorum di iustas ac rationabiles
ad effectum p[er]ducimus ad p[er]ueniam n[ost]roru[m] regu[m] scilicet
et imperatorum ex regu[m] morem decenter implemus. et eos
peul dubio fideliores ac deuotiones liquido in n[ost]ro officimus
seruicio. Qua propter comperit omnium fidelu[m] n[ost]rorum

887
Orig. Westf. 469
Orig. Decst

Orig. Westf. 469
Orig. Decst

In nomine sc[ilicet] et indiuidue trinitatis Hludouicus
diuina fuenta gratia rex Oportet igitur nos qui diuino
sumus munere quadammodo p[er] ceteris mortaliibus
sublimati eius in omnibus p[ar]te p[re]ceptis eius
elementa p[re]lita sumus ac pro suo amore loca
que fideles n[ost]ri ad laudem et gloriam nominis sui
edificare et conseruere ac consecrare uoluerunt
et ad hoc supplementum ac solacium conferri ac sub
n[ost]ra defensione & tuitione suscipere
Quatinus quequid deuota mente in eisdem locis
boni conati fuerint impendere perpetuo absq[ue]
alicuius molestia uel inquietudine ualeat fixum
et immobile p[er]manere. Quis propter comperit omni
am fidelium n[ost]rorum p[re]sentium scilicet et futuro
rum sollertia quilibet theodricus sc[ilicet] mindonensis
eccl[esi]e ep[iscop]us construxit p[er] n[ost]rum licentiam ex sua heredi-
tate in honore sc[ilicet] petri uicillorum xpi monaste-
rium q[uo]d dicitur uonhereschorp et ex hoc et in
omne tempus subiecit ad potestatem sui iudici

887
Orig. Westf. 469
Orig. Decst

episcopatus. Lugiensis ex eodem episcopatu ad memoratum
 monasterium decem mansos litorum et quinque seruos
 cum hoc quod habere uidentur et ducenta aratra deci-
 marum ad subsidium christi ancillarum. eo quoque
 ut sub potestate successorum suorum uidelicet
 consistat ad regendum prefatum cenobium et obeant
 regulariter ipse ancille christi inter se licentiam elegen-
 di abbatissam prout oportet futuris temporibus
 Et omnibus per ueritatem subiectionis quinque solidos pro sol-
 uant ad eadem sui episcopatus et deinceps manent
 absque ullius inquietudine in omni. Et si seruitio
 sine ulla querela suorum propinquorum. Et ideo
 deprecatus est celsitudinem nostram uenerabilis episcopus noster
 theodricus ut hoc ei nostre auctoritatis preceptum fieri
 uerit iuberemus. pro quod decernimus atque iubemus ut
 sicut superius comprehensum est de prefato monasterio
 quod predictus uenerabilis episcopus construxit et ordinauit
 ita deinceps per hoc nostre auctoritatis preceptum plene
 in dei nomine confirmatum nullo inquietante seculo

auxiliante perpetuis temporibus firmum et stabile perma-
 neat absque alicuius contradicentis obstaculo. et sub nostra
 immunitatis tuitione ac defensione tam ipse ancille dei
 quam diuina res earum penitus temporibus consistant
 ut eis propria ac coniugis carissimamque prole salute domini
 clementiam delectabilius exorare delectet. Et ut hec
 auctoritas firmior teneatur. et per futura tempora
 a fidelibus nostris uerius credatur et diligentius obseruetur.
 manu propria nostra subteream firmauimus. et anuli
 nostri impressione assignari iussimus. Signum
 domini Hludowici regis serenissimi. Euarhardus cancellarius
 aduicem Hludberhti archicappellani resignauit
 Nonagesimo octauo anno pridie id octobris. christo.
 proprio octagesimo tertio regni domini Hludowici serene-
 missimi regis in orientali francia regnante in dicta
 parte quarta actum in francoford palatio regio
 in dei nomine feliciter

In nomine sc̄ et indiuiduę trinitatis. ^{bludouici} diuina fauente
 gratia rex. Si petitiones nr̄orum fidelium quas pro utilita-
 tibus ecclesiarū dī nobis suggererint. ad effectū p̄ducim⁹.
 æterne retributionis augmentū id nobis p̄ futurum
 liquido credimus. Unde nouerit omnium fidelium nr̄orum
 presentium et futurum industria. qualiter p̄ interuentum
 uenerabilis ac dilecti comitis nr̄i cuonradj monasterium
 quoddam noua corbeia nominatum cui p̄fess̄ fidelis nr̄
 bouo abbas in nr̄am tuitionē ac mundeburdē suscepim⁹.
 et omnes concessionēs seu donationes antecessorum
 nr̄orum. eidē coenobio eorum auctoritate firmam⁹
 atq. corroborem⁹. uidelicet ut et immunitate habeant
 ab omnibus publicis exactionibus. et iudicialibus potestatibus.
 homines eiuſdem ecclesie. liti et coloni et rectores ipsius
 monasterii in expeditione cum suis hominibus ire non co-
 gantur. sicut. nr̄is progenitoribus olim concessū fuisse
 constat. Sed et hoc pro nr̄e mercedis augmento ad eorum
 utilitates addere decreuimus. ut in ipsa abbatia in uill.
 horohusun nuncupata. publicū eis licet habere mercatū.

et monecam. et ibi potestate habeant accipiendi teloneum. quod
 ipsorum aduocatus nr̄o exigat banno ab his qui illuc causa
 emendi ueniunt. in tra maream memorate uille et montis
 eresburg nuncupate. Preterea quod ab exordio constructionis
 eiusdem monasterii. nr̄is antecessoribus concessum in eorum
 preceptis cognoscitur. nos quoq. iterum confirmamus. ut li-
 ceam habeant fratres illius loci eligendi inter se. abbatē dū ita
 res potuerit. quamdiu ad hoc idonea inter se p̄sona potuerint
 inuenire. Et ut hoc nr̄e auctoritatis preceptū plenius indi-
 nomine obtineat firmam⁹. manu propria affirmamus.
 et in uili nr̄i impressione signari iussimus.

Signum domni bludouici **PE** serenissimi regis
 Ernustus cancellarius aduocem theotmari archicap-
 pellani recognoui. Data. iiii. iduum octobrium die.
 Anno incarnationis dñi. Dccc. indict. iiii. Anno

domni bludouici. i. Actū tributus indi nomine felicit. am
 In nomine sc̄ et indiuiduę trinitatis. Cuonradus
 diuina largiente clementia rex. Conuente nr̄e regali
 celsitudini. ut petitiones fidelium nr̄orum. has precipue

quas pro ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus suggerere
 ad effectum producamus. Quo hoc et ad presentem vitam prospere
 pagendi et ad futuram beatitudinem promerendam profuturum
 liquido credimus. Unde nouerit omnium fidelium nostrorum
 tam presentis quam futuri temporis industria quod ue-
 nientes ad monasterium sanctorum marcyrii stephani atque uita
 noua corbeia nuncupatum rogante eiusdem coenobii uenera-
 bili abbate huobone una cum fratribus sibi commissis omnes
 concessionem quas priorum regum temporibus habuerunt
 firmiter eidem loco concernentem. Necque ut potestate
 habeant inter se cum necessitas uenerit abbate eiusdem
 et ut in nullo episcopo de dominicalibus mansis eiusdem monasterii
 decime exigantur neque a comite uel ex qualibet iudiciali
 potestate coloni eorum a clero ad iustitiam faciendam aliquo
 banno constringantur. Sed coram aduocatis eiusdem loci
 iustitiam facere cogantur sicut anteriorum francorum regum
 temporibus prefato monasterio concessum fuisse cunctis
 fidelibus nostris liquido patet. Et ut haec auctoritas nostra et la-
 gitacionis firmiter habeatur atque profutura temporis fidelibus

nostris uerius creditur nostra propria manu subter ea firma-
 uimus atque anuli nostri impressione signari iussimus.

Signum **H** domini Chuonradi serenissimi regis
 Data **R** **D** **S** .iiii. non febr. Anno ab incarnat
 dni dccc. **X**ii. Regni autem domini chuonradi
 serenissimi regis. anno .ii. actum in ipso monasterio
 corbeia in diuino nomine feliciter. Amen.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. henricus
 diuina largiente clementia rex. Conuenit nostre
 regali celsitudine ut petitiones fidelium nostrorum has
 precipue quas pro ecclesiis sibi commissarum
 utilitatibus suggerunt ad effectum producamus
 quoniam hoc et ad presentem vitam prospere pagendi
 et ad futuram beatitudinem promerendam profuturum
 liquido credimus. Unde nouerit omnium
 fidelium nostrorum tam presentium quam futurorum
 temporum industria quod rogatu coniugis nostre domne
 regine mathilde unicum prole eius equiuoco nostro
 nec non et adaluardi qui legatus fuit ad nos missus

concessio
 henrici regis

922

Ch. Reg. 522

Henrici regis

ab abbate uenerabili solemaro fratrumq; xp̄o in noua
 corbeia militantium. et sc̄is martiribus nr̄is aduocatis
 et intercessoribus stephano atq; uito fideliter seruientiu.
 omnes concessiones quas priorum regum temporibus
 habuerunt. firmiter eidem loco. id est predicto abbaq;
 et fr̄ib. concessimus. precipue ut potestatem habeant
 inter se cum necessitas uenerit abbatē eligendi. et ut nullo
 ep̄o de dominicalib. mansis eiusdem monasterii decime ex
 gantur. nec a comite uel ex qualibet iudiciali potestate
 coloniarum ac lra ad uitium. nec a aliquo banno
 conseringantur. sed coram aduocatis eiusde loci iustitia
 fieri cogantur. sicut anteriorū francorū regū temporib;
 prefato monasterio concessum fuisse. cunctis fidelibus nr̄is
 liquido patet. Et ut haec auctoritas nr̄e legitime fir
 miter habeatur. atq; p̄ futura tempora a fidelibus nr̄is
 uerius credatur. nr̄a propria manu subseruimus. et p̄ manu
 et anulini impressione signari iussimus.

Henrici regis concessio

In nomine sc̄e et indiuidue trinitatis HENRICUS
 diuina fauente clementia rex. Conuenit nr̄e regali
 celsitudini ut petitiones fidelium nostrorum
 has precipue quas pro ecclesiis nris sibi commissarū
 utilitatib. suggerunt. ad effectum perducam.
 quoniam hoc et ad presentem uitam prospere
 pagendam. et ad futuram beatitudinem p̄me
 rendam. profuturum liquido credimus.
 Unde nouerit omnium fidelium nr̄orum. et
 presentis quam et futuri temporis industria
 quod rogatu coniugis nr̄e domne regine mabe
 hildis una cum ple. et equi uoco nr̄o nec non epi
 adaluu. qui legatus fuit ad nos missus ab
 abbate uenerabili solemaro fr̄ib. q. xp̄o in noua
 corbeia militantib. et sc̄is martiribus nr̄is aduocatis
 intercessoribus. stephano atq; uito fideliter seruientib;

574
et ad iuramentum circa illud debent constructa confugere
et in ea operari hoc est in pago auge in comitatu richardi
et in pago netza in comitatu dendi et in pago ponsica in pago
hucago in comitatu herimanni. n. l. a. norum uital. qua
iudicia potestatis sup p̄fatos homines potestatem
ullius d̄i uocant nisi ipsius modis
terpali a reuocant uult committere. quod scripto
comborat. n. l. a. norum. firmatum. anulo n̄ r̄o
sigillatū. n. l. a. norum.

Libanius autem sentens uim dictorum sci b̄n̄i
dixit ei. In maximo adiuuas me ōbasili.
si dicere & his qui apud me sunt iuuenibus
ista non dedigneris. Qui festinanter coag
gerans iuuenes. docebat eos anime mundi
tiam. & impassibilitatem corporis. Gressum
mittem. uocem mensuratā. uerbum
bene ordinatū. escā & potum intumultuosū.

575
Ad seniores tactur nitatem. Ad sapientiores audi
tionem. Ad sublimes subditiōnem. Ad equales &
minores caritatem non fictam. parua dicere.
plurima intellegere. Non tenerarios uerbo.
Non sup habundare sermonib; non faciles eē.
Ad risum. Verecundia ornari. cum mulierib;
In reuerentib; n̄ disputare: deorsum uisum,
sursum habere animam. fugere contradictio
nes. Non magistralem usurpare dignitatem.
Nihil existimare nisi seculi honores. si autē
quis ex uob̄ potest & alius proficere, apud d̄m
mercedem expectat, & eternorum bonorum
retributionem, In x̄p̄o ih̄u d̄no n̄ro.

Handwritten Latin text, mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side. Some words like "miserere" and "suppliciter" are faintly visible.

N. S. A. P. A. O. O. O.

... ad ministrator. et ceteris quequ
... largitor miserere suppliciter rogans. et
... sibi subiecto in tua pte none. & defensione fiden
... omnibus sibi adversariis
... tranquillitatis ac securitatis pace
... consistat. p.

S E C R E T A

Siqui subiectas...
... oblatione man. & regno fidei famulo tuo. p. papa
... sibi subiecto...
... misericorditer... quatinus quate dextera
... nulla possit adversitate superari.

R. T. S. O. S. L. R. R. A. T. I. O.

... humiliter...
... benignus...
... fuit...
... delem famulo...
... N. S. A. P. A. O. O. O.

cum in gen[er]ali & plebem sibi subie[ctam] q[ui]s
 soceris, cuius in hac inu[er]ta defen[dit] & p[ro]p[ri]o
 tua de u[er]o u[er]o in affectu et ab in festis ab se
 rat in misericordia & misericordia salu[em]
 in quadam inu[er]ta et corp[or]is p[ro]p[ri]um n[ost]rum

In nomine
 In nomine
 In nomine

In nomine et in diuina trinitatis. Otto
 diuina fauente clementia rex nouerit
 omnium fidelium n[ost]ra

This page is mostly blank, showing the texture of the parchment and some faint, illegible markings. There is a small, dark mark or smudge near the top center of the page.

VII 5207

V

- p. 1-4. *summarium hinc et hinc notipua Laban.*
- p. 5-10. *liber legis Saxonum. No 1-23.*
- p. 10-19 *lex Francorum No 24-66.*
- p. 19-21 *De Modibus.*
- p. 21-22. *De furtis*
- p. 22-23 *de incendio*
- p. 23-24 *de vi*
- p. 24-25. *de minoribus cautis.*
- p. 25. - **27.** *Lex Thuringorum quodammodo summatim.*
- ~~p. 27. Incipit capitula, que legibus ad~~
- p. 28-33 *de capitula de F. 797. (797?) pars leg I 75.*
- p. 37-40 *Incipiunt capitula que legibus addenda sunt. Pars leg I. 210-213.*
- ³⁹⁻⁵³ *Capitula que per se ferenda sunt. Pars l.c. 214.*
- p. 53-60 *Capitula precipue ad legationem miserum. cf. p. 92.*
- 61-63 *de duodecim annorum modis. Pars l.c. 216-219.*
- 63-64. *Incipit de poenitentia et remissione peccatorum Theodori archiepiscopi.*
- 64. - 84. *Ex grecis et latinis canonibus et synodis Romanis atque decretis presulum ac principum Romanorum haec capitula sparsim collecta sunt et Angilramno Mediomatricae urbis episcopo Romae a beato papa Adriano traicta sub die 13 Kal. Octobr. indict. 9. (786) quando [redacted] pro sui negotii causa agerentur. p. 69. Adrianus papa synodo residens - p. 72. Adrianus papa - iubemus.*

intra in rex. Form von Concilientabschriften.

51 Virgo hic p. 84. Neque presul summo a quoquam iudicabitur — quod deus suo servavit iudicio

p. 84-91. Item capitula Adriani papae.

87. Verba recommendat ex dem leg. in Lupton, vultu dei canones ubi tractantur, sed et presens dominus papa Adrianius haec exempla nuper ad Salomonem ducem Britannorum destinata (cf. Taffe' p. 212) ubi dicitur

786 in der Leontoryen) — mandavit

p. 87 mit No 20 Form in Nürnberg auf.

p. 92-94. ~~104-106~~ Mon. leg. I. 66. ubi dicitur de p. 94 (actum anno 789. actum est huius legationis aedrotus)

94-104. ~~104-106~~ ~~107-126~~ ~~133-148~~ ~~145-174~~ ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

104-106 De poenitentia in ~~104-106~~ ~~107-126~~ ~~133-148~~ ~~145-174~~ ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

107-126. Quarta generatione cum propinquis in conjugium communem ponunt, nisi

133-148. ~~145-174~~ ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

145-174. ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

175-183. ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

184-190. ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

191-269. ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

De propinquorum conjugis, unde responderi vobis quid pertinetis portulastis; ubi ista dicitur Form in

Contra inter Adalgare antillio ~~104-106~~ ~~133-148~~ ~~145-174~~ ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

104-106. ~~133-148~~ ~~145-174~~ ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

133-148. ~~145-174~~ ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

145-174. ~~175-183~~ ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

175-183. ~~184-190~~ ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

184-190. ~~191-269~~ ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

191-269. ~~271-324~~ ~~327~~ ~~324-325~~

271-324. ~~327~~ ~~324-325~~

327. ~~324-325~~

324-325. ~~327~~

327. ~~324-325~~

324-325. ~~327~~

327. ~~324-325~~

324-325. ~~327~~

VIII

Manus. No. 32: Fidei verbum 9. ad 10. J. L. Lindner.
Fidei I

- 1) Lex Saxonum (Francorum) et Thuringorum. pag. 5
- 2) Capitula de Legati Mislorum — p. 53.
- 3) Theod. Ap. de poenitentia et veniis peccatorum. p. 63.
- 4) Collecta Capitula ex exec. et hab. Canonibus
linodis et decretis proculum ac principum
defect. p. 64.
- 5) Expositio super apocalypsin. frag.
- 6) Super varias Rextus comenterius in hiee
de divortio et pudicitia p. 149
- 7) Epistola Nicolai supra p. 159
- 8) Continuat. pag 175. de Naz.
- 9) Capitulum de Judicio poenitentia 233.
- 10) Privilegia Corbeiensis. — 271.
apud fidei et tunc impreg.

[Signature]

Handwritten text at the top of the right page, possibly a title or description of the manuscript's contents.

823. 271 ^{o.d.}	823. 295	826. 280. ^{o.d.}	833. 285.	833. 305	834. 282 ^{o.d.}	834. 299. ^{o.d.}
841. 276	841. 288 ^{o.d.}	841. 303 ^{o.d.}	843. 293	843. 302	871. 313	873. 286.
882. 300 ^{o.d.}	887. 290.	887. 312. ^{o.d.}	900. 316. ^{o.d.}	913. 317.	922. 319.	922. 321. ^{in duplo.}
940. 323. ^{o.d.}	946. 301. ^{o.d.}	~~947. 323.~~ ^{o.d.} ~~948. 324.~~ ^{o.d.} ~~949. 325.~~ ^{o.d.}		^{an. 841.} ^{cf. 116.} ^{I. 249 lib. III. c. 1.}		

Wigand spricht am 12. Januar 1860 (Pisa
 Loran, Akten B III, a, 14): „In alten handsch.
 Schrift von uns in der Lex Saxonum auffalt
 fand ich in Kadowborn in der Lillioffkirk
 dreimal draktor. Gekoren und Engh in
 yor, bis er in mir abtrat. So waren
 wofür ist die annales arseifut in Längten
 Thicken der Loranyspan Mannsordytur 2. Thun
 lung, der ich in dem unider im unvulten.“